AMERİKA SAHNEDE

Theodore Roosevelt Dönemi

MY Milliyet YAYINLARI

20. YÜZYIL DOSYASI

A E CAMPBELL

E PLURIBUS UNUM

● MİLLİYET YAYINLARI LTD. ŞTİ.

● Çeviren : AYŞE KEMAHLI

● DİZGİ — TERTİP : MİLLİYET YAYINLARI
Milliyet Ofset ve Baskı tesislerinde basılmıştır.

● 1. BASKI : Temmuz 1976

AMERİKA SAHNEDE
Theodore Roosevelt Dönemi

A E CAMPBELL

1865 Kuzey eyaletlerinin zaferi. Birlik askerleri Virginia, Appomattox'da. Konfederasyon ordusunun tes lim olması.

ÖNSÖZ

Bir devin sorunları

Amerika Birleşik Devletleri'nde, yirminci yüzyılın başlarında, tıpkı bugün olduğu gibi derin görüş ayrılıkları vardı. Bazı kimseler, geçmiş günleri yeni zaferlere açılan bir kapı olarak görüyor, gelecekten daha verimli ve başarılı bir Amerika bekliyorlardı. İktisadi büyüme her alanda devam ediyordu. Birleşik Devletler, Almanya ve İngiltereyi geride bırakarak çok daha büyük boyutlara erişmesi beklenen bir sanayi devi haline gelmişti. Nüfusu gerek doğum artışı, gerekse Avrupa'dan akın akın gelen göçmenlerle her gün biraz daha fazlalaşıyor, serveti ise bu artışa orantılı olarak çoğalıyordu. Amerikanın maliye ve uluslararası ticaret alanlarında önderliği elden bırakmamak için bir ölüm kalım savaşı vermekte olan İngiltereyi yutuvermesi bir an meselesi olmuştu. Bu büyük başarıda kuşkusuz, ülkenin çok zengin doğal kaynaklarının rolü vardı, fakat ulusun yaratıcı gücünü de yabana atmamak gerekiyordu. 1893'ün Şikago ve 1900'ün Buffalo Fuarlarını gezenlerin gözünden, sergilenmekte olan bu teknik mucizenin daha da büyük patlamalara gebe olduğu kaçmadı. Her iki sergide de İngilterenin 1851'deki Büyük Fuarının havası seziliyordu. Kısacası Amerikada bilim ötesi çağı başlamak üzereydi ve bilim adamlarıyla teknik uzman lar, erişebilecekleri gerçeklerin ancak ufak bir bölümünü sergilemekle yetinmişlerdi. İyimser görüşleri olanların umutlarını büsbütün yeşertmeleri için daha nice kaynaklar vardı. Örneğin Amerika, İspanya imparatorluğundan arta kalan son parçalara da el koyarak İspanyol savaşını kolay kazanılmış bir zaferle sona erdirmişti. Amerikan Dışişleri Bakanı John Hay, bu savaş için "harika bir küçük zafer" deyimini kullanıyordu. Oysa İspanya gibi küçük ve geri kalmış bir ülkeye karşı savaş kazanmak bir 'zafer' sayılmamalıydı. Üstelik savaş sırasında Amerikan ordusunun tüm eksiklikleri ortaya çıkmıştı; tıpkı Boer savaşında İngiliz ordusununkiler gi-

bi. Aslında A.B.D.'nin hiç bir askeri geleneği yoktu, bundan da gurur duymaktaydı. Savaşa girmeden önce önemli bir hazırlıkta bulunmamışlardı. Avrupa devletlerinin ölçülerine göre, rastgele bir zafer kazanmışlardı. Her şeye rağmen bu zafer, Amerika'nın bir savaşa girdiği takdirde neler yapabileceğini göstermeye yetiyordu. Uluslararası bir itibar kazanmaya can atan Amerika için, bu zafer hangi koşullarda kazanılmış olursa olsun, çok gurur okşayıcı olmuştu. Avrupanın büyük güçleri güttükleri soyutlama politikası gereği, ilişkilerini Amerika'yı hesaba katmadan sürdüregelmişlerdi. Yine de bu yeni devi gücendirmemeye özen gösteriyorlardı. Ciddiye alınması gereken, iyi silahlanmamış, cana yakın bir dev: İşte Birleşik Devletler buydu.

HUZURSUZLUK ARTIYOR

Amerikan vatandaşlarının bir bölümü ülkeleri hakkındaki iyimser görüşlere katılmıyorlardı. Ülke zenginliklerinin eşit biçimde dağılmayışı, belirli bir sınıfın elinde toplanmış bulunması gözlerden kaçmıyor servet dağılımındaki bu eşitsizlik gittikçe artan bir huzursuzluk yaratıyordu. Kimi toplumlarda yoksul sınıfların, efendileri saydıkları varlıklıların gösterişli ve lüks hayatlarından gocunmadıkları, hatta onların varlık içinde yaşamalarının, kendi sefaletleri pahasına olduğunu bildikleri halde gurur duydukları sık görülen bir olaydı. Ne var ki 19. yüzyılın ikinci yarısında Amerika'da durum bambaşka bir nitelik gösterecekti. Varlıklı sınıfın yoksullarla zaten varolan sorunlarına bir de bölgesel gruplaşmalar eklendi. 1896 yılında Demokrat Parti'de Batılılar etkinlik kazandı ve Batılı çiftçiler, ülke yönetimini avuçlarının içine aldıklarına inandıkları büyük kentlerin işadamlarına karşı acılarını dile getirmek üzere William Jennings Bryan adlı Batılı bir başkan adayı çıkardılar. Bryan seçimleri kazanamadıysa da huzurun kaçmasına ve mücadelenin kızışmasına yol açtı.

Kaldı ki durumdan hoşnut olmayanlar yalnız çiftçiler de değildi. Birçok Amerikalı daha, onlarla aynı görüşü savunuyordu. İşçiler arasında da huzursuz kıpırdanmalar başlamıştı. Sendikacılık hızla gelişiyor ve sendikaların istekleri giderek daha sert ve uzlaşmaz boyutlara erişiyordu. Günümüzün tarihçilerine göre, sendikalar bugüne oranla bir hoşgörü içinde idiler ve o gün için büyük bir tehlike sayılamazlardı. Endişe yaratan, sendikaların benimsedikleri tutumdu. Birçok kişi sendikalaşan işçilerle huzursuz çiftçilerin fikir birliği yapmalarını uğursuz bir olayın habercisi olarak yorumluyordu. Maden işçilerinin önderlerinden olan John Mitchell'in "Yevmiye ile çalışan işçiler ömürlerinin sonuna kadar yevmiyeli birer işçi kalacaklarının bilincine vardılar. Bu işçiler rüyalarının gerçekleşmeyeceğini, bir gün kapital sahibi olmayacaklarını biliyorlar artık. İşlerinin

karşılığını, emeklerinin ödülünü onlar şimdi işçi olarak istemektedirler." demesi son derece anlamlıydı. Bu sözlerin arkasında yalnızca bir servet düşmanlığı değil, aynı zamanda o güne dek Amerika'nın bir özelliği olan kişisel başarı ile ekonomik özgürlüğe kavuşma idealine indirilmiş bir darbe yatıyordu.

Amerikalılar yenilgiyi kolaylıkla kabul edecek gibi değildiler. Bu ülkede, cevap bekleyen her sorunun enerjik bir tutumla hemen çözümlenmesine alışılmıştı. İşte bu yüzden yoksul ve imtiyazsız sınıfların sorunlarını çözümlemek için aceleci davranıp, birikmiş enerjilerini tehlikeli bir yola sokmalarında korku duyulmaya başlandı. Bu endişeler ülkede birçok reformcunun ortaya çıkmasına yol açtı. Bu kişilerin en büyük özellikleri sorunlarına eğildikleri kitlelerin acılarına, sıkıntılarına kulak vermelerine, hak vermelerine karşın, aşırı çarelere baş vurmamalarıydı. Amerikan gelenek ve görenekleri çerçevesinde yapılacak bir reformun ülkeye huzur getireceğine ve yeterli olabileceğine inançları büyüktü. Bu adamlar biraraya gelerek, tarihe İlerici Hareket olarak geçecek akımın kurucuları oldular. Bu akım siyasal parti niteliğini çok sonra kazanabildi ve bu alanda hiç başarılı olamadı. En başarılı ve yararlı dönemiyse, prensipleri tam açıklığa kavuşamamış bir akım halindeyken yaşadı. Bugün bile tarihçiler için, bu akımın kesin bir yorumunu yapmak oldukça zordur. Çünkü kendini her "ilerici" sayan kişinin bir başka "ilericiden" daha değişik çözümleri, daha değişik görüşleri vardı. Birisi için çok önemli olan bir sorun, bir başkası için ikinci plânda kalıyordu. Bazıları çok radikal, bazıları daha iyimserdi. Fakat ortak yönleri, hepsinin de hem reformcu hem de tutucu olmalarıydı. Düzenlerini koruyabilmek için reform yapmak istiyorlardı. Amerikan toplumunu suçlamıyorlar, yanlışları düzeltebildikleri takdirde Amerika'nın eski Amerika olacağına inanıyorlardı. Tüm ilericiler gibi onların da en büyük düşmanı zamandı. Bugün nereye gelmek istediklerini ve hatalarını açıkça görebiliyor ve onları ilerici değil, tutucu olarak niteliyoruz. Gene de dönemlerinin reformcuları olduklarını onaylamak zorundayız.

Ellerinde iki silah vardı : Birincisi yasaları yeniden gözden geçirerek, kötülüklerin kolayca sızabileceği boşlukları doldurmak, yasa yoluyla hiç bir yolsuzluğa açık kapı bırakmamaktı. Ne var ki, başka ülkelerde olduğu gibi, Amerika'da da olumsuz sonuçlar yasalardaki boşluklardan çok, yasaları yürüten kişilerin rüşvete boyun eğerek yanlış yorumlar yapmalarından doğuyordu. İlericilerin ikinci silahıysa geliştirilmiş genel ahlâktı. Dü-

Kuzeyin zaferiyle Amerika'daki kölelik sistemi son buldu. Birlik askerleri Virginia'da bir köle barınağı önünde.

rüst ve zeki insanlar, enerji, cesaret ve hevesle atılacak, toplumun önderliğini yozlaşmış kişilere bırakmayacaktı. Kısacası İlericiler'de demokratik eğilim ve elitizm birbirine karışıyordu.

İlericiler herşeyde olduğu gibi, başlarına geçecek yönetici ya da önder için de karara kolaylıkla varamadılar.Seçtikleri önder tarihçilerin gözünde, bir Washington, bir Lincoln ya da bir Franklin Roosevelt gibi Amerika'nın en iyi başkanlarından biri olamamıştır. Hatta nefret ettiği rakibi Woodrov Wilson kadar bile büyük değildi. Yine de Theodore Roosevelt gibi Amerika'nın en iyi başkanlarından biri olamamıştır. Hatta nefret ettiği rakibi Woodrov Wilson kadar bile büyük değildi. Yine de Theodore Roosevelt yurttaşlarının duygularını, ideallerini, amaçlarını, umutlarını hatta zaman zaman korkularını kişiliğinde toplayabilmiş, en iyilerden hemen sonra sayabileceğimiz bir başkandı. Tarih gözlemcileri için döneminin tipik bir örneğiydi. Başarısızlıklara kendi kişisel hatalarından dolayı uğramış, fakat halkının sevgisini kazanmakta çok az başkan onun kadar etkili olabilmiştir. Amerikalılar Roovelet'i çok sevdiler, çok saydılar ve kişiliğinde tanımı güç tuhaflık olduğu için zaman zaman onunla alay ettiler. Fakat bu alay hiç bir zaman onur kırıcı bir havaya bürünmedi. Tersine, halkının kendine gülmesinde derin bir sevgi ve hoşgörü sezmek mümkündü. Çünkü bu adamda Amerikan halkının çok saygı duyacağı nitelikler vardı. Örneğin 'TR' gururlu, kibirli, hırçın, içten, son derece hareketli ve yürekli fakat fazla duyarlı olmayan bir adamdı. Her halde hiç çekinmeden Beyaz Saray'da çok güzel vakit geçirdiğini söyleyebilen tek başkan o olmuştur. İster politikacı ister yönetici olsun, bu kadar içtenlikle hareket eden birinden kötülük gelemezdi. İşte Amerikan halkı böyle düşündüğü için başkanlarını çok sevdi ve işlenen birçok hataya rağmen Birinci Dünya Savaşından hemen önceki yıllardan her zaman için "güzel günler" diye söz etti. O yıllara "güzel günler" denmesinin birinci nedenini Roosevelt'in kişiliğinde aramak gerekir.

THE NATION MOURNS.

Güneyli beyazlar savaştan tamamen yenik çıktıktan sonra Güney Karolina'da Sherman'ın Birlik ordusunun geçtiği Kolombia yıkıntıları. (üstte) ve İç Savaştan sonra gerek Güneyliler gerekse Kuzeyliler Başkan Lincoln'un öldürülmesiyle ikinci bir darbeye maruz kalacaklardı. Ölümünden hemen önce Lincoln ulusuna hiç bir ayrım yapmadan tüm yaraları sarmaya çalışacağına söz vermişti. Fakat yerine geçen Başkan Andrew Johnson Güneylilerin Amerika Birliğinden ayrılmaları için cezalandırılmaları gerektiği yolundaki baskılara karşı koyamayarak hem topraklarını istila edecek, hem de yenilen konfederasyon komutanlarını yurttaşlık haklarından yoksun bırakacaktı. Lincoln'un cenaze törenini gösteren resim bir Amerika dergisinden alınmıştır. (Altta)

19. Yüzyılda başlayan Batıya doğru genişleme hareketini gösteren simgesel bir resim. Artık savaş sona ermişti. Şimdi Amerikalılara düşen ülkelerinin tüm kaynaklarından ve zenginliklerinden yararlanmak, ülkeyi yeniden keşfetmekti.

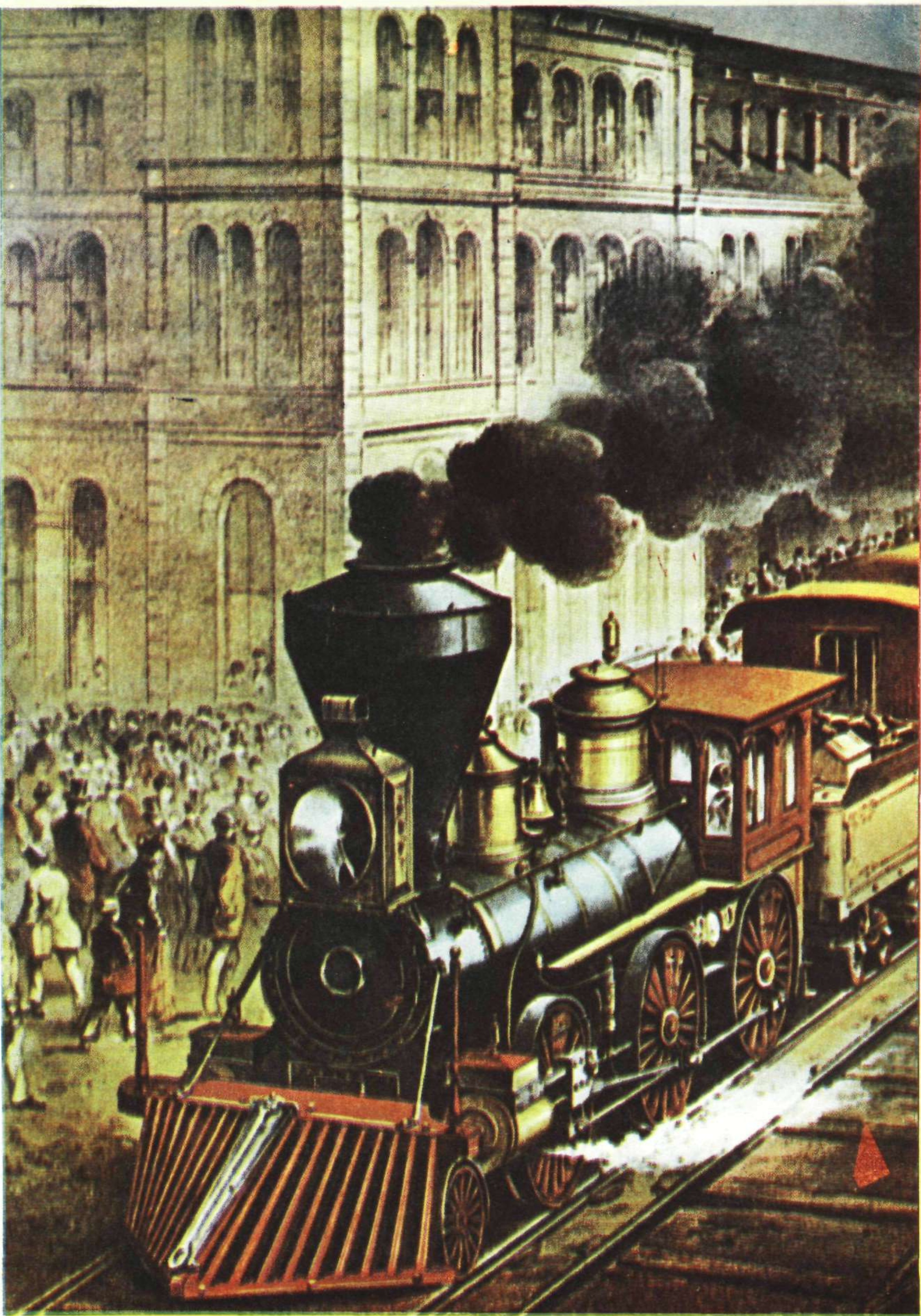
BÖLÜM:1

Bir ulusun doğuşu

Amerika Birleşik Devletleri kurulduğu günden itibaren görülmemiş bir hızla gelişti. Amerikan halkı, bu süratli gelişmeyi doğal ve kaçınılmaz sayarak izlemekteydi. Bekledikleri şeyler gerçekleştikce, Amerikalılar olağanüstü kaderlerine büsbütün inandılar. Bu müthiş gelişme, sorunlarını da birlikte getirdi. Fakat Amerikan tarihini incelemeden önce, bu gelişimi ve gelişimden beklenenleri toplum içindeki yerine oturtmamız gerekir.

Amerika'nın tüm Avrupa devletlerini geride bırakan bir hızla kalkınmasında iki koşul çok önemli bir yer tutar. Birincisi, Amerikalıların elinde bomboş sayabileceğimiz, verimli, bakir, işletilmek, geliştirilmek üzere bekleyen koskocaman bir kıtanın bulunmasıdır. Bu toprakları Amerikalılara karşı savunan yalnızca hakları kolayca ihmal hatta hasır altı edebilecek bir avuç Kızılderili bulunmaktaydı. İkinci olumlu koşul ise, bu bereketli toprakları işletmek, yeşertmek için sabırsızlanan Avrupalı göçmenlerin akınıdır.

Amerikalılar bu boş araziye yayılırken hep batıya doğru aktılar. İngiltere, Fransa ve İspanya kuzey Amerika'nın kontrolünü elde etmek için çekişirken, doğu kıyılarına yerleşmiş bulunan on üç tane İngiliz kolonisi rakiplerine oranla hızla gelişti. Bu koloniler 1783 yılında bağımsızlıklarına kavuşurlarken Fransa çoktan yenilmiş, İspanya ise çökmeye başlamıştı. Bu durum Birleşik Devletler'in kendi kıtasına sahip çıktığını iyice kanıtlıyordu. Bundan sonra Amerikalılar Batıya doğru yılmadan, yorulmadan yayılmaya başladılar. Nehirlerin üzerinde ilerlediler ve nehirlerin kaynak yaptığı dağlardan geçitler buldular ve Mississippi Nehri ile Göller bölgesi'nin bulunduğu alanlara yayıldılar. Daha sonraları başkaları da bu

Genişlemenin başlıca aracı demiryolları.

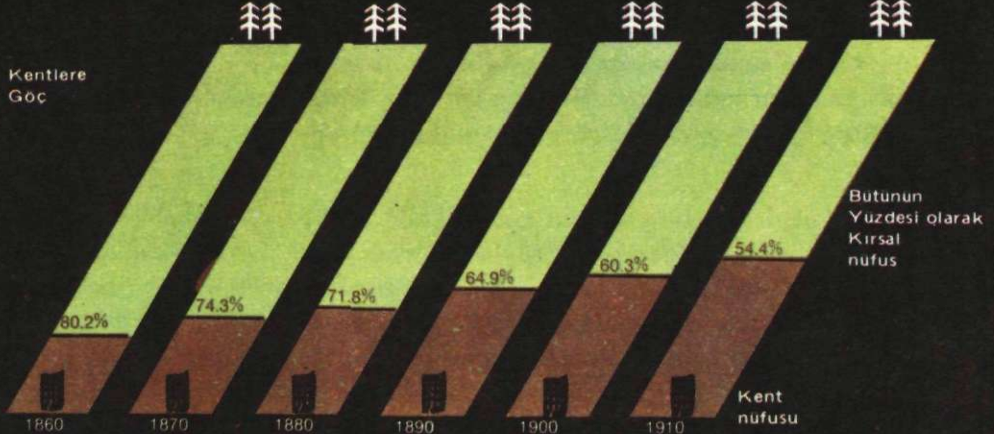
büyük nehri izleyerek ülkenin içlerine girecek; Mississippi'nin Doğu ve Batısına dağılarak yerleşme alanları arayacaklardı. Amerika'ya ilk yerleşen öncüler genellikle İngiltere'den gelmişlerdi. 19. yüzyılın ortalarına doğru, ülkelerinde 1840'larda başgösteren kıtlıktan kaçan Irlandalılar ile başarısızlığa uğramış 1848 devriminden kaçan Almanlar da akın akın gelerek öncülere katıldılar. Kıtada bir de Batı Afrika'dan yasal yollardan geçirilerek ülkeye sokulmuş çok sayıda zenci bulunuyordu. Bu insanlık dışı yasa 1808'de kaldırılmış olmasına rağmen zenci ticareti daha uzun seneler el altından devam etti.

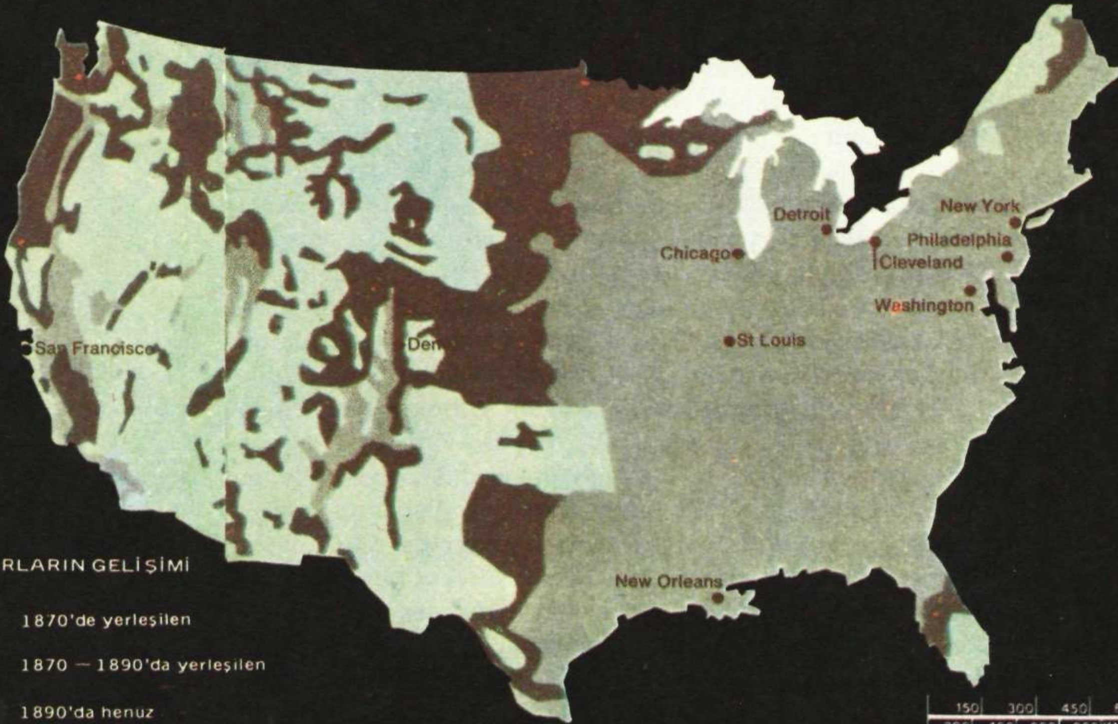
Amerikalıların yerleşme, yayılma ve gelişme hareketleri özel atılımlar olarak sürdürüldü. Hükümetin payı, kurallar koymak ve denetlemekle sınırlandırılmıştı. Bu durumun birkaç nedeni vardı. Önce Amerikalılar bağımsızlıklarını despot olduğuna inandıkları bir yönetimden elde etmişlerdi. Bu yönetim onlara yardımcı olmak bir yana, gelişmelerini engelleyen birtakım kısıtlamalar uygulamıştı. Ayrıca bağlı olmadıklarına inandıkları bir imparatorluk için ağır vergiler ödeme durumunda bırakılmışlardı. Amerikan Devrimi'nin başlıca nedenlerinden biri, baskısı altında bulundukları bu katı yönetimdi. Şunu hemen belirtelim ki Amerikalıların İngiltere'nin yönetimine başkaldırma nedeni, İngilizlerin yabancı olmaları değil, yönetimlerinin despotik olmasıydı.

Amerikalıların aynı sonuca varan bir başka görüş noktaları daha vardı. Tutucu Amerikalılar halkın gücünden de bir kraldan korkar gibi korkuyorlardı. Yoksul kitlenin ellerindeki seçme hakkını kullanarak birgün kendi servetlerini ellerinden alacakları endişesi içindeydiler. İçlerinde bir demagogun yoksul ve cahil halkı pohpohlayarak ya da rüşvetle kandırabileceği inancı vardı. Despotizmi yanlış yola sürüklenmiş bir halk desteğinin de geri getirmesi mümkün olabilirdi. Birleşik Devletler'de demokrasi her tehlikeden korunmalıydı. Amerikan tutucuları, Eyaletleri kontrolu altında bulunduran fakat yetkileri oldukca kısıtlı bir Ulusal Hükümet kurarak demokrasilerini koruma yoluna gittiler. Bu Ulusal Hükümet dolaylı seçilmiş olanağı için halkın değişebilecek tavrına karşı bir ölçüde korunmuş olacaktı.

Böyle bir hükümet bağımsızlıklarını elde etmiş on üç devletin bir anlaşmaya varmasıyla kurulabilirdi ancak. Bu durumda Federal yönetime verilecek yetkiler, eyalet yönetimlerinin elden çıkardıkları yetkilerden oluşacaktı. Bir anayasa hazırlamak üzere değişik eyaletlerden seçilmiş delegeler, eyaletlerin yasama özgürlüğüne bir kısıtlama getirilmesi konu-

Gazeteci Horace Greeley (1811-72) 'Genç adam Batıya git" diye yazacak; genç, yaşlı milyonlarca insan bu öğütü tutacaktı.

sunda anlaştılar. Ne var ki o günlerde bile eyaletler gerek yüzölçümü ve nüfus, gerekse çıkarları açısından birbirlerinden çok değişik görünümler içindeydiler. İşte Birleşik Devletlerin anayasası hem kendi eyaletlerinin çıkarlarını korumakla hem de yeni bir ulusun çıkarlarını gözeterek ilerlemesini sağlamakla yükümlü kişilerin büyük ödünler vererek yaptıkları işbirliğinin bir ürünü oldu. Bu koşullar altında meydana getirilmiş bir yönetim çok dar sınırlar içine sıkışmak durumundaydı.

Özel nedenler bu yönetim tarzını kabul ettirmek açısından inandırıcı olduysa da zamanla pek çok şeyin değiştiği görüldü. Amerika ilerledikce Amerikan ulusçuluğu da aynı oranda gelişti. 19. yüzyılın sonlarına doğru zorba bir yönetim korkusu azalmış ve demokrasiye yönelik tehlikeler eksilmişti. Buna karşın Amerikalıların bir türlü üstesinden gelemedikleri bir sorun onları ikiye ayırmaya ve birbirlerine düşürmeye başladı. Zenci köleler konusu öyle karmaşık bir sorundu ki, her iki taraf da kesinlikle hiç bir ödün vermeye yanaşmıyordu. Ülkenin Kuzeyinde kalan ve Doğuda yeni kurulan eyaletler, kölelik sisteminden çoktan vazgeçmişlerdi. Fakat Güney bölgesinde, bu işlemin yasal yoldan yasaklanmasından sonra bile köle ithali tüm hızıyla devam ediyordu. 1800'den itibaren pamuk yetiştiriciliği Güney bölgesinin ekonomisinde en önemli yeri tutmaya başlamıştı. Pamuk, bir bölümü çok büyük, çoğunluğuysa ufak tarlalardan oluşan ekim alanlarında köle emeğiyle yetiştiriliyordu. Ekonomilerinin köle emeğine dayandığını bilen Güneyliler, özgür zenci nüfusla nasıl birarada yaşayabileceklerini kestiremiyorlardı. Aralarında büyük sayıda zenci bulunmayan Kuzeylilerin böyle bir sorunları yoktu ve Güneylileri bu sorunu çözmede tek başlarına bırakmışlardı. Her eyalet kendi öz yasalarını uyguladığı için, köleliğe inanmayan kişiler, ulusal hükümeti karşı yolda eyleme geçmeye zorlayamıyorlardı. Üstelik kölelik kurumunu tamamen kaldırmak isteyenler de çok küçük bir azınlık oluşturuyorlardı. Öte yandan ülke hızla büyümekte, yeni yeni eyaletler kurulmaktaydı. Varlığı kabul edilen bu yeni eyaletlere daha önce kurulmuş olanların yasama yöntemleri aynen uygulanıyor, her yeni kurulan eyalet köle sistemini kabul edip etmemekte serbest bırakılıyordu. Ne var ki yeni kurulacak bir eyaletin kuruluşuna izin vermek ve henüz eyalet haline gelmemiş bölgelerde yaşayan halkı idare etmek Federal hükümetin göreviydi. Federal hükümet ne yapacağını bilemez hale gelmişti. Sonunda bu durum iç savaşı kaçınılmaz bir çözüm haline getirecekti. Önceleri hiç bir çözüm olmadığı görülerek sorun bir duraklama devresine sokuldu. Köleliği kaldırmak isteyenler zamanın kendilerinden yana işlediğine inanarak ve sorunun er geç istedikleri sonuca ulaşacağını umarak beklemeğe başladılar. Köleciler ise Federal gücün yetkilerini kısıtlayarak, köleliği büsbütün yayma yoluna gittiler.

İnsanlar ve makineler Batıyı istilâ ettikten sonra geniş topraklar tarıma elverişli hale getiriliyor. (Üstte). Çalışan göçebe işçilerden bir grup. (altta)

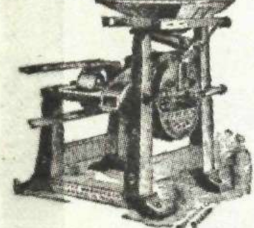
İşte bu yüzden hükümet gücünün arttırılmasına karşı bir akım gelişmeye başladı. Bölgeler arasındaki görüş ayrılıkları sonunda kölelik sorunu ile su yüzüne çıkıyor ve kesinlik kazanıyordu. Halk, hükümetin ne yapması gerektiğine karar veremeyince hükümet hiç bir şey yapamaz oldu. 19. yüzyılın başlarında John Quincy Adams adlı başkanın bu duruma bir son verip ulusal bir genişleme ve kalkınma planı hazırlamak istediği görüldü. Ne var ki başkanın iyi niyetleri Amerikan halkından gerekli desteği göremedi. Bir kalkınma planı için bile olsa, hükümet yetkilerini arttırmak hiç kimsenin işine gelmiyordu. Amerikalılar kendilerine büyük özgürlük tanıyan anayasalarından hoşnuttular. Zaten eğer hoşnut olmasalardı daha önceki yıllarda olduğu gibi, yasaları belki değiştirmek değil, fakat yeniden yorumlamak yoluna giderlerdi. Anayasanın maddeleri büyük bir çoğunluğun çıkarlarına uygun düşüyordu. Tüm yasalar memleketin özel kesim eliyle gelişmesini sağlamak üzere yapılmıştı ve halkın bu duruma hiç bir itirazı yoktu. Zaten bu ülkeye gelen ve yerleşen kişiler, yeni bir hayata atılıp, yeni bir dünyanın fırsatlarından yararlanmak, zengin ve başarılı olmak için gelmişlerdi. Federal olsun, eyalete ait olsun, hükümetlerden tek istedikleri bu ülkeye serbestçe girip, yerleşebilme ve çalışma özgürlüğüydü. 19. yüzyılın ilk yarısında bir çiftçi ve ailesinin beraberinde getirdikleri Avrupa tekniği ile işlenecek topraklar bire on vermek üzere göçmen bekliyordu. Birtakım kısıtlamalar konmadığı takdirde, herkese yetecek kadar toprak vardı. Yalnızca yeterli bir ulaştırma sistemine büyük gereksinme duyulmaktaydı. Üstelik bu, çözümü oldukça kolay bir sorundu. Önce yol ve köprüler yapılmalı, bir kanal sistemi geliştirilmeli, sonra da İngiltere'de olduğu gibi hükümetin de yardımlarını esirgemeyeceği bir demiryolu ağı kurulmalıydı. Özel sermayenin bu tehlikeli işe yanaşması, işin toplumsal yararlılığının kanıtı olarak değerlendirildi.Eyaletler arasında ulaşımın gelişmesi ve bunun sağlayacağı refah büyük rekabete yol açtı. Eyalet hükümetleri bu işi ihaleye çıkartıyor ve gerekli araziyi girişimciye veriyorlardı. Kimi zaman hükümetler işe doğrudan el atıyor, birtakım mali ayrıcalıklar katarak taşımacalığı geliştiriyorlardı. Bu dönemde Amerikalıların hükümetlerinden istedikleri tek şey kendilerine işleme hakkını tanımasıydı. Kanal yapımı dönemi 1825'de başlatıldı ve Erie Kanalı aracılığıyla Göller Bölgesi, New York'a bağlanmış oldu. Demiryolları, daha yapımları bitmeden kanallara rakip çıkıyorlardı. Baltimore ve Ohio adlı ilk demiryolu şirketi 1827'de çalışmaya başladı ve 1860'a varıldığında ülkeye 30.000 millik demiryolu döşenmiş bulunuyordu.

Bu gelişme sürerken bile, siyasal düzen aksamaya başlamıştı. 19. Yüzyılın başlarında gelişen particilik, Demokrat ve Whig adlı iki partinin yerleşmesiyle sonuçlandı. 1850'den sonra, Whig partisinde bir çözülme görülmeye başladı. Henüz eyaletler biçiminde örgütlenmemiş ulusal bölgelerde köleceliğin yayılması sorununun hangi biçimde ele alınacağı konusu bu çözülmeyi hızlandırdı. Partinin kuzeyli üyeleri giderek yeni kurulan Cumhuriyetçi Parti'ye geçmeye başladılar. Böyle bir çözülme Demokrat Parti içinde daha sonra başgösterecekti. Whig Partisinin zayıflamasıyla bu partiden ayrılan Whigler Demokrat partiye geçerek, partinin ileri saflarında mevkiler elde etmeğe başladılar. Partinin Kuzeyli Demokratları da Cumhuriyetçi Parti'ye geçmeye başlayınca bu parti içinde de beklenen çözülme başgöstermiş oldu. 1860 yılında Cumhuriyetçi Partinin başkan adaylığına, asıl hedefi köleciliğin devlet örgütüne katılmamış bölgelerde yayılmasını önlemek olan Abraham Lincoln seçildi. Lincoln'un seçilmesi bölgesel bir zafer olmuştu. Güney eyaletlerin liderleri Kuzeyin köleliğe karşı ödün vermeyecek tutumunu açıklıkla görüyor ve dehşete düşüyorlardı. Kuzeylilerin daha kuvvetli olduklarını saptayan Güneyliler Birlikten ayrılmaya karar verdiler. Güneyli on bir eyalet aralarında birleşerek bir konfederasyon oluşturdular. Kısa bir durgunluk döneminin sonunda Konfederasyon kuvvetlerinin Güney Karolina'nın Charleston limanında, Birliğe ait Sumter kalesine açtıkları top ateşi ile 1861'de çatışma başladı

SAVAŞIN GETİRDİKLERİ

Bu İç Savaş hakkında söylenmesi gereken iki genel nokta vardır. Birincisi partisinin ve bölgesinin sözcüsü olan Lincoln'un, uzun süre savaşın köleliğe son vermek amacıyla değil, ülkenin birliğini bozmaya yeltenen asileri sindirmek amacıyla yapıldığında ısrar etmesidir. Kuzey bölgesi savaşta kesin bir zafere yaklaştıkça, yeniden kurulacak Birlik'te köleciliğin artık yaşayamayacağı açıkça belli olmaya başladı ve sonuç olarak küçük bir düzeltme ile kölelik Anayasadan kaldırıldı. Amerikan İç Savaşı, iç savaşlarda genellikle olduğu gibi, topluma verilecek yön konusunda ortaya atılan farklı görüşlerin çatışmasından kaynaklanmıyordu. Hatta birbirine rakip iki toplumsal grup arasında iktidara geçmek için verilmiş bir mücadele bile değildi. Güneyliler birlikten çekildikten sonra yine kendi aralarında aynı yöneticilerin yönetiminde kalmışlardı. Yaratmayı umdukları ulus için kaleme aldıkları Anayasa ayrıldıkları ulusun Anayasasına tıpatıp benziyordu. Bu yüzden Anayasada çok ufak bir değişiklik yapılarak Bir-

İlerici çiftçinin en iyi dostu, postayla yollanan kataloglardı.

lik yeniden kurulunca, aynı kişiler yine iktidardaki eski yerlerine döndüler.

Hükümetin işlevinde bir değişiklik yapılması düşünülmemişti. Fakat savaş sırasında merkezi hükümetin yetki ve gücünün arttırılmasının da önüne geçilemedi. Anayasa, Başkan'a ulusun Başkomutanı olma yetkisini tanıyordu ve Lincoln gibi zeki ve işini bilen bir politikacı da bu yetkiden geniş ölçüde faydalanmasını bildi. Yine de savaşın süresi ve vahşeti gözönünde tutulacak olursa, hükümetin gücünün de sınırlı kalmış olması hayret vericidir. Çağdaş bakış açısıyla, yetkileri yetersiz bile sayılabilecek Lincoln, döneminde bir despot olarak tanımlanarak büyük suçlamalarla karşılaştı. Öte yanda Konfederasyonun Başkanı olan Jefferson Davis'in eli kolu Lincoln dan daha fazla bağlıydı. Çünkü Konfederasyonu meydana getiren eyaletler kendi eyaletlerinin haklarını sonuna kadar korumak amacıyla böyle bir girişimde bulunmuşlardı. Bu hakların çiğnenmesine, ulusal çıkarlar bile söz konusu olsa göz yummuyorlardı

Bu yüzden savaşın hükümeti daha güçlü kılması geçici oldu. Savaşın sonunda Lincoln bir suikaste kurban gitti ve yerine geçen Başkan Yardımcısı Andrew Johnson Cumhuriyetçi Parti'nin kongre üyeleri ile büyük bir iktidar mücadelesine girdi. Bu mücadelenin ana nedeni, üzerinde zafer kazanılmış Güney bölgesinin yönetimi ve eskiden Senato ve Temsilciler Meclisinde yerleri bulunan Güneyli politikacıların yerlerine dönüp, dönmemesi konusuydu. Johnson'un daha ılımlı davranmak isteğine karşı Radikal Cumhuriyetçiler çok sert bir uygulamayı savunuyorlardı. Johnson "İmpeachment" (1) yoluyla Kongre'de yargılandıysa da tek oy farkıyla beraat etti.

Tarihçiler bugün bile bu mücadelede kimin haklı, kimin haksız olduğu ve rakipleri yönlendiren dürtülerin neler olduğu konusunda fikir birliğine varmış değildirler. Bir süre başkanlığın Kongre'de çoğunluğa sahip liderlerin denetimi altına gireceği sanıldı. Fakat federal hükümetin yetkilerini fazla geliştirmeme eğilimi kesinlik kazanacaktı. O sıralarda Kongre üyeleri arasında toplumda köklü değişikliklere gerek görenler ve bu değişiklikleri hükümet eliyle gerçekleştirmek isteyen 'radikaller' vardı. Ancak bunların sayısı yeterli değildi. Birkaç yıl, Kuzeylilerin küskünlüğünü ve Güney'in korkusunu destek kazanmak için kullandılar, ama bu uzun sürmedi. Güney'i değiştirmenin, Kuzeyi de değiştirmek olduğu anlaşılınca, destekten yoksun kaldılar. Johnson'dan sonra Başkanlığa General Grant

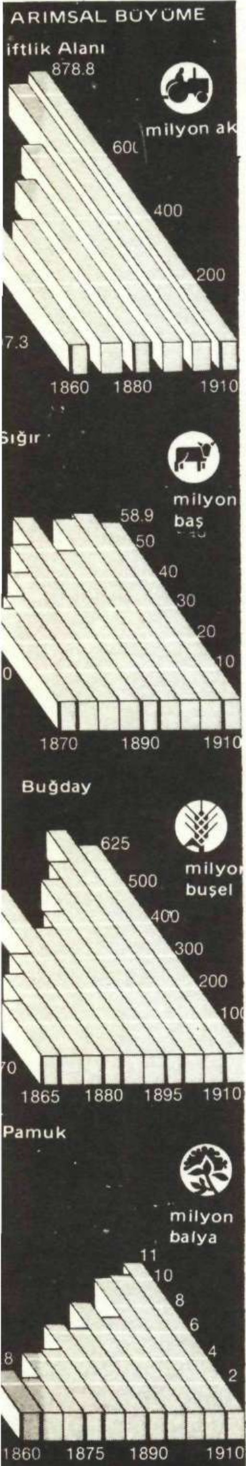
(1) A.B.D'nde, başkanların, Temsilciler Meclisi'nin suçlaması ve Yüksek Mahkeme Başkanı başkanlığında toplanan senato tarafından yargılanıp 2/3 çoğunlukla suçluluğuna karar verilebilmesi biçiminde uygulanan bir yargı yetkisi. İlk ve son kez Andrew Johnson için uygulanmıştır . . .

getirildi ve 1869-1877 yılları arasında görev başında kaldı. Grant, en önemli ve başarılı Kuzeyli komutanlardandı. Fakat başkanlığı sırasında Kongre'den emir bekleyen, beceriksiz ve silik bir kişilik gösterdi. Kongre ise o dönemde halkın hükümetten hiç bir şey beklemediğine karar vererek vurdumduymaz bir tutum içine girdi.

Böylece ulus, gelişmesine İç Savaştan önceki zayıf ve yetersiz hükümete benzer bir hükümetle devam ediyordu. Daha doğrusu gelişme, Kuzey ve Batı kesimlerinde devam ediyordu. Güney bölgesi zaten iç savaştan önce de ülkenin öteki bölgelerine oranla gerek ekonomi gerekse nüfus açısından oldukça geri kalmış durumdaydı. Savaş bu bölgenin ne kadar kısıtlı olanaklar içinde olduğunu ve geriliğini açıkca gözönüne serdiği gibi iki kuşak boyunca da belirli bir düzeye erişmesini engelleyecekti. Savaş sırasında Kuzey büsbütün gelişerek savaşın avantajlarından faydalanmış, Güney ise neredeyse tamamen çökmüştü. Savaşa girmeden ekonomik bakımdan çok gelişmiş olan Kuzey eyaletleri, barış anlaşmaları sırasında daha da iyi bir duruma gelmişlerdi. Kalkınmak artık Güneyliler için çok uzun sürecek, zor bir dönem gerektiriyordu. Birliğe yeniden katılmaya zorlanmış olmalarına rağmen Güney eyaletleri, çözümü zor ırk ve geri kalmışlık sorunlarını çözümlemek amacıyla kendilerini bir anlamda soyutladılar. Ülkenin geri kalan kısmı gelişimini sürdürdü. Kuzeyin böylesine gelişmesinin siyasal sonuçları oldu. Kuzey hemen hemen toplumun bütün sınıflarının ve bölgelerinin onayını alarak on yıl süreyle önderliği kimseye kaptırmadı. Amerikalılar eski kurumları desteklemelerinin ve İç Savaşın köklü değişimler gerektirmeyeceği yolundaki inançlarının doğrulandığını gördüler.

ÜLKEYİ KAPLAYAN DEMİRYOLLARI

Gelişimin en belirgin yönü kıtaya boylu boyunca yayılma olmuştu. Pasifik kıyılarında yerleşme daha İç Savaş'tan önce başlamıştı. Eyalet olma hakkını Kaliforniya 1850'de, kuzey'de Oregon ise 1859'da kazandılar Bu arada Mississippi'nin doğusu ve batısı boyunca süren yerleşme 1846'da İowa, 1848'de Wisconsin, 1858'de ise Minnesota eyaletlerinin kurulmasına yol açtı. Bu eyaletlerle Pasifik Okyanusu arasında kalan bölgede ülkenin kuzeyinden güneyine kadar bomboş bir alan uzanıyordu. Bu yüzden demiryollarının Pasifik Okyanusu'nu ülkenin içlerine bağlaması istenmekteydi. Savaştan çok önceleri, bu iki bölgeyi birleştirecek bir hat önerilmiş ve yoğun tartışmalar yapılmıştı. Hattın nereden geçmesi gerek-

İç Savaştan sonra Amerika'nın "ekonomik mucizesi."

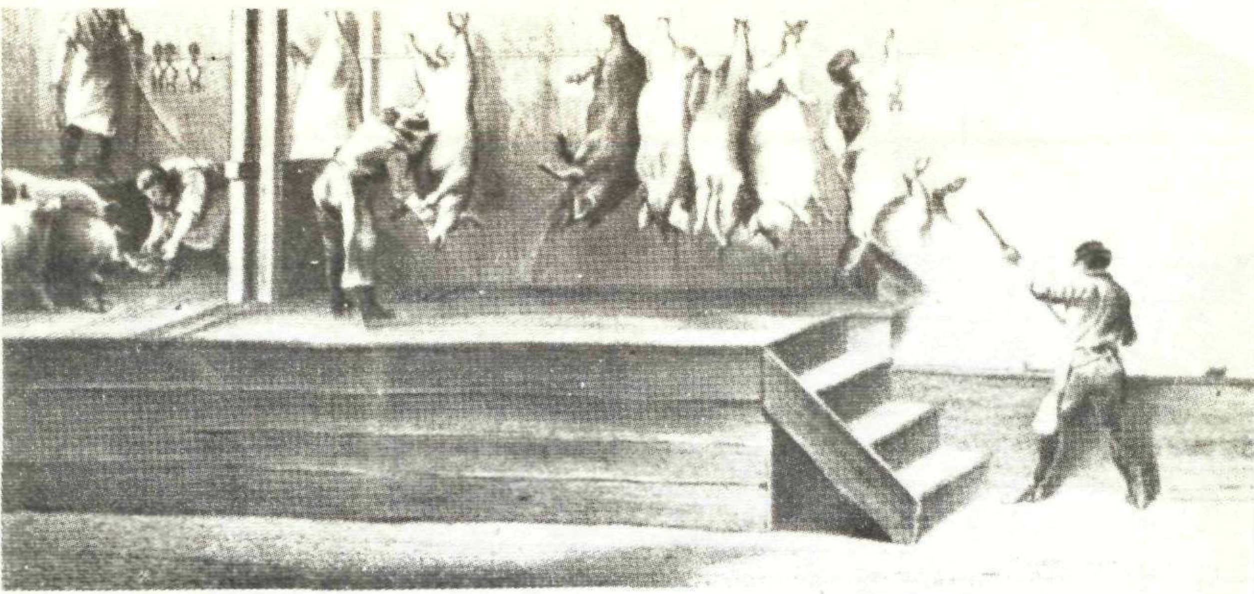
tiği üstüne görüş ayrılıklarından dolayı bir türlü başlatılamamış bir projeydi bu. Birçok kişi tek bir hattın yeterliliğine inanıyor, hatta böyle bir trenin her zaman dolmayacağı görüşünü savunuyorlardı. Ne olursa olsun, böyle bir tren hattı, başladığı noktadaki kentlere büyük yararlar sağlayacak, bir gelişmeye önayak olacaktı. Kuzeyliler bu hattın Güney bölgelerine girmesini istemiyor, Güneyliler de aynı nedenlerle Kuzeyden geçecek bir hatta izin vermiyorlardı.

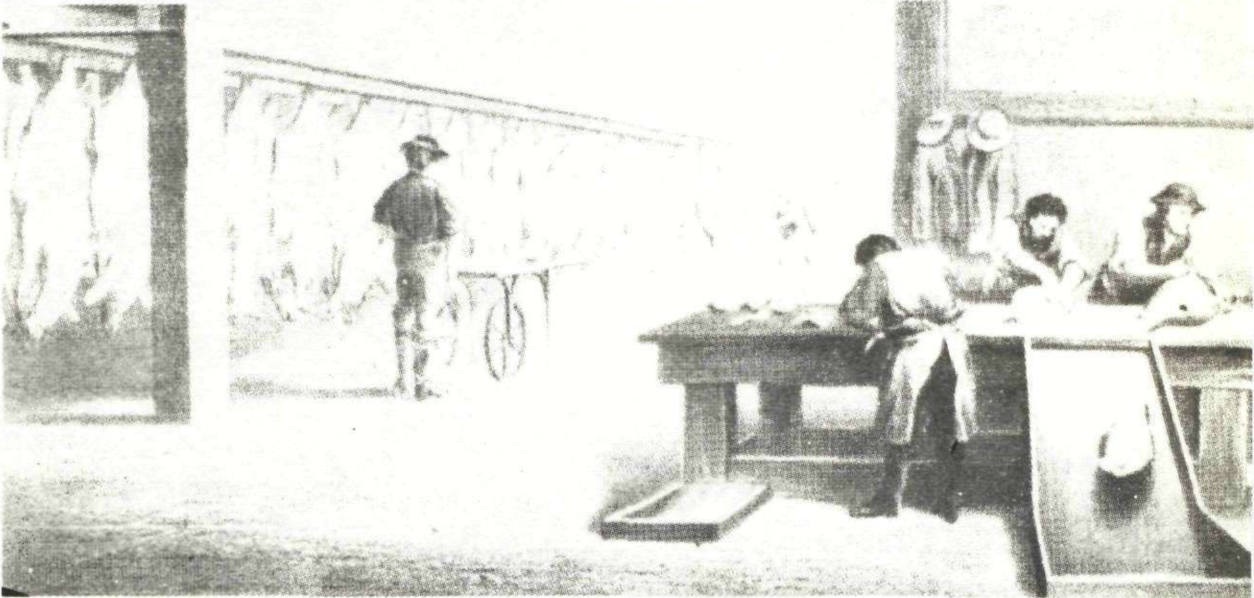
İç Savaşın başlaması bu sorunu çözümledi. Başkan Lincoln ilk tren hattını Kuzeylilerin çıkarlarını gözetecek biçimde başlattı ve savaş sona erer ermez hat döşenmesi işine girişildi. Bu demiryolu ulusal demiryollarının başlangıcına bir örnek oluşturdu. Bu hat yalnızca Doğu ile Batıyı birleştirmekle kalmayacak, uzanıp geçtiği bölgelere yerleşme olanakları da sağlayacaktı. Hattın bitiminden sonra beklenilen gelişmeler, demiryolunun inşa edilme koşullarını ortaya çıkardı. Bu hat özel kesim tarafından yapılacak.ve özel kesim tarafından işletilecekti.Kamu sektörünün sahip olacağı ve işleteceği bir demiryolu projesinin üstünde pek az duruldu. Çünkü bu hat üstünde bu yapılış masraflarını çıkartabilecek ölçüde bir trafik olacağı beklenmiyordu. Bu yüzden, kamu yararına yapılacak ve fazla kâr sağlamayacak bu teşebbüsün müteahhitlerine hükümet tarafından para yardımı yapılmasına karar verildi. Girişimciler masrafları için aldıkları paranın yanı sıra bir de arazi sahibi olmaya hak kazandılar. İnşaat için gerekli toprağın dışında hat boyunca dama tahtası gibi bölünen, toprakların bir bölümünün sahibi olabileceklerdi. İlerde bu bölgede bir gelişme olduğu takdirde bu arsaları satabileceklerdi. Hükümet hattın her iki yanı boyunca uzanan bu arazi üzerindeki kontrol hakkını kaybetmiyor, fiyatlarda büyük bir artış olduğu takdirde, aradaki farkı kamu yararına kullanmak üzere bu hakkı saklı tutuyordu.

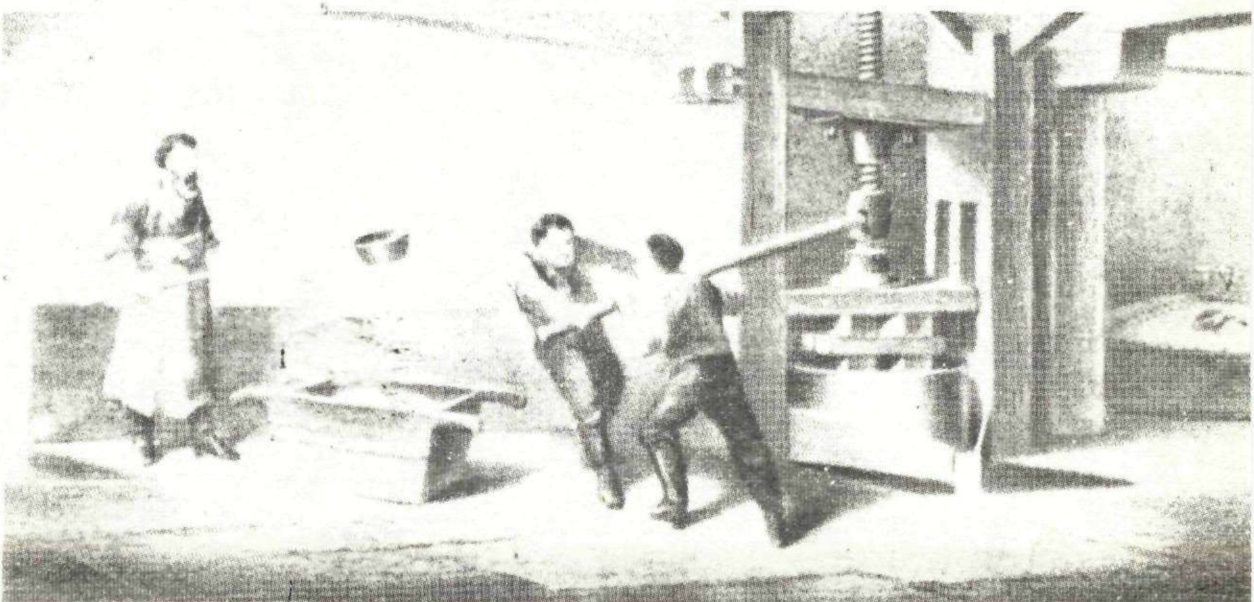
Demiryolu şebekesinin bu düzenle kurulmasında çok önceleri alınmış
Demiryolu şebekesinin bu düzenle kurulmasında çok önceleri alınmış kararların payı vardı. Üstüne kimsenin yerleşmemiş olduğu boş toprakların kamuya ait olması hükümetler için çok avantajlı bir durumdu. Bu topraklardan gereğince faydalanmak için iki görüş çarpışıyordu. Birinci görüş, bu toprakların günün fiyatlarına uygun olarak satışa çıkarılmalarını öngörüyordu. Buradan elde edilecek kârlarla birçok kamu hizmeti görülebilir, örneğin yollar, kanallar, limanlar inşa edilir, vergileme azaltılır, eğitime yardımcı olunabilirdi. Birçok kere bazı toprak parçalarının bu gibi amaçlara hizmet için ayrıldığı da görüldü. Fakat çoğu zaman da kamuya ait topraklardan hükümetlerin yararlanmasına karşı çıkıldı. Bu karşı çıkışta

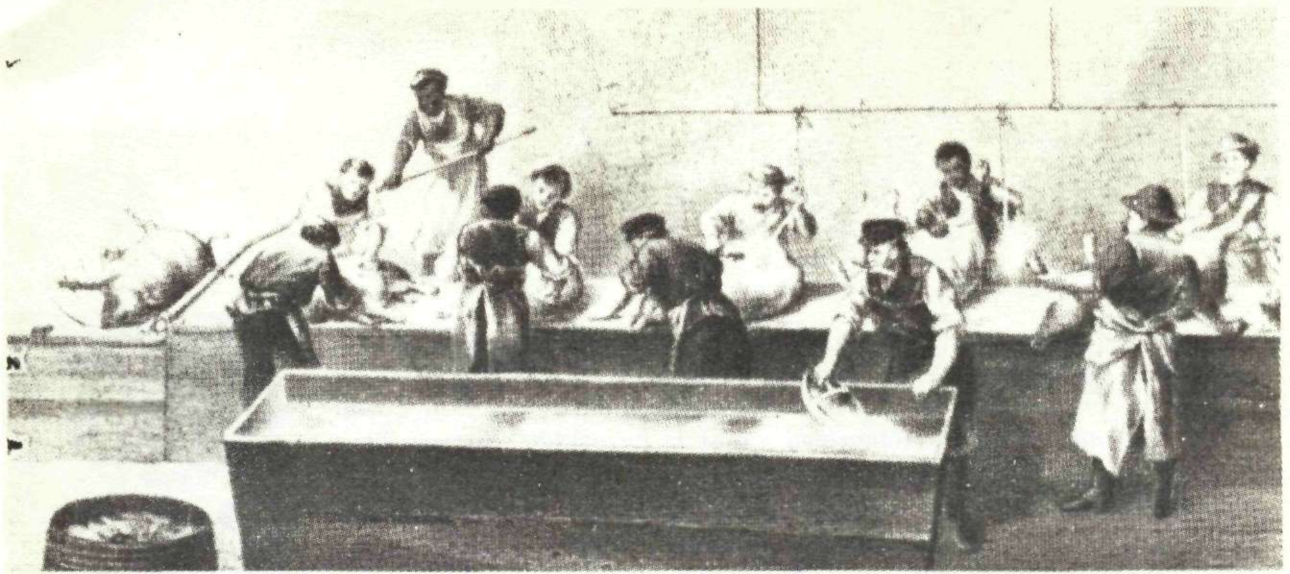
ikago'da bir demir-çelik döküm yeri. Doğuda ve Orta Batı bölgesinde büyük bir sanayi kurulacaktı.

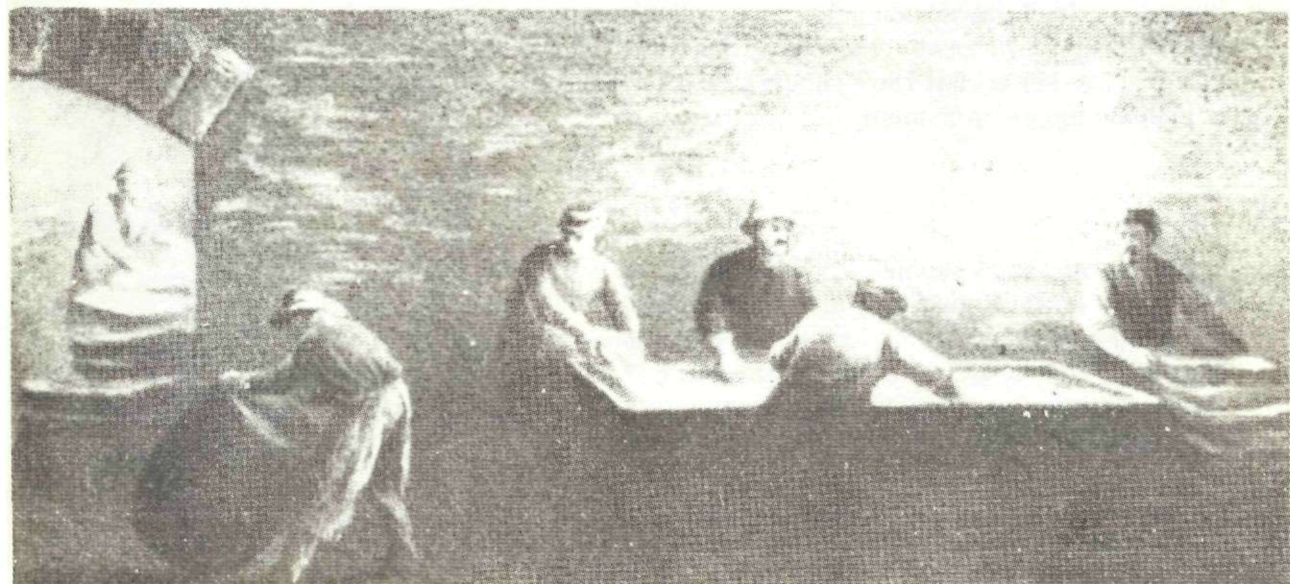

1890 Yılında Cincinnati'de bir et paketleme fabrikası.

ekonomik nedenlerden çok sosyal nedenler aramak daha doğru olur.Zenginlerin toprak kazanmanın yanısıra bağımsızlık kazanmalarına yol açacak bu tutum demokratik ölçülerle bağdaştırılmamıştı. Son çözüme 1862 yılında çıkarılan Homestead yasasıyla kavuşuldu. Bu yasa ile kamuya ait topraklar ya çok ucuz bir fiyata, o topraklara ilk yerleşecek olanlara satılıyor, ya da kimi durumlarda ücretsiz veriliyordu. Bu karar yerleşmek için boş topraklar arayan insanlarla dolu, gelişmekte ve büyümekte olan bir ulusa çok uygun düşmüştü. Bu karar alındıktan sonra, arazinin meskun olup olmadığı gözönüne alınmadan tüm ülkeyi kaplayacak bir demiryolu şebekesi kurmak kaçınılmaz hale geldi. İlk büyük tren hattını Unıon Pacıfic Company, Missuri nehri üzerindeki Omaha'dan başlatarak Batıya doğru yöneltti. Central Pacific Company'nin hattı ise Kaliforniya'dan başlıyor, Doğuya doğru iniyor ve Union Pacific'in hattıyla buluşuyordu. Böylesine bir demiryolu şebekesi kurmayı başarmak hem teknik yönden hem de örgütlenme açısından büyük bir başarı oldu. Girişimciler Sierra Nevada ve Kayalık Dağlar'ın değişik yükseklikleri arasından bir yol geçirmek, zaman zaman çöl ikliminin öldürücü sıcağında, gereğinde dağların dondurucu soğuğunda çalışmak ve binlerce işçiyi ıssız bölgelerde yedirip, içirip, yaşatmak gibi son derece güç koşulların üstesinden gelmişlerdi. Union Pacific bu iş için İrlandalı göçmenlerle eskiden demir yollarında çalışmış kimselerden faydalanmış, Central Pacutic şirketi ise İrlandalıların yanısıra Çinli ameleler çalıştırmıştır. Ağır demir rayların yerlerine konulup uç uca yerleştirilmesi insan gücü isteyen bir işti.Güçlü kuvvetli İrlandalılar bu işin üstesinden kolaylıkla gelmişler, yorulmak bilmeyen Çinlilerin dayanıklılıkları da eklenince ortaya üstün bir işbirliği çıkmıştı. Yapı 1864 yılında yavaştan başlamış, fakat 1867'de her iki kumpanya da ulusal arazide çalışmaya başladıkları zaman, iş müthiş bir rekabete, kimin daha kısa zamanda daha çok iş çıkarabileceği yarışına dökülmüş ve her iki hat 1869 yılında Utah'ta birleşince, yarışı Union Pacific'in kazandığı saptanmıştı.

Bu hat aslında ekonomik açıdan olumsuz bir yatırımdı. Eğer devlet yardımı ve hibeleri olmasaydı hiç başlanmayabilirdi. Hükümet bu inşaatı teşvik etmiş ve karşılığında bazı haklar elde etmişti. Örneğin askeri birlikler ve hükümete ait mallar bu hat üzerinde çok düşük bir ücret karşılığı taşınacaktı. Bu uygulama ile hükümet uzun vadede yaptığı yatırımı fazlasıyla çıkartmış oldu. Fakat hükümetin bu hattın yapımına göstermiş olduğu çabaların gerisinde ticari çıkarlar yatmıyordu. Asıl amaç ulusu ortak bir konu üzerinde işbirliğine çağırmak, bu yolla birleştirmek öte yandan da ülkeyi kalkındırmaktı. Zaten yapım sırasında dağıtılan arazi ve

haklar buralarda yerleşme olanağının nasıl birdenbire gelişivereceğine bir işaret sayılmalıydı. Bu tren hattı biter bitmez hükümet kendisine. İkinci bir teklif gelmeden toprak kirasını arttırmak yoluna gitti. Önceleri tren hattının üstünde yeterli bir trafik olmayacağı sanılırken, kısa zamanda bu dar görüşün yerini büyük bir iyimserlik aldı. 1864'de The Northern Pacific adlı şirket, Supertor Gölü'nden başlayıp kuzeybatıya uzanacak ikinci bir hat yapımına başladı. Bu kez hükümet girişimciye para yardımında bulunmamış sadece hattın geçeceği araziyi vermekle yetinmişti. Daha sonraları Amerika'nın en başarılı demiryolu yapımcılarından biri olan James J. Hill ikinci bir kuzey hattı inşa ettirdi. Büyük Kuzey Hattı adı verilen bu demiryolu hiç bir hükümet yardımı görmeksizin kurulan ilk demiryoluydu. Güneybatıya inmek üzere yapılan hatlar Kuzeydekilerden daha zorlu bir çalışma ürünüydüler. Fakat hiç bir zorluk Güney'e de iki büyük hat yapılmasını engelleyemedi. Bu iki demiryolunun döşenmesi bittikten sonra, şirketlerin hükümetten aldıkları yardımlar ve elde ettikleri kârlar bir siyasi tartışma haline gelecekti. Buraya kadar tren hatlarının yapımı ve getireceği kârlar önceden tespit edilmesi zor sayılara dayanıyordu. 1882'den sonra bu yatırımların en büyük kâr sağlıyacakları belli oldu. Örneğin o yıllarda en eski Doğu hatlarından biri olan Pennslyvania Demiryolu dünyadaki en büyük özel yatırım olmuştu. Bu şirket 30.000 işçi ve memur çalıştırıyordu ki, Federal hükümette bile bu sayıda memur yoktu. Demiryolları yetenekli yöneticiler gerektiren büyük boyutlu teknik kurumlardı. Eğitim programları ilk kez bu kurumlarca uygulandı. Demiryollarında çalışanlar kendilerine ömür boyu sürecek bir meslek edinmiş oluyorlardı. Kurumlardan birine giren işçi veya memur, kendine yeni bir iş aramıyor, uzun seneler çok iyi örgütlenmiş bu şirketlerde kalmaya bakıyordu. Demiryolları işletmeciliği giderek daha fazla sermaye isteyen bir iş olmaya başladı. Demiryolu için yatırım yapma ve onu işletme çabalarının dışında, büyük işadamları bu alanda birbirleriyle de büyük bir rekabete girişmişlerdi. Üstelik Amerikan borsasında gelişmesine de çok yardımcı oldular. Demiryolu Şirketlerinin bir de perde arkasında kalan etkin bir güçleri vardı. Demiryolları yapımı ırmak ve kanallardaki inşaatlar gibi sınırlı olmadığı için, yatırımcılar hatlarını geçirecekleri araziyi seçmekte hemen hemen serbesttiler. Bu özgürlük yapımcılara yerel yerleşme bölgelerinin kaderleriyle oynama olanağı verdi. Hatlarını istedikleri yerlerden geçirerek bir bölgenin kalkınmasında, veya başka bir bölgeyi ihmal ederek oranın önemini kaybetmesinde rol oynamaya başladılar. Demiryolları sonunda her türlü siyasal baskı ve karşı baskı için kullanılan bir politik araç haline gelecekti.

Yeni kurulan sanayilerde çalışmak üzere Avrupa'dan akın akın gelen göçmenler.

DEMİRYOLU YAPIMININ ETKİLERİ

Amerika'nın gelişmesi ve kalkınmasında demiryollarının yerini tam olarak kestirmek oldukça zordur. Bu gelişmede birçok etken birbirine bağlı olarak rol oynadılar. Fakat gelişim her zaman özel girişimin ürünü olarak kaldı. Eğer demiryollarına yapılacak özel yatırımlar himaye görmemiş ve teşvik edilmemiş olsalardı, özel sermaye kuşkusuz kendine başka bir çıkış noktası bulurdu. Oysa demiryolları yapımı ve işletmeciliği, İç Savaştan sonra Amerikan'ın en büyük iş alanlarından biri oldu. 1870 ve 1900 yılları arasında Amerika'da demiryolları dört misline çıktı. Bu gelişme öylesine bir hızla sürdürüldü ki 1920 yılına varıldığında Amerika tüm Avrupa kıtasındakilerden çok daha fazla demiryoluna sahip olmuştu. Demiryolları yapımı için büyük miktarlarda demir, çelik ve alete ihtiyaç vardı. İç Savaş öncesi Amerika'nın demir ve çelik endüstrisi İngiltere'nin rekabeti yüzünden çok zayıf düşmüştü. Demiryollarının başlatılmasıyla bu endüstride bir silkinme görüldü. Supertor Gölü dolaylarında çıkan demir cevheri, su yoluyla Şikago, Milwaukee gibi işleme merkezlerine nakledilmeye başlandı. Bir miktar demir Pensslyvania kömür havzasının merkezi Pittsbburgh'a yollandı. Demiryolları giderek Amerika'yı bir büyük pazar haline getiriyordu. Herhangi bir üretici pazar bulduğu takdirde, demiryolu ücretleri düşük olduğu için malını ülkenin her bir tarafına kolaylıkla yollayabiliyordu. Demiryollarının yaptığı en büyük hizmet, Amerikan halkının hayal gücünü kamçılaması, ticaret hayatına cesaretle ve ümitle atılmalarına araç olmasıydı. Bu tür atılımların serbest ekonomilerde olumlu ve etkin bir yerleri olduğu şüphesizdi. Amerikan halkının kalkınmaya karşı duyduğu açlık, bazen gereğinden fazla abartıldı, bazen de yalnış yerlere oturtuldu. Fakat kalkınma hızına gem vurmak hiç bir zaman düşünülmedi. Bu müthiş gelişimin kaynağı Amerika'nın doğal zenginliğindeydi. Bu yıllarda memleketin her istenileni verebileceğine inanılıyordu. Gerek tarım ya da madencilikte, gerekse sanayide 1870 – 1900 yılları arasında kaydedilen iki kat artış yeterli sayılmıyordu. Örneğin pik demiri bu yıllar arasında sekiz misli üretim artışı göstermişti.

YENİ AMERİKALILAR

Bu ölçüde bir kalkanma aslında yeterli işgücü olmasaydı, başarılamazdı. Ne var ki bu ülkenin işçi açısından da bir sorunu yoktu. Dış ülkeler den göçmenler akınlar halinde gelmeye devam ediyorlardı. Önceleri düzensiz sayılar gösteren göç, 1865'den sonra, yılda 100.000'in altına düşmedi. 1882 yılındaki 648.000'ü saymazsak en yüksek noktasına 1905'de 974,000 kişiyle erişti. Göçmenler çoğunlukla Avrupa'nın kuzey ve doğu bölgelerinden geliyorlardı. Önceleri İngiltere. İskandinav ülkeleri ve Al-

manya'dan akan insan selinin yerini son yıllarda Polonyalılar, Macarlar, İtalyanlar ve Doğu Avrupa Yahudileri almaya başlamıştı. Göçmenlerin sayısı İç Savaşın bitiminden sonra artarak yirminci yüzyıl başlarında çok büyük boyutlara ulaştı. 1905 yılında ülkeye 185,000 Rus, 221.000 İtalyan, 276.000 Avusturya - Macar göçmeni gelmişti. Göçmenler Amerika'nın nüfusunu arttırmakla kalmadılar, bu ülkeyi, hiç bir Avrupa devletinin boy ölçüşemeyeceği bir verim düzeyine çıkardılar.

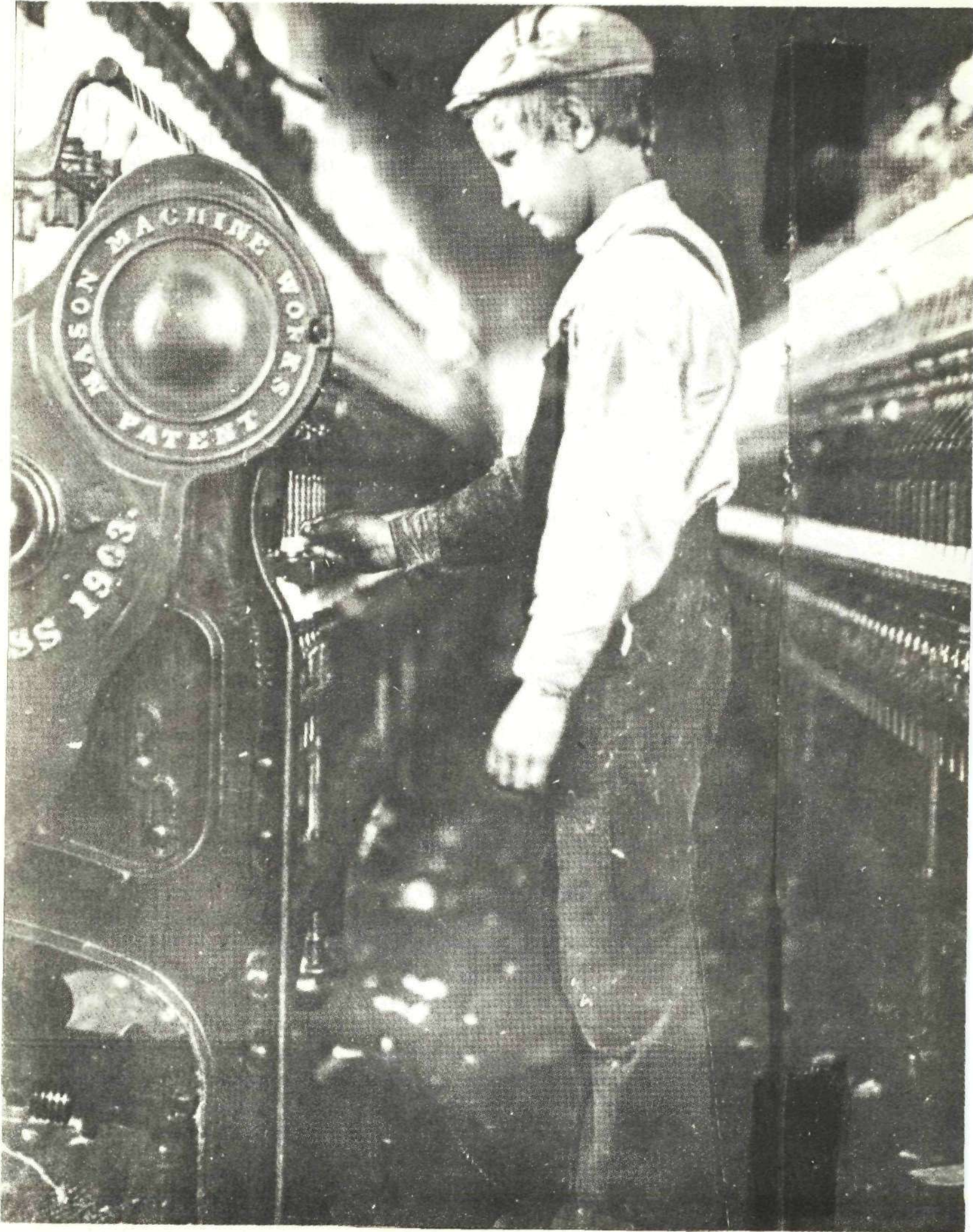
Göçmen akını, ilerlemiş bir sanayi ve ulaşım kolaylıkları, kentlerin birdenbire büyümesine yol açtı. 1860 yıllarında Amerikalıların ancak % 20'si kentli sayılabilirdi. 1940'da bu oran % 40'a ulaştı. Sayımda nüfusu 2500'ü geçen yerler kent sayılıyordu. Kentlerin sayıları giderek arttı ve ortaya çıkardıkları sorunlar göze batmaya başladı. Göçmenler, kentleşme sorunlarını yaratmasalar bile, sorunların daha da yoğunlaşmasında etkili oluyorlar ve kentlerde yaşamanın kahrını çekiyorlardı. Kent dışında yaşayan tarla ile uğraşan yerli Amerikalılar da kentlere yönelmeye başlamıştı. Amerikan kentlerinin tüm sorunlarını ve olumsuz yanlarını, oldukları yerde kalmak istemeyip, kentlere akın eden Amerikalılar'ın yarattığı söylenebilir. Kent sorunları ve daha başka sorunlar, Amerika'nın sağladığı avantajların öteki yüzüydü.

Bu noktadan giderek İç Savaş ile Birinci Dünya Savaşları arasındaki Amerikan tarihi için şöyle bir genelleme yapabiliriz. Amerikalıların en büyük avantajları, bolluktu. Bu ulusun en büyük dezavantajı yine bolluk oldu. Amerikan ekonomisinin gelişimine göz atarken, sanayi şirketlerinin gitgide büyüyerek bir tröst haline geldiklerini gördük. Böylesine büyük sinden önemlisi, işadamlarının hem üretimi hem de pazarları kontrol et-

sinden önemlisi, iş adamlarının hem üretimi hem de pazarları kontrol etmek istemesiydi. Onları en fazla korkutan nokta, fazla üretimin fiyatları düşürerek kendilerine kâr sağlamayacak ölçülere ulaşmasıydı. İş adamlarının arasında bu alanda çok ileri gidenler de oldu. Örneğin Standart Oil Tröstünün sahibi John D. Rockfeller rafinerileri denetim altına alarak üreticileri ve satıcıları avucu içinde tutabileceğini farketti. Bazı başka sanayi kollarında patente sahip olmak o alanda tekelciliğe yol açtı. Ne var ki rekabetle ilerleyen bir ticari toplumda, pazarlamanın kontrol edilebilmesi de yine rekabet usulüyle gerçekleşebiliyordu. Amerika'nın en başta gelen sorunlarından biri ekonominin bazı kollarının kontrol edilmesinin zorluğundan doğdu.İş adamları birbirlerinden daha atik davranarak,kontrolleri ellerine geçirmeye başladılar. Kısacası çiftciler ve işçiler ürettikleri malın nerede sınırlanması nerede durması gerektiğini bilemediler. Bu durumun doğurduğu sorunlara bundan sonraki bölümlerde eğileceğiz.

Ekonomik yaşamı canlandıran dev isimler. (sol üstte) kaşif Thomas Edison (sağ üstte) Bankacı J. P. Morgan. (sol atta) Sanayici Andrew Carnegie (sağ altta) Basın kralı William R. Hearts.

Sanayileşmenin karanlık yüzü : Bir işçi çocuk

BÖLÜM:2

Genişlemenin bedeli

İç Savaştan sonra kalkınma eskisine oranla çok daha büyük bir hızla süregeldiyse de, kalkınma hızı ülkenin her bölgesinde aynı olmadı. Amerika gerek ikliminde, gerekse doğal kaynaklarında ve doğa özelliklerinde büyük farklılıklar gösteren geniş bir ülkeydi. Demiryollarının ülkeyi birbirine bağlamasıyla bu farklar, yerleşmenin Mississippi'nin doğusunda olduğu yıllara oranla çok daha belirgin şekilde göze battı ve politik hayatı büyük ölçüde etkilemeye başladı. Eğer Amerika yoksul bir ülke olsaydı, halkı da yoksul insanların göğüs gerdiği koşullara alışacak, sefalet ile birlikte yaşamasını öğrenecekti. Oysa ülke son derece zengindi ve Amerikan halkı da bu servet ve refahın farkındaydı. Bu yüzden gelişen zenginlikten gerekli payı alamayan Amerikalılar şiddetli tepkiler göstermeye başladılar. Ne var ki ülke öylesine geniş, yerleşme planı öylesine hareketliydi ki, siyaset hiç bir zaman yoksul ile zenginin arasında bir çekişme nedeni olamadı. Huzursuzluklar ve aksaklıklar çoğu kez ya çok yöresel ya çok özel ya da kısa ömürlü oluyor, düzeltme olanağı bulunamadan hasıraltı edilip gidiyordu. Ayrıca Amerika'nın İç Savaşı büyük kütleleri, ulusal politikayı iki kuşak boyunca etkileyecek ölçüde, yerlerinden oynatmış ve bir süre herhangi başka bir soruna eğilmeyi olanaksız kılmıştı.

İç Savaşın olumsuz etkileri en çok Güney bölgesinde görüldü. Konfederasyon bugün bile tarihçileri hayrete düşüren akıl almaz bir sebat ve güçle kendinden çok daha üstün bir düşmanla savaşmış, fakat sonu belli kaderini yenememişti. Kuzeyin siyaset adamları Güneyin kendilerine yeni bir oyun oynamasından korktuklarını iddia etmelerine rağman Güneyin savaş sonunda tamamen çökmüş olduğu açıkça belli oluyordu. Savaştan önce Güney, tarım alanında kendi kendine yeterli olduğu ve bazı göz-

lemcilere göre kölelikten çok kâr sağlamasına rağmen, endüstri alanında ülkenin Kuzey kesimiyle boy ölçüşemiyecek kadar geriydi. Ekonomik bakımdan geri kalmış bu bölgenin en ağırına giden bir nokta da hem dış piyasaya hem de ülkenin öteki bütün bölgelerine hammaddeleri Güneyin sağlamakta olmasıydı.Savaştan sonra da bu durumun içinden çıkmak kolay olmadı. Köleliğin kaldırılması Güneylilerin ellerindeki sermayenin uçup gitmesine yol açtı. Ayrıca kölelerini özgür kılan Güneylilere, İngiltere'nin West Indies'deki köle sahiplerine ödemiş olduğu tazminatlar da ödenmemişti. Güney çok verimli olması gereken bir bölgeydi. Ne var ki bu olanaklardan yararlanacak, tesisler kuracak sermayeye sahip değildi. Savaş sonrası koşulları altında bu bölge savaş öncesinde olduğu yere itildi tek bildiği ve zaten yapmakta olduğu şeye, pamuk üretimine devam etti.

Ne var ki pamuk üretiminde bile sermaye yokluğu kendini belli ediyor, güçlü bir örgüt kurulamıyordu. Ellerine bir parça para geçirebilenler bu parayı kendine gerekli aletleri, tohumları ve bir katır alarak ürünü toplayacağı güne kadar yiyeceğini temin etmek durumunda olan ekiciye veriyorlardı. Çoğu kez topraklar da ekiciye kiraya veriliyordu. Karşılığında kapitalistler üretilen pamuğun bir kısmına sahip olma hakkını elde ediyorlardı. Üründen pay alma sistemi işte bu usulle doğdu. Bu öyle bir sistemdi ki bir kere yerleştikten sonra, artık ondan vazgeçebilmek çok zor olacaktı. Pamuk üretimi çok kâr sağladığı takdirde, krediyi veren kendinden borç almış ekiciye karşı güclü durumda olacak ve ekicinin uzun süre kendine bağlı kalmasını isteyecekti. Fakat pamuk üretimi beklenen kârı sağlayamadı. Pamuğun kral olduğu devirler çoktan geçmişti. İç Savaş sırasında, yalnız Amerika'da değil bütün dünyada meydana gelen pamuk kıtlığı insanları pamuğun yerine koyacakları başka maddeleri keşfetmeğe zorlamış ve pamuğun yerini alacak çeşitli şeyler keşfedilmişti. Güneyin pamuk üreticileri, ellerinde kalan yığınla pamuğa rağmen geçimlerini hâlâ pamuktan bekliyorlardı. Gerek kredi verenler gerekse krediden faydalanarak pamuk ekecek olan borçlular kapana kıstırılmış gibi aynı çarkın içinde dönmeye başlamışlardı. Her iki grup da kendilerine kâr sağlamayan bu işe devam etmek zorundaydılar.

Yine de Güneyi tümüyle ümitsiz görmek yanlış olurdu. Orada bile bir hareket ve gelişim başlamıştı. Umut vaad eden fırsatları buldukça,Kuzeyin kapitalistleri Güneyde yatırımlar yapmaktan kaçınmıyorlardı. Küçük bir sanayileşme hareketi de belirmişti. Pamuk sanayiinin güneye doğru kaydığı Alabama'nın Birmingham dolaylarında bir demir çelik endüstrisi-

Şefaletin bozamadığı güzellik. George Bellovun 'Lone Tenement' adlı tablosu.

nin başladığı görüldü. Ayrıca ticaret de canlanır gibi oldu ve New Orleans önemli bir liman haline geldi. Bütün bu gelişmelere rağmen genel olarak Güney hiç bir zaman öbür bölgeler gibi zenginleşip kalkınamadı. Parası olan herkes kendine Güneyden daha verimli olacağına inandığı başka bir yatırım bölgesi buldu ve bu Güney ülkenin öteki bölümleriyle karşılaştırılamayacak ölçüde geri kaldı. Kısa bir zaman önce bazı tarihçilerin şöyle bir görüşü oldu : Eğer o yıllarda özgürlüklerine kavuşan zenci kölelere toprak ve onu işleyecek araçlar (40 akrelik toprak ve bir katır) verilmiş olsaydı, çoktan ekonomik özgürlüklerine kavuşmuş olur bugünkü gibi siyasal haklarını elde etmek için bir savaş içinde olmazlardı. Bu gerçekten bir çözüm getirebilir miydi? Asıl sorun dünya pazarlarına gereğinden fazla üretilmiş bir pamuk stokuyla çıkmaktı. Tarımsal ürünlerin isteğin üstünde olması tüm dünyada borca ve kira sistemine yol açıyordu.

Çiftçilerin başka tohumlar ekmesi de fazla bir şey değiştiremeyecekti. Güneyli ekicilerin pamuk yerine neden başka bir ürün ekmeyi düşünmedikleri sorulabilir. Bu bölgede pamuk kuşaktan kuşağa geçmiş ve savaş sonrasına kadar büyük gereksinmelere cevap vermiş bir üründü.Güneyli için oldukca zordu. Ayrıca güneyli pamuk ekiminin ustası olmuştu. En iyi yaptığı ve tek yaptığı şey pamuk ekimiydi. Pamuğun geleceğinin parlak olmayışı Güneyli için çok acı bir gerçekti. Demiryolu şebekesinin büyümesi yeni yeni topraklara yerleşip, yeni ürünler yetiştirmeye yol açtı. İlk defa ekilen topraklar eski tarlalardan çok daha verimli oluyor, hem de toprak ucuza mal ediliyordu. İnsanlar yeni yerleştikleri bölgelerde ekine başlayınca tarımsal ürünlerin hemen hemen hepsinde gereğinden fazla verim görülmeye başladı.Önceleri aşırı verimin zararları fark edilmedi.Çünkü nüfus da büyük bir hızla artıyor ve insanlar hem değişik türde hem de bol miktarlarda ürünlere gereksinme duyuyorlardı. Fakat arz ve talep aynı ölçüde gitmedi. Bu arada Güneyden başka bölgelere doğru büyük bir göçe rastlanmadı. Eğer Güneyliler kendi ülkelerini bırakıp yeni alanlara göç etselerdi, aynı nedenlerle çok fazla kâr sağlayamayacakları su götürmezdi

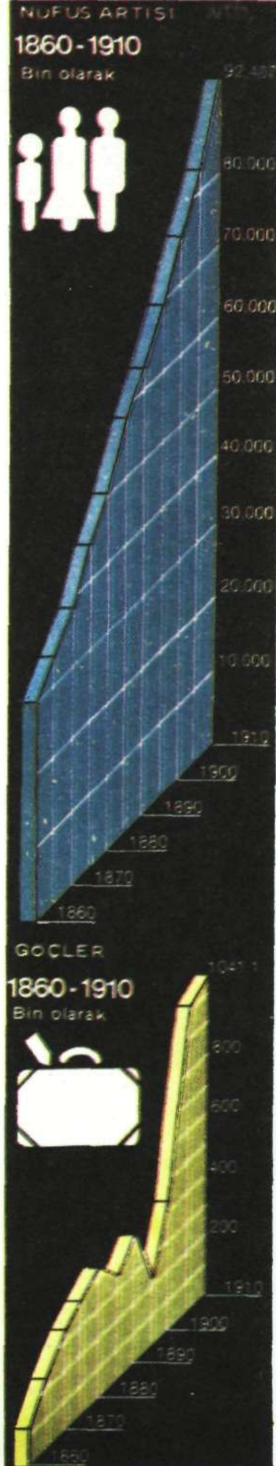
19. yüzyılın ikinci yarısındaki Amerikan çiftçiliğinin öyküsü oldukça ilginçtir. Bağımsız ve zengin olma hayalleri pek çok kişiyi ekime elverişli olmayan verimsiz topraklara doğru da sürükledi. Yeni toprağın önceleri bolca verdiği ürün yüzünden Batının birçok yerlerinde iklimin ekine zarar verecek kadar kuru olduğunu başlangıçta fark edemediler.İklimden en büyük zararı görenler tahıl üreten çiftçiler oldu. Tahıl pazarları Ulusal sınırları aşıp uluslararası boyutlara ulaştığı için fiyat denetimi tamamen ellerinden çıkmış durumdaydı ve dünya piyasasında yarışmak zorundaydılar. Ayrıca giderleri de ellerinde olmayan nedenlerle giderek artıyordu.Ne üretimi arttırmak ne de üretimi belli bir yerde tutmak onlara bir kâr sağla-

İki ulus - iki yaşam biçimi : (üstte) Kömür ocağında çalışan yoksul işçi çocuklar (altta) 1907 yılında bir Kermesten görünüş.

yabilirdi. Amerikalı çiftçiler diğer ülkelerde olduğu gibi köylü değildiler. Kendilerine daha iyi koşullar sağlayacak olanaklar buldukları zaman fırsatları değerlendirmesini biliyorlardı. Ne topraklarına büyük bir bağlılıkları ne de terk edemeyecekleri babadan kalma geleneksel çiftçilikleri vardı. Tarlalarının kâr sağlamadığını gören pek çok aile, toprağı inatla işleyeceğine, yeni imkânlara, verimli işlere atılmak üzere başka yerlere gittiler.

Bu davranışlar değişik görüşlere yol açtı. Birçokları yerinde direnmeyen ve göçebe hayatı yaşayan çiftçilerin yüzünden ürünlerden kâr sağlanamadığını öne sürdüler. Öte yandan değişik bölgelere yerleşmeler kentlerin oluşmasına veya büyümesine yol açıyordu. Kentçilik yeni bir tür çiftçilik yarattı. Kentlerde yaşayan halka, peynir, süt, taze sebzeler ve meyvalar sağlayabilmek tarlada çalışanlara, tahıl yetiştirmekten daha kârlı gelmişti. Tahıl ekmek isteyenler ise daha Batıya yeni topraklara gittiler. Çiftcilik böylece coğrafi bir gelişim gösterdi. Fakat ister verimli, ister verimsiz bir tarlayı işlesin, çiftçilerin her zaman yakındıkları bir konu kredi faizleri idi. Çiftçiler para satın almak için çok büyük faizler ödediklerinden, kredi verenlerin de gereğinden fazla kâr ettiklerinden yakınıyorlardı. Kendilerini tefecilerden korumak için hükümetin himayesine sığınmaya karar verdiler. Sonunda tohum alabilmeleri için hükümetin gerekli parayı az bir faizle vermesini istediler. Yüksek faizlere neden, her tür malda olacağı gibi istenilen şeyin, yani paranın az olmasıydı. Para az olunca onu elde etmek için yüksek ücret ödüyorlardı. Hükümet bu duruma el koyarak parayı kendi dağıtmaya başladı. Hükümet para basınca faizler de düşüyordu. Çiftcilerin bu 'nicelik teorisine' bağlılıkları, iklimin ve verimin iyi gitmediği zamanlar sık sık tekrarlanan üzücü bir adet haline geldi.

Çiftçilerin bunun dışında başka yakınmaları da vardı. Örneğin mallarını hep fiyatların en düşük olduğu zamanlarda satma durumunda bırakıldıklarından, ürünlerin fiyat artışlarından sadece tahılı depo eden toptancıların faydalandığından yakınıyorlardı. Ayrıca ürünlerini nakletmek için demiryollarının yüksek ücret aldığından, kiraladıkları tarlaları kendileri geliştirdikleri halde bu tarlalardan kendilerinin değil, tarla sahiplerinin yararlandığından da şikâyetciydiler. Bu tür şikâyetler sonunda halkı, tarla sahiplerinin, demiryolu şirketlerinin ve tahıl ambarı sahiplerinin meclis üyelerini rüşvetle kendi taraflarını tutmaya sevk ettikleri, çiftçilerin durumlarında hiçbir yasal ilerleme yapmaya niyetli olmadıkları inancına sürükledi. Birçok isteklerinde haklı olmalarına rağmen, çiftçiler kendilerine karşı bir oyun tezgâhlandığına inanmışlardı ki, buna da hiç gerek yoktu. Onların en büyük sorunları ürünlerini alıcısı az, fakat malı çok bir pazarda

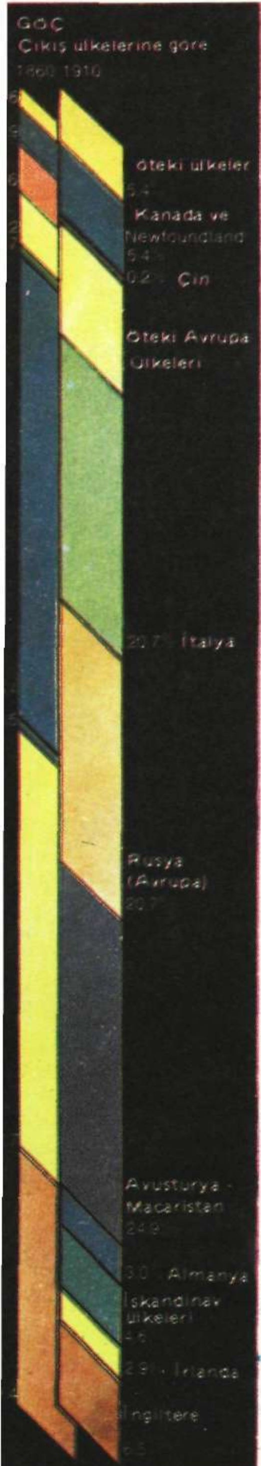

satmaya çalışmaları ve günün ekonomik koşullarının eskisinden daha fazla devlet yardımı gerektirmesiydi.

Yaşadıkları çağ son günlerine yaklaşırken çiftçilerin şikâyetleri büyük bir uğultu haline dönüşüyordu. Bu dönem ayrıca Amerikan tarihinde o güne dek görülmemiş ölçüde ekilecek toprak bolluğu ile şehirleşmenin yoğunlaştığı dönemdi. Amerikalılar her geçen gün köylerden kentlere akın ediyorlar, kentleşme büyük bir hızla gelişiyordu. Bu bir yerde çiftçilerin kurtuluşu demekti. Çiftçiler kendilerini bu yeni duruma alıştırabildikleri takdirde büyüyen kentlerin ihtiyaçlarını karşılamak onlara da bekledikleri refahı getirebilirdi. Fakat kentlerin gelişmesiyle bu kez yeni sorunlar ortaya çıkıyordu. Yoğun nüfusun, endüstri ilişkilerinin getirdiği sorunlar değişik göçmen gruplarının arasındaki anlaşmazlıklara ekleniyordu. Her modern kentte rastlanması olağan olan, sınayi ve ulaşım gelişmelerinin yarattığı problemlerdi bunlar. Tıpkı Batılı çiftçiler gibi bu kez de kentler büyümenin, gelişmenin kaçınılmaz bedellerini ödüyorlardı.Ne var ki İç Savaş bu sorunları da Güneyli çiftçilerinki gibi büsbütün derinleştirmiş, dayanılması çok kahırlı bir hale getirmişti. Kısacası savaş Amerikan endüstrisine sahte bir dürtü, gelişimine başıboş bir hız vermiş, pek çok fırsatçıya da zengin olma olanakları sağlamıştı. Savaş sonrası yıllarında bu ülkede sağduyu, dürüstlük ve toplumsal sorumluluktan eser kalmamıştı.

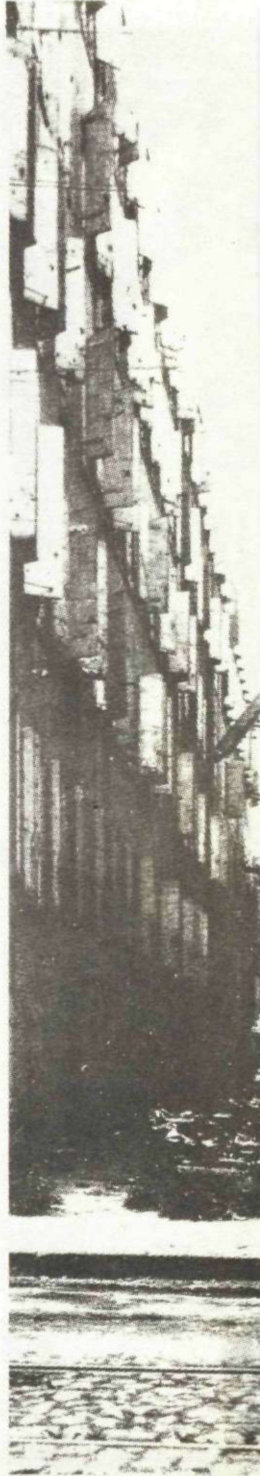
SOYGUNCU ZENGİNLER

Amerika'da İç Savaşın yarattığı milyonerlerin sayısı şaşırtıcıdır. Her yerde olduğu gibi bu ülkede de savaştan sonra pek çok savaş zengini türemişti. Gerçi savaştan önce de zenginler yok değildi. Örneğin Amerika'ya yoksul bir Alman göçmeni olarak gelen John Jacop Astor 1848'de öldüğünde yirmi milyon dolarlık bir servet bırakacaktı. Savaş öncesi yılların meşhur korsanı 'Komodor' Cornelius Vanderbild de tersanecilikten kazandığı servetini savaştan önce yapmıştı. Fakat 19. yüzyılın Jay Gould, J.P. Morgan, Phillip Armour, Andrev Carnegie, James J. Hill John D. Rockfeller gibi belli başlı isimleri savaş patladığı yıllarda henüz yirmi yaşına erişmemiş genç çocuklardı. Batı sahilinin demiryolu kralları Huntington ve Standford otuzlarını henüz geçmişlerdi. Kuzey savaşının kazanılması için herkesten fazla çaba göstermiş olan ve 1873'de tüm servetini kaybeden bankacı Jay Cooke ise daha kırk yaşına basmamıştı. Bu adamlar orduda hizmet görmemişlerdi. Fakat çoğu servetini orduya sattı-

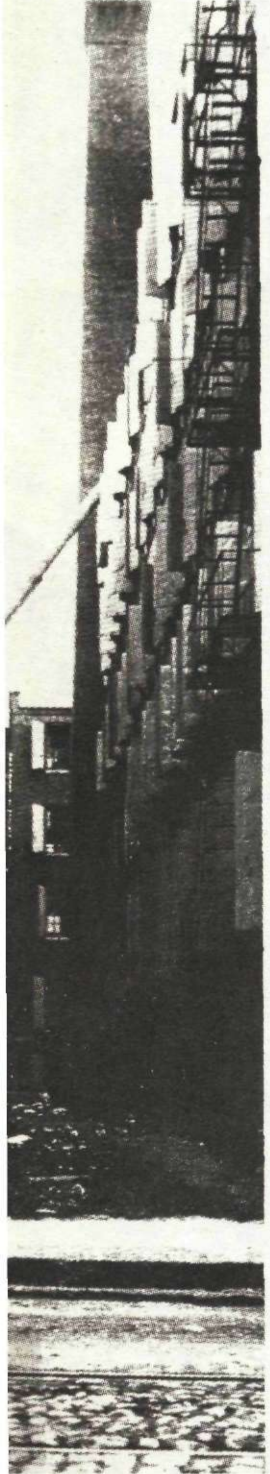
Büyüyen bir nüfusla değişen etnik denge.

ğı mallar karşılığında elde etti.Savaş işadamlarına iki önemli ders öğretmişti. Eğer bir ihaleyi kazanmak için herhangi bir politikacıdan yardım görmüşlerse, bu yardımın karşılığı kesinlikle ödenmeye değerdi. Bir de, savaş sırasında servet el değiştirirken doğru ve iyi haber alma ve anında karar verme insana çok para kazandırıyordu. Kısacası eski bir demiryolu kralı olan Daniel Drew'in dediği gibi "Bulanık sularda avlanmakta çok yarar vardı. "En büyük et-paketleme işinin başında olan Phillip Armour savaşta Birliğin askerlerine domuz eti satarak zengin olmuştu. 1865'de elinde bile bulunmayan büyük miktarlarda etin fıçısını 40 dolara satmak üzere kontrat imzaladı. Tam hesapladığı gibi Appomattox'da Konfederasyon Kumandanı General Lee'nin teslim olması et fiyatlarında büyük bir düşüşe yol açacak, Armour ise etin fıçısını 18 dolardan alıp, 40'dan satarak iki milyon dolarlık kolay kazanılmış bir kâr sağlayacaktı. Armour'un yaptığı iş bir açıkgözlük örneği olmakla beraber yasa dışı sayılmazdı. Kazancını çabuk ve cesaretle verdiği bir karara borçluydu. Oysa kazanılan her servet bu kadar masumane olmayacaktı. Örneğin Union Pacific demiryollarının müdürleri Credit Mobilier adlı bir inşaat şirketi kurdular.Bu yeni şirketlerine çoğu ne olduğu belirsiz ve kâr sağlayamıyacak kontratlar temin ederek Union Pacific'i iflâsın eşiğine getirdiler. Bu arada halka ait 20 milyon doları da kendi ceplerine attılar. Haklarında yasal uygulamayı önlemek için ise Credit Mobilier'in tahvillerini devletin "paraya en ihtiyacı olduğu yerlere" yatırdılar. Skandalın ortaya çıkması 1872 seçimleri sırasında başta Başkan yardımcısı Schuyler Colfax olmak üzere birçok politikacının sonu olacak fakat haklarında tutuklama kararı çıkartılmayacaktı. Böyle bir skandalın işadamlarından çok politikacıların başını yediği ve onların ahlâksızlıkla suçlandıkları görüldü. Halkın oyuyla seçilmiş milletvekilleri ve bakanların her türlü rüşvet teklifine kayıtsız kalmaları hatta bu tekliflerde bulunanları cezalandırmaları gerekirdi. Halk böyle düşünüyordu. Bir reform hareketinin başlatılması bu gibi olayların çoğalmasıyla savaştan sonra giderek kuvvet kazandı. Başkan Grant'ın gevşek yönetimi sırasında hükümet katlarında başlayan yolsuzluklar özellikle reformun hükümet içinde başlatılması gerektiği inancını uyandırmıştı. Devleti yıpratan en büyük suçlamalardan biri de Kuzeylilerin yenik düşmüş devletlerini ahlâksızlıkla itham etmeleriydi. Bugünün tarihçileri savaş sonrası Güney eyaletlerinin gerçekten yolsuzluklar yaptığını, yalnız bu yolsuzlukların Kuzeyde yapılan çok daha geniş çapta hırsızlıkların ancak onda birini teşkil ettiğini söylemektedirler.

KÜÇÜK İŞLETMECİLERİ BEKLEYEN TEHLİKE

Rüşvetcilik yerel yönetimlerde de alıp yürümüştü. Özellikle demiryolu işletmeciliği özel sermaye sahipleri ve yöneticiler arasında sıkı bir işbirli-

ğini gerektirdiği için ve sermaye sahipleri hatların yapılışında devletten yardım görme durumunda bulundukları için, bu alanlardaki yozlaşma büsbütün göze batıyordu. İmalat alanında ise rüşvet korkusu tekelciliğin yanında ikinci plana düştü. Çünkü bazı firmalar öylesine büyümüş ve güçlenmişlerdi ki, aynı işi yapmak isteyen rakiplerine çalışma olanağı tanımaz olmuşlardı. Sonunda orta halli bir kişi hiç bir atılım yapamamak veya kârlı gözüken işlerin hiç birine girişememek durumunda bırakıldı. Birkaç büyük şirket tekstil ve tarımsal araç yapımı, tel, et paketleme gibi kazançlı endüstri kollarına el koymuş, başkalarına göz açtırmaz olmuştu. Bu iş alanlarına oturmuş olanlar çoğunlukla savaş sırasında yerlerini kapmış, fırsatları değerlendirmiş açıkgözlerdi ve artık kimse onları yerleştikleri yerlerden indiremezdi.

Çok büyük kuruluşlara yönelen şikâyetleri yanılmadan yorumlamak gerekmektedir.Ne tröstlerin yükselmesi,ne de tekelciliğin gelişmesi Amerikan vatandaşını doğrudan hırpalamamıştır. Büyük şirketler Amerikan yaşamının standardını değil, Amerikan yaşamının özünü tehdit etmiştir. Büyük işadamları ve şirketler bu ülke için bir yenilik olmamıştı. Fakat bugün bile pek çok kimse gereğinden fazla büyümüş şirketlerin demokratik sistem için bir tehlike yarattığını savunmaktadır. Oysa 19. yüzyılın Amerika'sında asıl tehlike başka yerden gelmektedir. O yıllarda şirketlerin en büyükleri dahi kişilerin öz malıydı. Bir tehlike haline gelen şirketleri yönetenler şirket sahiplerinin kendileriydi. Servetleri giderek büyüyen birkaç kişi ülkenin tüm kaynaklarına el koyarak piyasayı kapatmış başka hiç kimseye para kazanma olanağı vermemek gibi bir tutum içine girmişlerdi. 19. yüzyılın bir özelliğinin endüstri alanında büyük etkisi oldu. İnsanoğlu endüstriyel bir devrimden geçtiğinin farkındaydı. Ne var ki henüz çağdaş sağduyuya erişememişti. Bu devrimin giderek büyüyeceğini ve getireceği sonuçları kavrayamamıştı. Devrimin yalnızca madenlerde ulaşımda ve enerjide olduğu kanısındaydı. O günün ünlü işadamları belli başlı doğal kaynakları ele geçirdikleri takdirde ülkeyi haraca kesebileceklerini sandılar. Rockfeller'in kurduğu Standard Oil tröstü ile J.P. Morganın kurduğu Birleşik Amerika Çelik şirketi, başka bir kimseye bu alanlarda iş yapma ve para kazanma olanağı tanımaz oldu. Bu iş alanı tamamen kapatılmıştı. Kaybedilen olanaklarla beraber Amerikan umutlarının,emellerinin de önemli bir bölümü yitirilmiş oldu. İşte bundan dolayı Amerikan endüstrisini ellerinde tutan işadamları, hele yönetimin zayıf ve etkisiz olduğu dönemlerde dehşet ve korku veren bir güce sahip olabildiler. Devlet, milyonerlerin servetlerini ve servetin getirdiği güçlerini sınırlamakta etkisiz kaldı.

Kentten bir manzara, Massachusetts'de Lynn endüstri bölgesi.

New Yorkun aşağı- doğu kıyısında bir gecekondu mahallesi (solda) Zamanının ünlü bir eğlence salonu, Hoffman House (sağda)

HOFFMAN

Amerikanın gelişim döneminde bu sorunu çözümlemek en önemli reform hareketlerinden biri olduysa da çözümü en zor olan tek problem bu değildi. Sonraki yıllarda birçok Amerikan şirketi fazla büyümeyerek normal ölçülerde kaldılar. Fakat bunların arasında bile müthiş bir rekabet vardı ve işverenle işçilerin ilişkileri giderek daha zayıflıyordu. Modern toplumun doğuşu, o güne dek süregelmiş bir rüyaya, "işçilerin servetlerini yapmak için çalışmakta olduklarına ve geçici devrenin sonunda her işçinin bir iş sahibi olacağı umuduna" kesinlikle son verdi. Birçok Amerikalı, ister istemez ömürlerinin sonuna kadar ücretli olarak çalışacakları kanısına varınca sendikacılık hareketi kendiliğinden gelişmeye başladı. İngiltere'de daha önceleri olduğu gibi, bu gelişim, işçinin patronu ile olan özel ilişkisinde özgürlüğüne sekte vurulduğu, kendi çıkarlarını belirleme yetkisi elinden alındığı gerekçesi ile büyük bir tepki gördü. Üstelik Amerika herhangi bir Avrupa ülkesinden çok daha fazla özel sermayeye dayanan bir endüstriye sahipti ve devlet kontrolu yok denecek kadar azdı. Sendikalara karşı gösterilen tepkinin bir başka nedeni de sendikalaşmanın fiyatlarda bir artış yapacağı korkusu idi. Bu tepki ise genellikle tüketici sınıftan geliyordu. Bu açıdan bakılınca sendikalar da tıpkı büyük tröstler gibi ticarete gem vuran bir unsur oluyordu. Emeğin bir mal olmadığını ve bir mal işlemi görmemesi gerektiğini anlatabilmek çok zaman aldı. İlk kurulan sendikaların önderleri yalnızca işverenlere karşı haklarını savunmakla kalmadılar, kendileri yanlış anlamaya yatkın bir halk kütlesini de ikna etme durumunda kaldılar. Sendika önderlerinin kavgalarını verirken en çok yarar sağladıkları husus halkın çok büyümüş kuruluşlara karşı duyduğu güvensizlik ve iş adamlarının sömürülerine karşı gösterilen tepki oldu. Kamuoyunun güvenini kaybetmiş patronlara karşı oynadıkları halde sendikacıların yine de çok dikkatli olmaları gerekiyordu. Başarıya yavaş ve zor ulaştılar.

Kentlerin gelişmesiyle endüstrinin gelişimine kaçınılmaz bir şekilde bağlıydı. Kara ulaşımı at arabalarıyla yapıldığı sıralarda limanların dışında kalan kentlerin büyümesi bir ölçüde sınırlı oluyordu. Demiryollarının ortaya çıkmasıyla kentler çok daha büyük merkezler haline gelme olanağı buldular. Trenler şehirlerin gereksindiği gıda maddelerini ve her türlü malı bol miktarda sağlayabiliyordu. Ayrıca şehirlerin gelişmesinde bazı olumlu etkenler de rol oynadı. Şöyle ki çok daha kalabalık bir kütleyi besleyebilmek için içeri nasıl gıda maddesi getirmek mümkün oluyorsa, kentlerde imâl edilen malları da dış pazarlara taşımak çok kârlı gözüküyordu. Taşradaki Amerikan kentleri o günlere kadar kültürden yoksun durgun birer imâlat merkezi olarak kalmışlardı. Bu gelişmeyle onlar da özledikleri hareketli yaşama, canlı bir ticaret hayatına kavuşuyorlardı. Ne var ki Amerika'nın şehirciliğinin gelişmesinde madalyonun bir de

Kentucky'de bir çiftçi ailesi. Kırsal yörelerde de yoksulluğun yaygın olduğu görülüyordu. (üstte)
Oysa bazıları için tatlı hayat da mevcuttu. (altta)

öteki yüzü vardı. Bu ulus gerçek bir şehircilik geleneğinden ve anlayışından yoksundu. Birçok eski Avrupa kentinde hemen sezilen ve kentlerin yönetim sistemlerini başarılı olmaya zorlayan yurttaşlık kavramı bu ülkeye henüz yerleşmemişti. New England dışındaki kentlerde yerel bir yönetim geleneği yok sayılırdı. O kentteki hava bile günden güne değişmiş, kent yöneticiliği son derece zayıflamıştı. Ayrıca bu ülkeye henüz kentlerin önderliğini yapacak büyük aileler geleneği de yerleşmişti. Böyle bir davranış eşitlik ilkelerine bir saygısızlık sayılabildi. Kısacası Amerikan kentleşmesi öylesine bir başıboşluk içinde gelişti ki, ne konut sorununu ne sağlık ulaşım veya polis örgütünü, kısacası tüm sosyal hizmetleri belli bir düzen içine sokmak olanaksız hale geldi.

Gerek bu gibi sorunları çözmeye çalışırken, gerekse kendi kuruluşlarına ve yeni buluşlara alışmaya uğraşırken, ülkelerinin hâlâ bir fırsatlar diyarı olduğu Amerikalıların gözlerinden kaçmıyordu. Göçmenler yurda dolmaya devam ediyor, fakat son yıllarda Avrupa'nın başka bölgelerinden geliyorlardı. Bunun nedeni Amerika'dan çok Avrupa'nın gerçeklerine dayanır. Gerek ulaşımda büyük aşamaların yapılmış olması, gerekse Avrupa ülkelerinde halkın dışarı akmasına karşı yasal bir gevşeme olmasından dolayı geçen yıllarda göç etmesi büyük zorluklar doğuracak pek çok kişi, bu yolculuğu göze alır olmuştu. Öte yanda ise Batı Avrupa'da ekonominin belini doğrultması yeni iş alanları doğurmuş, örneğin Almanya, iş bulmak için göç etmeye hazır vatandaşlarına kendi fabrikalarında iş olanakları sağlamıştı. Bundan ötürü son gelen göçmen gruplarının ilk gelenlere oranla daha değişik nedenleri vardı. Birçoğu gemilerini doldurmak isteyen gemi sahiplerinin, bir kısmı da ucuz işçiye ihtiyacı olan sanayicilerin teşvikiyle geliyordu. Bir kısım göçmen ise geliş gidiş hızlanıp kolaylaştığı için yeterli parayı kazandıktan sonra memleketine geri dönmek ümidiyle gelmekteydi. Zaten buharlı gemilerin icadından sonra bir çoğunun yurtlarına geri döndükleri görüldü. Yine de göçmenlerin büyük çoğunluğu tek nedenle geldi Amerikalı olmak için. Ve geldikleri zaman da, bu kendilerine çok yabancı memlekette ne yapacaklarını, nasıl hareket edeceklerini bilmediklerinden çoğunlukla kendilerinden önce gelip yerleşmiş olan yurttaşlarının bulunduğu bölgelere yerleşmeyi ve onların tecrübelerinden faydalanmayı tercih ettiler. Şehirlerin mantar gibi yerden bitmeye başladığı Amerika'da bu yerleşme sistemi ırklara dayalı 'getto'lar yarattı.Kitabın başından beri saymakta olduğumuz gelişen Amerika'nın sorunlarını göçmenler özellikle yaratmıyorsa bile çok daha ileri kolaylıkla göçmenlerin üstüne atılabilen suçlamalar oldu. İşçi sendikalarının kuruluşunda çekilen zorlukların da greve gitmeyi reddeden yabancı işçiler yüzünden olduğu iddia edildi. Göçmenleri suçlamada o kadar ileri gidildi ki yöneticilerin zayıf ve kötü olmaları bile, sorumluluk duygusu taşımayan, oylarını kendi soylarından olan adaylara kolaylıkla vererek değersiz yöneticiler seçilmesine olanak sağlayan cahil göçmen

gruplarının üstüne atıldı. Öte yandan yabancılar Avrupa'nın sosyalizm, anarşizm gibi tehlikeli ve garip doktrinlerini de beraberinde getirerek Amerikanın sağlam yapısını tehlikeye düşürüyorlardı... Birçok gözlemciler Amerikan vatandaşları tarafından göçmenlere atfedilen bütün bu şikâyetleri, aslında göçmenlerin kişiliklerine karşı değil, toplumda üstesinden gelemeyecekleri kadar büyümüş, çözümü zor sorunlarına yönelttikleri görüşünde birleşirler. Sadece bu görüş bile Birinci Dünya savaşından önce Amerika'nın yabancılara nasıl bir hoşgörü ile kucak açtığının ve ırkçılığın yok denecek kadar az olduğunun bir kanıtıdır.

Amerikalılar arasında memleketlerinin gidişinden en az hoşnut olanlar orta sınıfı oluşturan Amerikalılardı. Hepsi değilse bile orta sınıfın büyük bir bölümü, bildikleri, benimsedikleri ve bir ölçüye kadar kontrol edebildikleri memleketlerinin yavaş yavaş yabancılaşmaya başladığını, avuçlarının içinden kaymakta olduğunu görüyordu. Parasal yönden şikayetleri olmamasına karşın ülkedeki büyük gösteriş ve tantana merakından tedirgin olmaya başlamışlardı. İşte bu sınıfın hoşnutsuzluğu değişimi getirmekte en güçlü etken oldu. Ne var ki bu sınıfın huzursuzluğunun ana nedenini bulmak kolay değildi. Birçok neden ayrı ayrı yönlere dağılarak tedirgin bir hava yaratmışlardı. Burada yalnız huzursuzluğu yaratan nedenlerin ikisinden söz edelim. Birincisi birçok Amerikalı için sorunlar hâlâ, yalnızca kendi memleketlerini ilgilendiren türdendi. Milletlerarası ilişki ve gelişmelerin sorumluluğu onları rahatsız etmiyordu. İkincisi ise bu sorumluluğu duyan orta sınıf tutucu bir davranışın içine düşmüyor, kendi hataları için başkalarını suçlamıyordu. Aralarındaki görüş ayrılıklarına karşın, ortak yönleri olan doğruluk ilkesine bağlı kalmaları onları bir yerde sıkı sıkıya birleştiriyordu. Bu yüzden en büyük meziyetleri olan dürüstlüklerini zedeleyecek darbeyi, göçmenlerden değil fazla zengin olmuş ve sivrilmiş büyük iş adamlarından bekliyorlardı.

Amerikan halkı içinde özellikle çok mutsuz bir grup vardı ki, yıllardan beri hem türlü haksızlıklara uğramış hem de büyük ölçüde ihmal edilmişti. 1901 Yılında Zenci tarihçi V.E.B. DuBois şöyle yazıyordu: "Yirmi yüzyılın sorunu renkli ırk sorunudur." Ne yazık ki 19. Yüzyılda bu sorun büyük bir sorumsuzlukla kenara iteklenmişti. Zencilerin problemlerine ilk eğilen kuruluş ancak 1910 yılında Kuzeyde, başka azınlık gruplarının da problemlerini çözmeye çalışmış kimseler tarafından "Renkli Halkın İlerlemesi İçin Ulusal Birlik" adı altında kuruldu. Kuruluşundan sonra daha uzun yıllar fazla gelişemeyecek ve etkin olmayacaktı. Güneyli zencilerin haklarını daha kolay savundukları Kuzey kentlerine göçleri henüz başlamamış olduğundan bu sorun güncellik kazanamamıştı. Daha doğrusu güney yalnız bırakılmış, devlet tarafından elinden tutulmamış bir bölge olduğu için bir çok sorunu gibi zenci problemi de ihmal edilmiş, üstüne eğilinmemiş bir sorun olarak kalmıştı.

St Louis stili bir politikacı. Sorumsuz ve yozlaşmış devlet memurları Amerika'nın en büyük dertlerinden biriydı.

1908'de Bryan ile alay eden bir karikatur. [illegible], dostları sosyalizm anarşi ve 'zor günler'in arasında.

BÖLÜM:3

Politikacılar ve reformcular

Geçen bölümde sözünü ettiğimiz, halk arasında başgösteren hoşnutsuzluk, İç Savaştan sonra giderek artmaya başlamıştı. Güneyin dışındaki bölgelerde ilk günler bir gönül rahatlığı göze çarpmaktaydı. Savaş zaferle sona ermişti. Şimdi ortaya çıkan sorunlar yüzünden zaferin kazandırdığı meyvaları tedbirsizlik ederek kaybetmemek gerekiyordu. Güney bir daha asla başkaldırmamalıydı. Bundan böyle ülkenin emin ellerde, yani Cumhuriyet partisinin elinde bulunması için her türlü tedbiri almak gerekiyordu. İşte bu düşünce savaş sonrası yıllarında Cumhuriyet Partisinin öncelik verdiği tutum oldu. Fakat bu sömürü uzun süre devam edemezdi. Kuzeyin Savaş emeklileri parti içinde çok güçlü bir grup oluşturup, yüksek maaşlar almalarına rağmen, savaşa karşı duyulan ilgi yavaş yavaş azalmaya, savaş anıları silikleşmeye başlıyordu. Ulus savaş havasından kurtulup yeni işler peşinden koşar olmuştu. Güneyden gelecek tehlike hergün etkisini biraz daha kaybetti ve Kuzeyin insanları sonunda Güneyden korkmaz oldular. Kuzey bölgelerine savaşla gelen refah savaştan hemen sonraki yıllarda da devam etti. 1873 yılı bunalımı bile insanları karamsarlığa düşürmedi ve içlerine yerleşen güven duygusunu sarsamadı.

Gerek insanlardaki gönül rahatlığı, gerekse Amerikan ulusunun politik yapısı hükümetlerin silik ve tembel kalmasında etken oluyordu. Üstelik her iki ana parti de reform partileri olmaktan çok uzaktı. Önceleri enerjik öncülük niteliklerine sahip olan ve halk için çalışan Demokratik Parti savaş öncesi Güneylilerin eline geçmiş ve giderek anayasanın Federal Devletin gücünü sınırladığı görüşüne inanmaya başlamıştı. Öte yandan, Whig Partisinin bir devamı sayılan ve ilk zaferini 1860 yılında Lincoln sayesinde kazanan, varlıklı ve aydın sınıfların Cumhuriyet Partisi ise ürkek

Örgütlenmiş emeğe saldıran bir karikatür. Sendika başkanları Samuel Gompers ve John Mitchell sendikacılık kazanını kaynatırlarken.

ve tutucu bir tutum içine girmişti. Ayrıca savaş sonrasının genel refah görünümüne karşın bölgelerin ve grupların arasında büyük ekonomik farkların bulunması artan huzursuzluğa yol açıyordu. Politikacılar arasındaki kavgalarsa genellikle Amerikan toplum yapısının ne olacağına değil, kimin payının daha çok olacağına dayanıyordu. Eski görüşler etkinliklerini henüz kaybetmemişlerdi. Özel işlerinde çok para kazanan açıkgözlerin sistemin en büyük savunucuları olmasına karşılık, onlar kadar şanslı olmayıp yoksulluk çeken beceriksizler de hatayı sistemde değil rüşvet mekanizmasında arıyorlardı. Sektörler ve gruplar arasındaki bu tutum ulusal uyanmayı ertelemekteydi. Zaten Amerika'da ulusal bir politika yoktu ve olamazdı da. Çünkü ne herhangi bir grup ne de bir gruplar koalisyonu ulusal hükümeti ellerine geçirebilecek ölçüde güçlü değildiler. Üstelik uzun bir devre boyunca da böyle bir atılıma gerek duymadılar. James Bryce bu dönemde her iki ana parti üstüne bir niteleme yapıyor, partileri 'Birbirlerinin eşi olan içi bombaş iki şişeye" benzetiyordu.

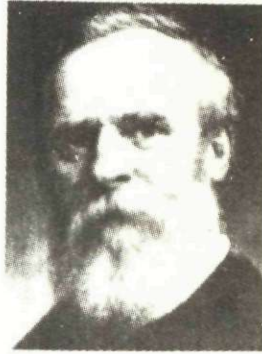
Reformcuları bekleyen zorlukları, savaş sonrasının ilk reform hareketleri sırasında görmek mümkündür. Lincoln'un öldürülmesinden sonra Başkan Johnson ve Millet Meclisi arasındaki çekişmeye değinmiştik. Johnson'dan sonra Başkan olan Grant'ın uygulamaları sırasında gözüken başarısızlıklar ve Güneye karşı bir yumuşama hareketinin benimsenmesi parti içinde isyana yol açtı. Grant insan olarak ne kötü ne de kindar bir adamdı. Fakat siyaset hayatında çok tecrübesiz ve başarısız olması, barış dönemini yaşayan bir ülkede işlerin onu fazla ilgilendirmemesi ve bu eski askerin silâh arkadaşlarıyla görüşlerinin ayrılmaya başlaması, kaçınılmaz sonucu hazırlayacak, başkanlığı sırasında o güne kadar görülmemiş bir rüşvet ve yolsuzluklar geçidi sergilenecekti. Hayal kırıklığına uğrayan bir grup partili istifa ederek 1872'de Liberal Cumhuriyet Partisini kurdular. Amaçları Grant'ın tekrar seçilmesine engel olmaktı. Kendi adayları olarak New York'un tanınmış gazetecilerinden olan ve uzun zamandır reform hareketlerini destekleyen Horace Greeley'i gösterdiler. Greeley,geçmiş yıllarda Demokrat partiye müthiş bir muhalefet yapmış olmasına rağmen, 1872 yılında ne yapacaklarını şaşıran Demokratlar, iktidara giden tek yolun Liberal Cumhuriyetçilerle işbirliği yapmak olduğunu sezerek bu partiyle birleşmekten kaçınmadılar. Greeley seçimlere Demokrat Parti'den katıldı ve büyük bir bozguna uğradı. Aslında böylesine karışık gruplardan oluşmuş bir partiye dayanarak zafere ulaşması olanaksızdı. Partinin içinde kimler yoktu ki. Serbest ticarete inanan tüccarlarla devlet sektörü yanlısı olanlar, radikaller ve tutucular,reformcular ve siyasi amaçlar güden kimseler, hepsi de tek bir amaç uğruna Grant'a duydukları gü vensizlik yüzünden bu partide buluşmuşlardı. Böylesine değişik eğilim ve

idealleri olan kimselerden oluşan bir parti iktidara gelse bile yapacağı olumlu işler sınırlı kalacaktı. Kaldı ki çoğunun gönlünde yatan en büyük reform hareketi savaş sırasında kaybolan ulusal ahlâkı geri getirmek ve savaşın yarattığı fırsatçılıkla mücadele etmekti. Böylesine sınırlı bir programdan da ancak başarısızlığa uğranılması beklenebilirdi.

Yine de değişik bir açıdan bakarsak Liberal Cumhuriyetçilerin küçük bir kazancı olduğunu görürüz. Hükümetteki yolsuzlukları gözönüne sermeye çalışmaları, halkta bu konuya karşı bir duyarlılık geliştirdi. 1876 Yılında her iki parti de Başkan adaylarını namuslu ve dürüst olarak tanınan kişiler arasından seçmeye özen gösterdiler. Cumhuriyetçilerin adayı Ohio'nun başarılı valisi Rutherford Hayes idi. Demokratlar ise, New York kentindeki yolsuzluklarla mücadele etmiş, New York valisi Samuel Tilden'a aday gösterdiler. Yapmış olduğu başarılı işlerden dolayı Tilden öteki adaydan daha şanslı gözüküyordu. Seçim mücadelesi çok çetin oldu. Her iki parti de birbirlerine ağır suçlamalarda bulundular. Sonunda seçimi, halkın Tildeni istemesine rağmen, seçmenler kurulunda daha fazla oy sağladığı için Hayes kazandı. Halk oyunun Tilden'den yana olmasına karşın kurulda tek bir oyla Hayes'in kazanması kendi partisi içinde bile huzursuzluk yaratacak, kamuoyunda ise bu seçimin hileli olduğu kanısını uyandıracaktı. Hayes hakkındaki olumsuz düşünceleri silmek için çok uğraştı. Örneğin, devlet memurluklarına politikacılar tarafından yapılan atamaları durdurarak (spoils system) bu görevlere gerçekten yetenekli kişileri getirdi. Yine de umduğu başarıya ulaşamadı. Devlet memurluğunda başarıya göre atama ve terfi sistemi, "Devlet Hizmetleri Komisyonu" tarafından 1883 yılına kadar kurulamadı. (Bu sistemi kurabilmenin başarısına ise, hayal kırıklığına uğramış bir devlet memurunun Başkan James Garfield'i öldürmesi gölge düşürecekti.)

Bütün bu olaylar reformcu anlayışa karşı, karşı güçlerin ne kadar etken olduklarının bir kanıtıdır. Örneğin Amerika'nın siyasi hayatında "Spoils system" öylesine yerleşmişti ki adeta kutsanmıştı. Seçimi kazanan politikacılar dost ve akrabalarını istedikleri işlerin başına getirmeyi doğal bir hak sanıyorlardı. Yeni atanan bu dost ve akrabalar da kendi yakınlarını istedikleri görevlere yerleştiriyorlardı. Bu sistemde bir mantık da bulmak mümkündü. Bir seçim kazanıldıktan sonra kilit noktaları oluşturan devlet memuriyetlerini siyasi düşmanların elinde bırakmak ve bu

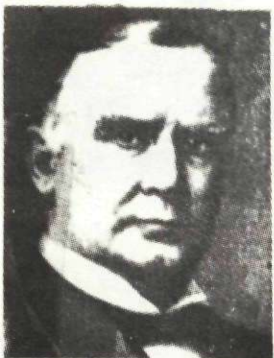
görevlilerin iktidardaki partiyi yıpratmak amacıyla iyi hizmet etmemesine olanak vermek biraz safdillik olurdu. Ayrıca bu sisteme bağlı kalma, ihtirasları ulusal bir düzeyde olan adaylarla, ilgileri yöresel sorunlara dönük seçmen kütlesi arasında da dengeli bir orantı sağlıyordu. Gereğinden fazla dürüstlük merakı da biraz ukalalık ve aşırı titizlik olurdu. Bu sistemi kaldırmak politikacıyı kendini seçmenlerinin karşısında bırakmaktı. Aristokrasiyi alaşağı etmekti. Bir adayı belirli bir mevkiye getirmiş kimselerin de elbet takdir edilmeye hakları vardı. Belirli bir göreve nasıl olsa biri atanacak değil miydi, varsın bu kişi bir milletvekilinin seçilmesinde en çok çaba harcayan kişi olsundu. Zaten demokrasi herkese her türlü iş olanağı sağlayan rejim demekti. Politikacılar seçmenlerini ödüllendirmeliydiler. Ama işin doğrusu, ödüllendirirken fazla aşırı gitmemekti. İşte bu düşünceler karşısında, reformcular politik ahlâkta bir düzelmeye önayak olabildilerse de sistemi değiştirmede başarıya ulaşamadılar. 1872'den sonra başkan adayı olacak kimselerin iyi ahlâklı ve dürüst kişiler olmaları şart koşuldu. 1884 yılında Cumhuriyetçilerin adayı James G. Blaine'nin seçimi kazanmamasının tek nedeni yeteri kadar dürüst olmamasıydı. Öte yanda Amerikalıların dürüst hükümet merakı hükümetlerin giderek zayıflamasına yol açtı. Reformcular hükümete tanınan yetkilerin hükümetleri yolsuzluğa sevk ettiğine inanmışlardı bir kere. Dürüst olduğuna inandıkları devlet adamlarına güveneceklerine, hükümet üyelerinin yetkilerini kısarak, kendi adamları arasında atamalar yapmasını önlemeye çalıştılar. Gelişim Döneminde devlet memuriyetlerinde tekrar bir reform yapılması isteği, bu kez dürüstlüğü değil, memurlara daha fazla yetki verilmesini amaç edinecekti.

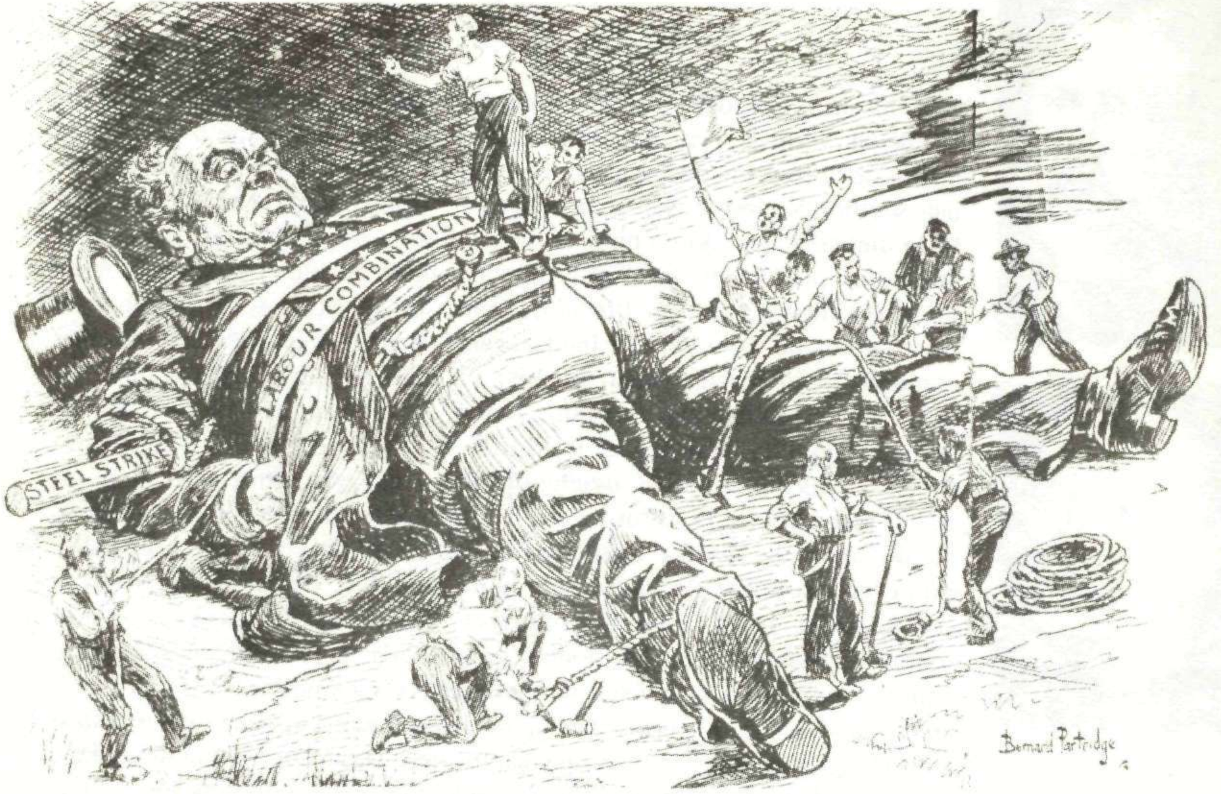

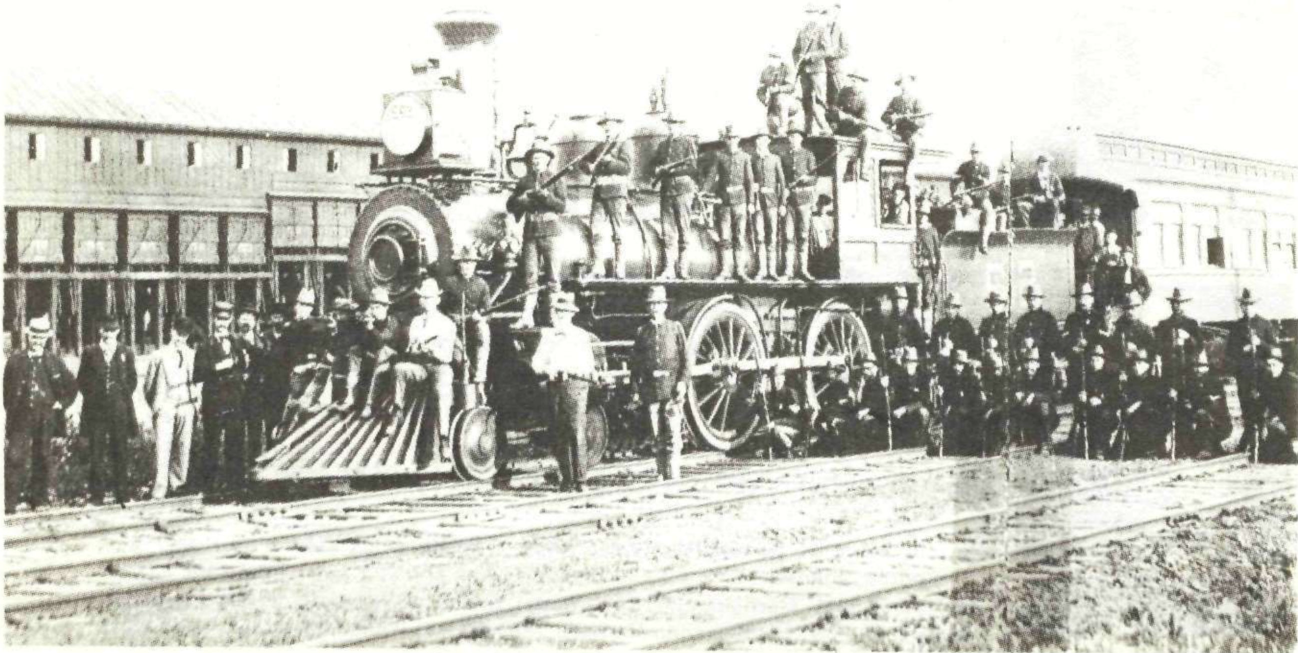
GÜMÜŞ VE KAĞIT PARALAR

Savaş politikasının barış günlerine uzayan iki önemli sonucu daha oldu. Hükümet savaş sırasında hem bol miktarda kâğıt para bastırmış hem de ödünç almıştı. Birçok kişinin önerdiği gibi Amerikan ulusu altın değerine dönecekse, ülkedeki bu kâğıt para enflasyonuna son vermek gerekecekti. Böyle bir reformu halkın bir kısmını hırpalamadan yapmaya olanak yoktu. Birçok Amerikalının altın değere dönülmesini istemesine karşılık, başta Batılı çiftçiler olmak üzere bir kısım halk da kâğıt paranın

İç Savaş ve İspanyol-Amerikan savaşı arasında iktidara gelen başkanlar. (1) Andrew Johnson 1865-69 (2) Ulysses Grant 1859-77 (3) Rutherford Hayes 1877-81 (4) J.A. Garfield 1881 (5) Chester Arthur 1881-85 (6) Grover Cleveland 1885-89, 1893-97 (7) Benjamin Harrison 1889-93 (8) William McKinley 1897-1901

1901'de bir İngiliz karikatürü Amerika'nın sanayi devi işçilerin arasında çıkan huzursuzluğa esir düşüyor (üstte) 1894 yılında yapılan grevde birlikler demiryollarını koruyor. (altta)

çoğaltılmasından yanaydı. İki değişik görüşlü grup arasında tartışmalar uzun yıllar sürdü. Savaştan hemen sonra gelen geçici refah yıllarında bu sorun hasıraltı edildiyse de, 1873 yılında gelen ekonomik krizle ön plana çıkmış oldu. Krizden en fazla etkilenen borç içinde kalmış çiftçiler biraraya gelerek daha fazla para basılmasını öngören Greenback Partisini kurdular. Greenback o günlerde basılan yeşil kâğıt paralara verilen ad idi. Tutucular, ödün vermek bir yana, 1875'de çıkarttıkları kanunla(Resumption Act) greenback denen kâğıt paraları altına çevirme yoluna gittiler. Greenback partisi 1876'da Başkanlığa bir aday gösterdi. Bu seçimde başarıya ulaşamayan parti 1878 yılının ara seçimlerinde Greenback İşçi Partisi adı altında bir milyon oy alarak on dört milletvekili çıkacak,beklemediği bir başarıya ulaşacaktı. O yıl meclis altına çevrilmemiş olan kâğıt paraların piyasada kalması için bir kanun çıkarttı. 1880 yılının Başkan seçimlerine gelindiğinde, Greenback Partisinde bir gerileme başlamıştı. Bu parti yavaş yavaş eriyip yok olacak ancak para sorunu bir kez daha ortaya çıktığında değişik bir biçimde tekrar siyaset alanında görülecekti. Bu arada Batıda büyük miktarda gümüş bulunduğu keşfedilmişti. Bu kez sorun nakit paranın altınla olduğu gibi gümüş üstünden muamele görmesi ve altın ile gümüşün birbirlerine olan değer oranına karar vermek oldu. Gümüşün serbest bırakılması Batılı çiftçilerin karşı koydukları bir tartışma halini aldı. Amerika 1865 yılındaki ürkütücü borçlarından, yirmi yıl sonra kurtulmuşa benziyordu. Borçların azaltılması için özel bir çaba gösterilmemesine karşın gelişen ekonomi, İç Savaşın bedelini ödemeye başlamıştı.

İç savaşın ikinci etkisi de koruyucu gümrük vergisinin konmasıdır. Savaştan önce dünya piyasalarına bol miktarda pamuk satan ve karşılığında ucuz fiyatla işlenmiş mal almaya çalışan Güney eyaletleri serbest ticaretin en büyük destekleyicisi idiler. Savaş onların bu alandaki etkinliklerine son verdi. Aynı zamanda daha önceleri düşünülmemiş birtakım koruyucu tedbirler akla gelmeye başladı. Ülkenin yeni gelir kaynaklarına ihtiyacı vardı ve savaşta konmuş ek vergiler ödeyen Amerikan endüstrisi de bu vergileri karşılayacak bir korunmaya gereksindiğini söylüyordu. Savaş sonrasında eski günlere dönülmesi düşünüldüyse de önce yeni vergi sistemiyle bir tecrübe yapılmasına karar verildi. Savaş sonrasının bolluğu burada da kendini gösterdi. Gümrük vergisi hükümetin bütçesine büyük bir gelir sağlamış, üstelik ticaret hayatında hiç bir olumsuz etki yaratmamıştı. Federal Devlet hükümeti bu sayede savaşta görev almış eski askerlere, ve onların dul kalmış eşlerine yüksek maaşlar bağlattı.

Zamanla gümrük vergileri üstüne olan görüşler değişmeye başladı. Bu vergilerin büyük fabrikatörleri koruduğu ve onlara hakları olmayan fahiş kârlar sağladığı görüldü. Aynı zamanda bu vergiler Amerikan çiftçilerinin dış piyasada ürünlerini satmalarını engelleyerek çiftçilere ağır bir darbe indiriyordu. Demokrat Partiye bağlı Güneylilerin vergilerin indirilmesi için bir kampanya başlatmalarıyla, vergi sorunu siyasal bir yön aldı. Vergi reformunu gerçekleştirmek oldukça zor olacaktı. Birçok Millet Meclisi üyesinin kendi bölgelerini korumak gayesiyle giriştikleri pazarlık Amerikalıların "Log-rolling" dedikleri sisteme yol açtı. Bazı vergiler yüksek bırakıldı. 1890 yılının McKinley gümrüğü oldukça yüksekti. 1894'de çıkarılan Wilson-Gorman gümrük vergisi daha da yüksek, Demokratların Başkanı Grover Cleveland'ın tüm çabalarına karşın 1897'deki Dingle tarifesi hepsinden yüksek oldu. Kötü bir rastlantıyla 1890'lar İç Savaştan beri ilk kez Federal hükümet giderlerinin, gelirlerini kat kat geçtiği yıllar olacaktı Şimdi artık bu gümrük vergileri,başka yollar da kapanmış olduğundan devletin gelirini arttırmak için kullanılan tek yol hatta bir zorunluluk haline geldi. Wilson- Gorman tarifesi ise yılık geliri dört milyon doları aşan gelirler başına yüzde iki vergi ödenmesini öngördü. Bu vergi, Anayasaya aykırılığından dolayı,Yüksek Mahkeme tarafından hemen reddolunacaktı.

SİYASAL SİSTEM

Amerikanın hoşnutsuzluğunu belli etme ve sorunlarına çare bulma yöntemi basit bir olay değildi. Amerikan siyaseti bugün de çoğunlukla ağırlığı bölgesel grupların çektiği baskı grupları tarafından etkilenmektedir. (Parti çoğunluğu ile aralarındaki büyük görüş ayrılıklarına karşın,Demokrat Partiliye her zaman bağlı kalmış olan Güney bölgesi, en uzmanlaşmış baskı grubudur.) Siyasetin böyle bir bölgesel temele oturtulması, çok önceki tarihlere, Birleşik Devletlerden evvel varolan on üç eyaletin kuruluşu günlerine dayanır. Senato eyaletleri temsil eden kişilerden kuruludur. Temsilciler Meclisini çoğunlukla eyaletlerin değişik bölgelerini temsil eden mebuslar meydana getirirler. Başkan ise ulusça seçilmesine rağmen, seçimi ancak eyaletlerden gelen başkan seçmenleri arasında yeterli çoğunluğu sağlayabildiği takdirde kazanır.. Federal hükümet ise halkla doğrudan ilişkisi olmasına karşın, yine halk tarafından seçilmiş ve halk için çalışan Eyalet Hükümetleriyle iş birliği halindedir.

Bu gerçekler federal sistemin özellikleridir. Bu özellikler ise, siyasal hayatta sivrilmek isteyen kimselerin, önce bölgesi içinde tanınması sonra da

BAŞKANLIK SEÇİMLERİ 1860–1912

Yıl	Aday
1860	**Abraham Lincoln** J. C. Breckinridge (Ayrılıkçı) Stephen A. Douglas John Bell (Anayasal Birlik)
1864	**Abraham Lincoln** George McClellan
1868	**Ulysses S. Grant** Horatio Seymour
1872	**Ulysses S. Grant** Horace Greeley
1876	**Rutherford Hayes** Samuel Tilden
1880	**James Garfield** Winfield Hancock James Weaver (Greenback - İşçi
1884	**Grover Cleveland** James G. Blaine
1888	**Benjamin Harrison** Grover Cleveland
1892	**Grover Cleveland** Benjamin Harrison James Weaver (Halk Partisi)
1896	**William McKinley** William J. Bryan
1900	**William McKinley** William J. Bryan
1904	**Theodore Rooseve** Alton Parker Eugene V. Debs (Sosyalist)
1908	**William H. Taft** William J. Bryan Eugene V. Debs (Sosyalist)
1912	**Woodrow Wilson** Theodore Roosevelt (İlerici Parti) William H. Taft Eugene V. Debs (Sosyalist)

Listede 300.000'in altında oy alan adayla gösterilmemiştir.

Cumhuriyetçi
Demokrat

Parti	İkinci seçmen oyları	Halk oyları
	180	1.865.593
	72	848.356
	12	1.382.713
	39	592.906
	212	2.206.938
	21	1.803.787
	214	3.013.421
	80	2.706.829
	286	3.596.745
		2.843.446
	185	4.036.572
	184	4.284.020
	214	4.453.295
	155	4.414.082
		308.578
	219	4.879.507
	182	4.850.293
	233	5.447.129
	168	5,537.857
	277	5.555.426
	145	5.182.690
	22	1.029.846
	271	7.102.246
	176	6;492.559
	292	7.218.491
	155	6.356.734
	336	7.628.461
	140	5.084.223
		402.283
	321	7.675.320
	162	6.412.294
		420.793
	435	6.296.547
	88	4.118.571
	8	3.486.720
		900.672

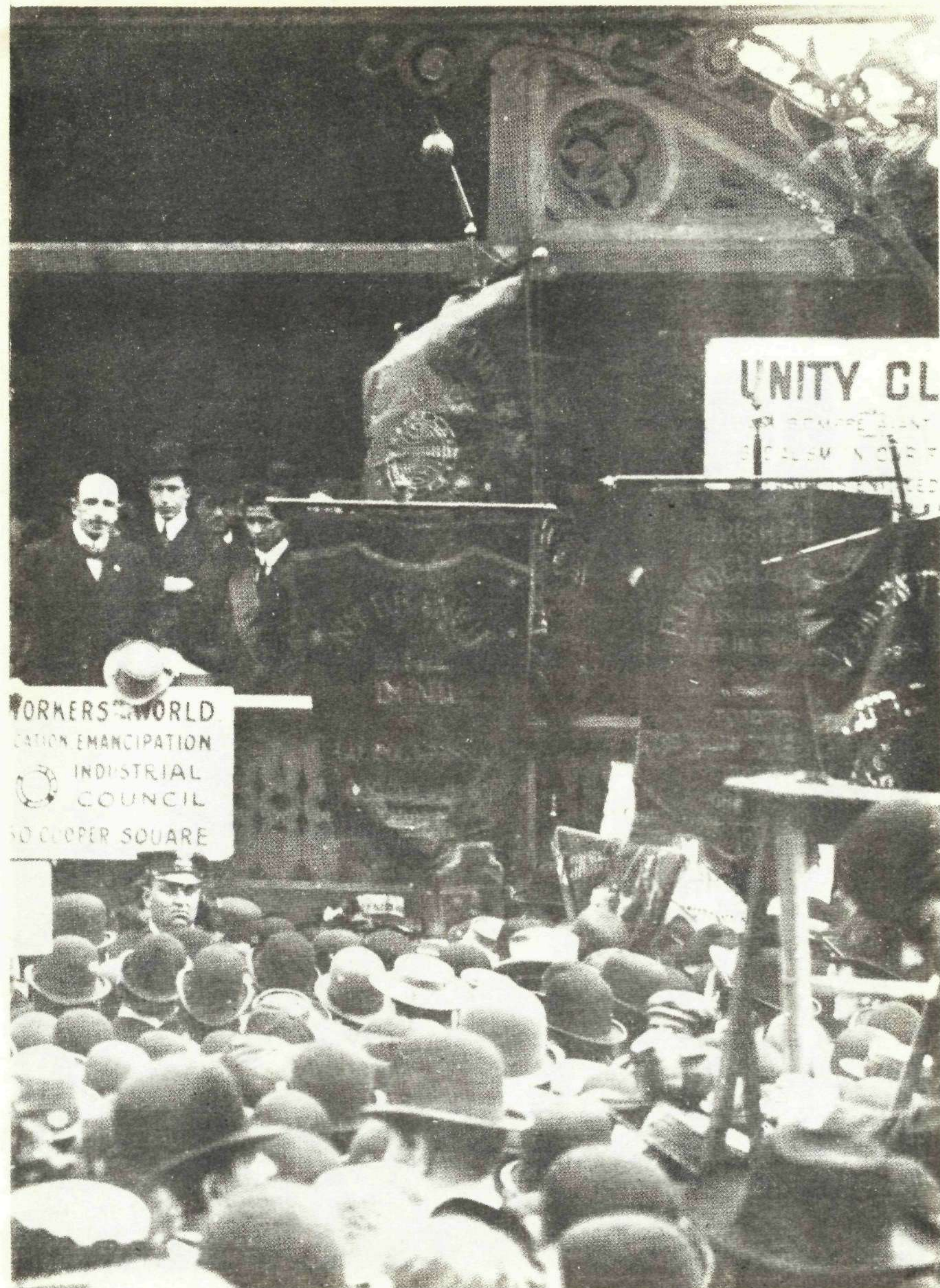
eyalet politikasında isim yapması gerektiğini belirtir. Siyaset tecrübesi olmadan başkanlık mevkiine ancak Grant ve Eisenhover gibi savaş kahramanları oturabilmişlerdir. Bu iki istisna da kuralı bozamamıştır. Politikacının siyaset hayatındaki dönüm noktası kendi bölgesinden, eyaletinden ayrılıp ulusal bir kişiliğe büründüğü gündür. O an son derece kritiktir çünkü o güne kadar belirli bir gruba seslenerek ve bu belirli grubun ayrıcalıkları üstünde durarak yükselen politikacı kendini birdenbire tüm ulusun sorunlarıyla karşı karşıya bulur. Şimdi görüş açısını genişletmesi ve bunu yaparken bölgesine karşı olan sorumluluklarını unutmaması gerekmektedir. Bölgesinin desteğini kaybeden bir politikacı için her şey biter. İç Savaştan önceki dönem gibi bölgeler arasında uçurumlar bulunduğu zamanlarda, bölgesel ve ulusal çıkarlar arasında bir köprü kurmak olanaksız denecek kadar zordur. Ne var ki daha mutlu dönemlerde bile bu dengeyi kurmak kolay olmaz. Başkanlar genellikle büyük eyaletlerden seçilir. Aday olarak büyük eyaletlerin oylarını toplarlar. Bunun bir ölçüde olumlu yönleri vardır. Büyük bir eyaletten gelen aday, salt daha fazla oy aldığı için değil, geniş bir bölgenin değişik nitelik ve görüşlerini yansıtabileceği için de avantajlı durumdadır.Bir eyalet ne kadar büyük olursa bir ulusun niteliklerine o kadar yaklaşmış olur.

Bunun tam tersi olarak nüfus bakımından küçük bir eyaletin sorunları, gereksinmeleri ve karakteri bir ulusunkinden oldukça değişiktir. Böyle küçük bir eyaletin siyaseti de ister istemez bir ülke siyasetinden değişik olacaktır. Birleşik Devletlerin birbirlerinden çok farklı olmaları ulusal hükümetin güçlü olmamasındaki en büyük etkendir. Bölgeciliğin en yaygın olduğu dönem 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın ilk yıllarıdır. Sonraları ülke nüfusunun artması bölgeciliğin azalmasına yol açacaktır. 1912 yılına kadar yüzey olarak geniş fakat nüfus açısından küçük sayılabilecek bir sürü yeni devlet kurularak Birliğe girmiş, 1912'de Arizona'nın da katılmasından sonra ülke eyaletlere bölünmüştür. Sonuç o güne kadar görülmemiş sayıda, bir kısmı çok küçük eyaletin doğmasıdır. Nüfusu az olan eyaletler siyaset alanında etkili olmamakla beraber, Senatoda eş sayıda temsilci bulundurdukları için çoğu kez ayakbağı teşkil edebiliyorlardı. Eyaletler arasındaki farklar, yeni ve eski olmalarından çok, az nüfuslu veya kalabalık olmalarından doğuyordu. Yeni devletlerin de bir kısmı doğal zenginlikler ve servet açısından eskiler kadar güçlüydü.

Cumhuriyetçi Amerika ülkenin 'demirbaş' partisi 1860-1912 yılları arasında iktidarı başkasına kaptırmıyacaktı.

Dünya Sanayi İşçilerinin uluslararası toplantısı, Bu kuruluş hem Amerikan kapitalizmini hem de geleneksel sendikaları tehdit edecekti.

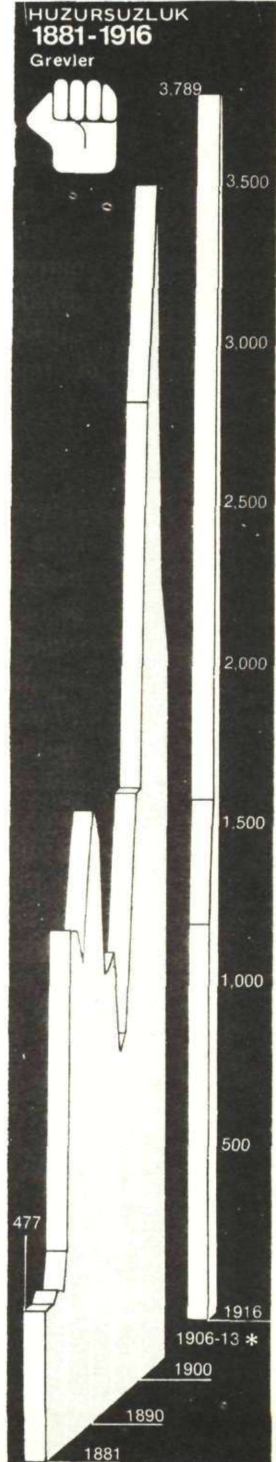

UNITY CL
ORKERS WORLD
CATION EMANCIPATION
INDUSTRIAL
COUNCIL
COOPER SQUARE

1909'da işsizlerin yürüyüşü. Sendikalar birçok teknik gruba kucak açacaktı. (üstte) giyim işçileri bir grev sırasında. (altta) Ellerindeki dövizlerde İngilizce, İtalyanca, İbranice ve Rusça yazılar vardır.

Eyaletlerin arasındaki farklılığın ulusal hükümeti iş yapamaz hale getirmiş olması eyalet hükümetlerinin çok etkin olduklarını düşündürebilir. Aslında bugün bile her türlü protesto gösterisi genellikle yörelerden gelmektedir. Reformcunun ilk yapması gereken iş halk içinden gelecek, Amerikalıların 'Grassroot support' dedikleri desteği temin etmek olmalıdır. Etkili politikacıların soruna eğilmeleri ancak halkın sesi duyulduktan sonra mümkün kılınmaktadır. Bunun en güzel örneğini Batılı çiftçilerin politik gelişimleri vermiştir. 1867 yılında Orta-Batı bölgesi çiftçilerinin toplumsal ve eğitim sorunlarına eğilmek amacıyla kurdukları birlik giderek örgütlenmiş ve ekonomik yolsuzlukların karşısına dikilen bir protesto gösterisi halini almıştır. Bu hareket, Birliğin isminden dolayı Granger hareketi diye bilinir. 1871 yılında İllinois eyaleti tahılın depolanması ve nakledilmesinden alınacak ücretleri saptamak amacıyla bir komisyon kurmuştu. Bunu 1874'de bir demiryolları yasası ile Wisconsin ve İowa eyaletleri izlediler. O yıllarda on bir eyalette çiftçi partileri kurulmuştu bile. Çiftci liderlerinin karşılaştıkları en büyük zorluk, durum biraz iyiye gider gitmez soruna duyulan ilginin azalmasıydı. Örneğin daha önce değindiğimiz 'Greenback'(kağıt para) akımının başlaması Granger akımının tamamen yok olmasına yol açmıştı. Fakat sonraları 1880'de Orta-Batı bölgesinin kuraklık sonucu korkunç bir bunalıma sürüklenmesi çiftçilerin seslerinin tekrar duyulmasına yol açtı. Grange'nin yerini Çiftçiler Birliği aldı. Bu birlik de önceleri çalışmalarını eyalet düzeyinde sürdürdü. Ayrıca bu yöndeki çalışmalar hareketi ulusal düzeye çıkarabileceği gibi belki de bunu gerektirmeden sorunu çözebilirdi. Çiftçiler kendilerine bir alım-satım ve pazarlama planı hazırladıkları gibi gazete ve dergilerde de ortak dertlerine yer vererek acılarına çare ve destek aradılar.

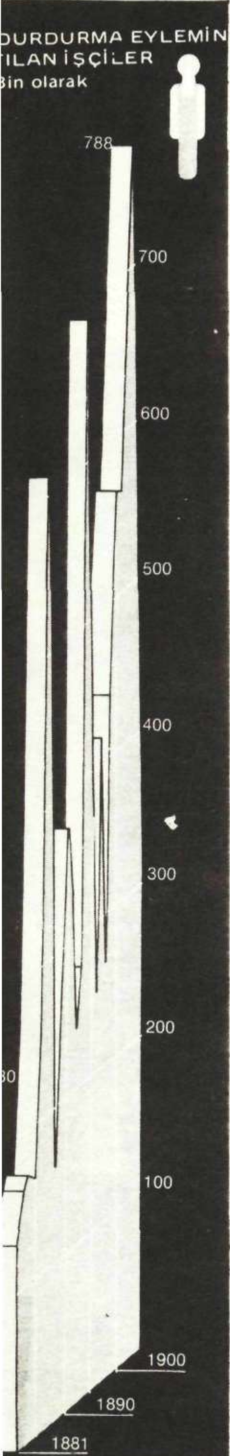
Çiftçilerin eylemlerinin bu biçimi almasında, önemli sayıda eyaletin üstün tarımsal ve kırsal niteliklere sahip olması rol oynadı. Endüstri işçileri ise böyle doğal bir temelden yoksundular. Onların da birtakım politik girişimleri olmadı değil. Örneğin, 1877'de New York'da başarı kazanan İşçi Partisinden esinlenerek Sosyalist İşçi Partisi adı altında ulusal bir parti kurmuşlardı. Bu parti özellikle geçimsiz ve inatçı bir Marksist olan Daniel De Leo'nun 1890'da başkan seçilmesinden sonra anlaşmazlıklar yüzünden parçalanmaya başladı. Ilımlılar 1899'da partiden ayrılarak sonra Sosyalist Parti adını alacak olan Sosyal Demokrat Partisini kurdular. Bu partinin küçük de olsa bir başarıya eriştiği görüldü. 1912'de başkan adayları yüzde altı oranında 900.000 oy toplamıştı. Bu oyların ulusal düzeyde hiç bir önemi yoktu ama yerel seçimlerde on sekizin üstünde kentten milletvekili çıkarabilmişlerdi. İşçilerin asıl çabaları sendikalar yoluy-

la oluyordu. Birleşik Devletler'de sendikacılığın başlaması 1792'de Philadelphia'da kurulan Kunduracılar Birliği'ne dayanır. İç Savaştan sonra sendikalarda ulusal örgütlenme başlamıştır. İlk yıllarda bu örgütlerin en önemlisi Terence Powderly'nin başkanı bulunduğu tüm endüstrileri birleştiren ve bütün işçilere açık bulunan Emek Şövalyeleri adlı örgüttü. Powderly zamanla bazı zaferler kazanacaktı. Örneğin 1884 de "Şovalyelerin" başlattığı demiryolu grevi Jay Gould'u bile hizaya getirebilmişti. Ne var ki zamanla ulusal bir örgütün eyleme geçip yararlar sağlaması için gereğinden geniş kapsamlı olduğu anlaşıldı. Ünlü Şikago ayaklanması (1886 Haymarket ayaklanması) Emek Şövalyeleri'nin gözden düşmesine yol açacak; Aynı yıl kurulan ve ayrı ayrı sendikalara kendi işlerinde çok daha fazla özerklik tanıyan Amerikan İşçileri Federasyonu ülkedeki işçi hareketleriyle örgütlerinin başına geçecekti. Bu örgütün de başarısı pahalıya mal oldu. Örgütün kurucusu ve ilk başkanı olan Samuel Gompers haklı çıkmıştı. İşverenler sendikalardan hiç bir zaman hoşlanmadılar ve işçiler elde ettikleri haklarını ancak grevler sayesinde koparabildiler. Ulusal düzeyde faaliyete geçmek tek bir endüstri kolu için bile olsa başarıya pek ender ulaşabiliyordu. Örneğin en güçlülerden biri olan Amerika Demiryolları Sendikası bile birkaç Demiryolu Şirketine karşı başarı kazanmış olmasına rağmen 1894'de Pullman vagonlarını yapan şirkete karşı giriştiği grev de ülkenin tüm vagonlarını boykot etmeğe kalktığından,gerek demiryollarının çalışmasını gerekse posta servisini aksattığı için, büyük bir tepkiyle karşılaşmıştı.

HAKSIZLIĞI ARAYANLAR VE TOPLUM GÖREVLİLERİ

Çiftçiler ile işçiler kendi çıkarlarını korumak amacıyla örgütlenmeye başlamışlardı. Reformcular ise gün geçtikçe kendilerinden daha bahtsız grupların sorunlarına eğilir olmuşlardı. İnsanlar kentlerle birlikte gelişen kötülüklerin giderek daha fazla farkına vardılar. Yine de reformcuların bunlara parmak basmaları zaman aldı. 1906'dan itibaren yolsuzlukları bulup çıkartan dergi ve gazetelerde renkli öyküler halinde bunları halkın gözü önüne seren gazetecilere 'muckraker' (haksızlığı arayanlar) denmeye başlandı. Gerçekten de bu yazılar ilerici akımın başlangıcı sayılır. Fakat yazarlar katı gerçekleri açıklamaya bu akımdan çok önce başlamışlardı. Büyük işadamlarının iç yüzü, örneğin 1881 yıllarında Standart Oil şirketinin metodları H.D.Lloyd tarafından ortaya dökülmüştü. Bu yazarlar gi-

derek kentsel yaşamın sorunlarına da ilgi göstermeye başladılar. Bu, özellikle kadın yazarlarla reformculara çok işin düştüğü ve Avrupa'dan alınacak derslerin bol olduğu bir alandı. Bu yönde en önemli gelişmelerin biri kentlerin kenar mahallelerinde yaptırılan yardım yurtları oldu. Bunların arasında en ünlüsü Londra'daki Tonynbee Hall'ı örnek alan ve 1889'da Jane Addams tarafından yaptırılmış olan Şikago'daki Hull House'dir. Bunun gibi daha pek çok örnek sayılabilir. Yardım yurtlarının yoksulları barındırmaktan öte çok yararlı bir başka yönleri de bu yurtlarda barınan çok yetenekli kişileri bir araya getirip onlara eğitim sağlaması olmuştu. Reformcular, gecekonduculuktan ve saf olmayan gıda maddelerinden tutun fuhuşa ve çocuk emeğinin sömürülmesine kadar her türlü toplumsal konuya el atmışlardı. Çoğu kez pahalıya malederek zamanla hangi yöntemlerin yararlı, hangilerinin geçersiz olduğunu öğreneceklerdi.

1870 ve 1880'lerin protestocu grupları da hiç bir iz bırakmadan geçip gitmiş sayılmamalıdır. Örneğin 1887'de yürürlüğe konan Eyaletlerarası Ticaret kanunu demiryollarının işlemlerini denetlemek amacıyla çıkarılmıştı. Çok etkili sayılmamasına karşın sonraki gelişmelere bir başlangıç sayılabilirdi. Çiftçilerin ve küçük iş sahiplerinin kredi kolaylıkları istemeleri de göz önünde tutulmuştu. Yine de protesto sesleri seksenlerin sonunda ve doksanların başında giderek arttı. 1892 ile 1896 yılları arasında iktidarda başkanlık mevkiinde Demokratların adayı Cleveland bulunuyordu. Aşırı tutucu olan başkan o yılların bunalımını hafifletmek için parmağını bile oynatmadı. 1896'nın seçimleri Tutucularla Radikaller arasında kıran kırana bir savaş oldu. Zafer payı, ilk işi seçimin getirdiği bölünmeyi ortadan kaldırarak ülkeyi bütünleştirme yoluna giden, Cumhuriyetci McKinley'indi. Gerek başkan için gerekse ülke için bir şans eseri olarak kıtlık sona erdi. McKinley 1900'da yeniden seçilecek fakat 1901 yılında bir anarşistin tabancasından çıkan kurşunla can vererek yerini, kendinden daha yetenekli ve dinamik bir başkan olan Theodore Roosevelt'e bırakacaktı.

En bireyci toplumda bile sanayi işçisi emniyet ve kârını sayılarda bulmayı öğreniyordu.

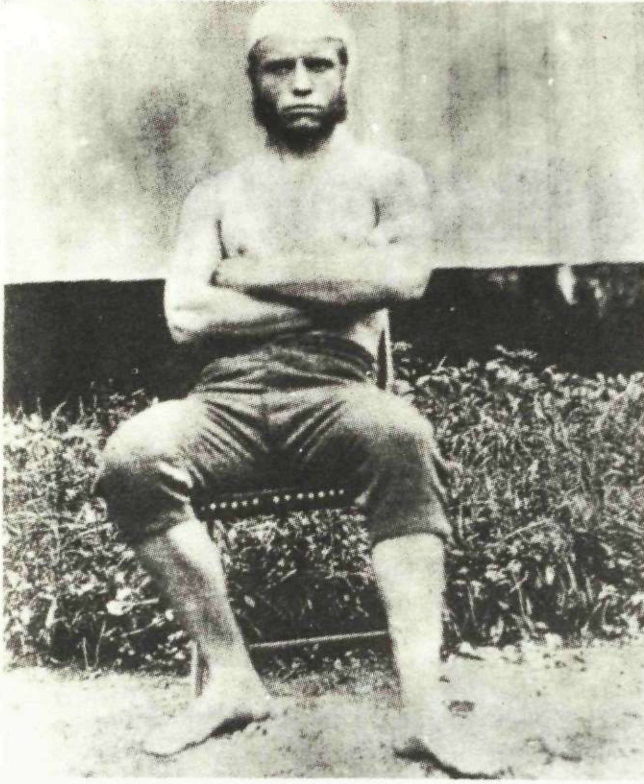

Başkan (TR) 1903'de Vermont, Bratleboro'da bir konuşma yaparken

BÖLÜM:4

Theodore Roosevelt ve ilerici akım

Theodore Roosevelt, değerini güçlü kişiliğine ve döneminin siyasal ortamındaki etkinliğine borçlu olan siyaset adamlarından biridir. Bunu anlayabilmek için özgeçmişine bir göz atmak gerekir. Roosevelt 1858'de New York'ta doğdu. Çocukluk yıllarında en fazla, saygın bir kişiliği olan babası tarafından etkilenmiştir. Babası bir politikacı değil, iş hayatında iyi para kazanmış ve sonradan kendini emekliye sevk etmiş bir tuccardır. Ayrıca dinine çok bağlı, kendini New York'un ve çevresinin geliştirilmesine adamış iyi niyetli bir adamdır. Ona ancak dürüst dindar, değerli, hayırsever gibi olumlu nitelikler yakıştırılabilir. Kısacası modern düşüncenin pek ilginç bulmayacağı bir tiptir. Ne var ki Roosevelt'in babası bu niteliklerinin yanısıra iyi kalpli alçak gönüllü ve neşelidir de. Oğlu babasını sever, sayar ve onunla beraber olmaktan çok hoşlanırdı. Bütün bunlardan daha önemli olarak bir de babasından hayata karşı ölünceye kadar sadık kalacağı, sevgi dolu bir yaklaşım edinecekti. Fakat genç Roosevelt astım çeken ve hiç de sağlıklı olmayan zayıf bir çocuktu. Buna bir tepki olarak gençlik yıllarında kendini bedenen geliştirmeye çalıştı. Roosevelt'in yapısında bir kişi için jimnastik ne ölçüde faydalı olabilirdi ki? Oysa delikanlı elinden gelen her spor dalında kendini denedi. Boks dahil bütün sporlara çalışarak sonunda zinde bir spor tiryakisi olmayı başardı. Açık havada dolaşmaya, vahşi doğayı keşfetmeye, Batının uçsuz bucaksız topraklarında gezmeye, ata binmeye avcılık yapmaya merak sardı. Başkanlığı sırasında ise diplomatları ve bakanları bitap düşüren yürüyüşlere zorlamasıyla ün kazandı. Üstelik bu yorucu gezilerde ona ayak uydurabilen ve yorgunluğunu belli etmeyen kimseler gözüne giriyorlardı. Doğa ve spor sevgisinin dışında Roosevelt'in eğitimi geleneksel çizgide sürdürüldü. Her hali vakti yerinde bir Amerikan genci gibi oda önce özel bir yatılı okula

Bir başkan yetişiyor (sol üstte) ko lejli atlet (sağda) öğrencilik yılları (sol altta) Avcı kıyafetiyle.

sonra Harvard'a hukuk okumaya gitti. Fakat sonra ne olduysa oldu ve meslek hayatının akışı birdenbire değişti - Siyasete atıldı. 1881 yıllarında kibar bir Amerikalı için siyaset özenilecek bir meslek dalı değildi. Çok yozlaşmış ve kaba bir meslekti politika. Kendini bilen kişiler siyasete bulaşmaz tam tersine ona küçümseyerek bakarlardı. Eğer Politikaya burunlarını sokacak olurlarsa, bu, siyaset adamlarını biraz daha basiretli davranmaya davet etmek üzere düzenlenmiş kızgınlık gösterilerinden öteye gitmezdi. Roosevelt New York Eyalet meclisi için adaylığını koyarken türlü özürler öne sürüyor ve eğer hoşuna gitmezse adaylıktan çekileceğini söylüyordu. Siyaset hayatındaki ilk tecrübeleri son derece can sıkıcı oldu. Politika tam arkadaşlarının tarif ettikleri gibiydi. Fakat yakalanmıştı bir kere. Siyasetten ayrılamadı. İktidarda bulunmaktan hoşlandığı için mi yoksa inandığı reformların ancak etkin bir siyasetle gerçekleşebileceğini gördüğü için mi siyasette kaldı,bunu kimse hiç bir zaman bilemedi.

Tüm meslek hayatı boyunca reformları gerçekleştirme ve etkili olma (kişinin etkinliği ancak yaptığı reformlarla ölçülebilirdi) ilkelerine bağlı kaldı. Genç yaşında kendine çok yararı dokunan bir şey daha öğrenmişti, partisine sadık kalmayı. 1884'de Cumhuriyetçilerin adayı James G. Blaine türlü yolsuzluklara karışmış feleğin çemberinden geçmiş biriydi. Partinin pek çok saygıdeğer üyesi böylesine ahlâksız bir adamın başkan adayı seçilmesine rıza göstermeyerek partiden istifa etmiş, İç Savaştan sonra Demokratların ilk zaferlerini kazanmasına zemin hazırlamışlardı. Bu istifalar aynı zamanda Amerikan diline "politikadan midesi bulunan kişi" anlamına gelen 'Mugwump' sözcüğünü de yerleştirecekti. Roosevelt o günlerde büyük bir kararsızlık içinde çırpındıktan sonra, ilerde kendisine başkanlık kazandıracak olan seçimi yapmış, partisinin içinde kalmıştı. Eğer ayrılmış olsaydı büyük göreve kesinlikle gelemeyecek, kimbilir neyle meşgul olacaktı.

REFORMCU ROOVELET

Siyaset hayatında başarısızlığa uğraması ve ilk karısının ölümü, Roosevelt'in iki sene için Batıya gidip Dakota Territory denen topraklar üstünde hayvancılık yapmasına yol açtı. Batıya olan ilgisi, sevgisi ve bu bölgede oturan insanlarla kurabildiği ilişkilerin Rooseveltin ilerki mesleğine çok yararları olacaktı. (Batıya karşı öyle büyük bir tutkusu vardı ki, Batıyı ve Batı tarihini anlatan kitapları altı cilt tutar.) Bütün bunlara rağmen esas siyaset yeri her zaman doğuda kaldı. İlk görevi Devlet Hizmetleri Komisyonunda üyelikti. Birleşik Devletler'de de diğer ülkelerde olduğu gibi devlet hizmetlerinde uzmanlaşmak çok zaman alan verimsiz ve politikacılar tarafından benimsenmeyen bir işti. Devlet Hizmetleri Komisyo-

nu hele ilk kurulduğu günlerde çok dar bir yetkiye sahipti.Roosevelt başkan olduktan sonra bu soruna eğilecek, devlet hizmetlerinin yetkisini çoğaltma yoluna gidecekti. Fakat bu kurulda çalıştığı günlerde devlet memurluğu dürüstlük ve çalışkanlık gibi niteliklerden çok, nabza göre şerbet vermeyi gerektiriyordu.

Daha önce de üstünde durduğumuz gibi İç Savaştan sonra yolsuzluklara karşı gösterilen tepkiler reformu zorunlu kılmağa başladı. Roosevelt 1895'de Devlet Hizmetleri Komisyonundan ayrılınca New York kenti Polis Örgütü'nün şube müdürü oldu. Büyük bir şehrin ve önemli bir limanın siyasetin kirli avuçları arasında tuttuğu polis müdürüne, eğer dürüst ve cesur bir kişiyse, yapacak çok iş düşüyordu. Ne var ki tek dert yolsuzluk değildi. Roosevelt Devlet Hizmetleri Komisyonunda öğrenemediği gerçeği kalabalık bir kentin Polis örgütünde edindiği tecrübelerle öğrendi. En önemli toplum sorunlarının kökleri dürüst bir idarenin erişemeyeceği kadar derinlere kaymıştı. Bazı kimseler rüşvete zorla itekleniyorlardı. Amerika şiddetle bir yasama reformu gereksiniyordu. Bu arada Roosevelt in New York'un yoksul halkıyla bu kadar yakından haşır neşir olması,yeteneksiz memurlara ve beceriksiz reformculara duyduğu güvensizliğini büsbütün güçlendirdi. Bu arada çok önemli bir şeyi, yoksul halkın hangi koşullarda yaşadığını ve nelere ihtiyacı olduğunu bilmeyen kişilerin yapacağı yasama reformu planlarının hiç bir işe yaramayacaklarını fark etti Aynı zamanda çok fazla istemenin ve en iyiyi istemenin kendi kendini aldatmaca olacağı bilincine de varıyordu. En doğrusu, çok şey isteyip hiç bir şey kazanamamaktansa az isteyip, başarıya ulaşmak olacaktı.

Roosevelt'in gücünün kaynağını oluşturan ikinci olay 1897 yılında Donanmanın sekreter yardımcılığına atanması oldu. O hiç bir zaman birçok Amerikan başkanı gibi yerel politikada bir çıraklık devresi geçirdikten sonra mevkiine yolunu tırnaklarıyla kazarak gitmedi. Başlangıçtan itibaren Cumhuriyet Partisinin önemli yerlerindeki etkin kişilerle olan aile dostlukları ve ilişkileri onu hiç bir zahmete sokmadan önemli yerlere getiriyordu. O günlerde donanma ülkenin dış siyasetinden dolayı ilgi çeken bir yere gelmişti. Zaten Roosevelt'in eskiden beri donanmaya karşı ilgisi vardı ve bu konuda pek çok yazılar yazmıştı. Şimdi bu göreve atanması ona ilginç bir çalışma sahası kazandırıyordu.

1890'da Amerika İspanya ile savaşa girdiğinde donanma çok iyi bir durumdaydı ve yıllarca ihmal edilmiş, kendi haline bırakılmış kara ordusunun yanında üstünlüğü hemen göze çarpıyordu. Donanmanın bu memnuniyet verici durumda olmasında Roosevelt'in, (özellikle bir üstündeki Donanma Başkanı pasif ve silik bir kişi olduğundan) kesinlikle payı vardı

Yine de savaş başlayınca Roosevelt Donanmadan istifa etmekten kaçınmayacaktı. Onu bu istifaya askerlik işlerinin sorumsuzluk içinde, gereği gibi örgütlenmeden görülmesi itmişti. Roosevelt istifasından sonra Batı'da 'Rough Riders' adıyla tanınan bir süvari birliği yetiştirerek Küba'ya yolladı. Bu birlik bir serbestlik içinde hareket etmekle beraber büyük bir başarı kazandı. Bu birliğin zaferleri, geleneksel yetiştirme tarzına sıkı sıkıya bağlı görüşlere ters düşerek, düzenli orduya inananları şaşkınlığa uğrattı. *İşte bu dönemde Roosevelt ilk defa olarak kendini halk tanıtma* olanağı buldu ve bu fırsatı gereğince değerlendirmesini bilerek hasımlarını öfkelendirdi. Gerçekten de yaptığı başarılı iş konusunda Roosevelt alçak gönüllülük göstermemişti. O kadar ki Peter Dunne adındaki karikatürist Irlandalı karakteri Mr. Dooley'in ağzından bu dönemi hataları iğneleyerek ortaya dökerken, Roosevelt için "Alone in Cuba" (Küba'da tek başına) sözlerini kullanıyordu. Roosevelt gerçekten savaştan bir kahraman olarak döndü ve siyaset alanına adımını bir kahraman olarak attı.

ETKİSİZ KALMASI İÇİN YUKARI KOVALANAN POLİTİKACI

Roosevelt'in tecrübelerine, kişiliğine ve heyecanına sahip bir kişi New York eyaletinin siyasal hayatında sesini duyurmamazlık edemezdi. O sıralarda New York kentinin Cumhuriyet Parti örgütünde, en sivrilmiş politikacı eyalet mekanizmasının başında bulunan Senatör T.C. Platt idi. Roosevelt'le iyi geçinmenin onunla uğraşmaktan daha hayırlı olacağını görebilecek kadar zeki olan Platt, Roosevelt'in eyalet valisi seçilmesi için elinden geleni yaptı. Fakat Platt, Roosevelt'i gereği kadar tanıyamamıştı. Roosevelt, Platt'a verdiği sözü tutarak onun eyalet üstündeki kontrol yetkilerini kısıtlamadı. Fakat parti mekanizması için çok can sıkıcı durumlar yaratacak olan "hükümet katlarında dürüstlük" kampanyasına başladı. Roosevelt, Platt'ın kendine kişisel çıkarları için yardım ettiğine inanıyor, bu adama karşı hiç bir minnet duygusu beslemiyordu. Kendi özelliklerini taşıyan herkes için olduğu gibi onun için de sadakat çıkmaz bir sokak gibiydi. En ufak bir fikir ayrılığına kadar her tür harekete sadakatsızlık damgası kolayca vuruluyordu. Meslek hayatının ilk yıllarını geçirdikten sonra, Roosevelt partinin kendi tarafında olması gerektiğine inanmıştı.

'Şu belalı kovboy' (üstte) Afrikada safari (altta)

Aile erkeği-TR 1903'de karısı ve çocukları ile.

Platt ile giriştiği mücadelede bu sefer ahlakı kendi tarafında tutuyordu. Sonunda kamuoyunu da kendi tarafına çekebileceğini fark etti.Platt eski bir oyundan medet umdu. Roosevelt'i yukarı kovalıyacaktı. 1900 yılının seçimleri yaklaştığı sırada başkanlık koltuğunda bir kere daha seçilme şansı olan Cumhuriyet Partili McKinley oturuyordu ve Roosevelt kendine öylesine güveniyordu ki, McKinleyin yerini alabileceğini düşündü. İşte Roosevelt'in bu tutkusu Platt'a değişik bir sonuca varmak için aklındaki oyunu oynama olanağı sağladı. Roosevelt'i başkan yardımcılığına aday gösterdi. Cumhuriyet Partisi seçimleri kazanınca adayları Roosevelt de kendini giderek daha pasif ve yetkisiz bir mevki, siyasal yaşamda bir son durak haline gelmiş olan başkan yardımcılığına oturmuş buldu. Platt Roosevelt'den kurtulmuştu. Ne var ki kader ağlarını örmeye başlıyordu. 1901 Eylülünde McKinley bir anarşist tarafından öldürülünce Theodore Roosevelt Amerika Birleşik Devletleri Başkanı olacaktı. Roosevelt'in başkanlığa getirilmesiyle bu ülkede Gelişim Dönemi resmen başlatılmış oldu.

İlerici akımın karakteri Amerikan tarihi içinde gözlemciler için çözümlemesi en zor konulardan biridir. Bu akımın başlatılması, sona ermesi ve ana ilkeleri başlıbaşına birer sorundur. Bu akımı tarih içindeki yerine oturtmak için seksenlerin bunalımından sonra giderek artan tarım alanındaki hoşnutsuzluktan başlayalım. Tarım alanında o yıllar da başlayan homurdanmalar 1892 - 1896 yıllarında tüm ülkeye yayılarak bir halk ayaklanması halini aldı. Aynı anda 'serbest gümüş' ilkesini güden ikinci bir akım gelişmekteydi. Bu akımın arkasında, ekonomik bunalıma altın standardına göre ayarlanan paranın sebeb olduğu fikri yatıyordu. Gümüşçüler, birkaç çok zengin adamın kendi çıkarlarını korumak amacıyla parayı altına göre ayarladıklarını ve nakit paranın suni olarak azaltıldığını öne sürdüler. Amerika'da altın kadar bol olan gümüş devreye girdiği takdirde piyasadaki para miktarı da çoğalacaktı. Bunalım yılllarının Demokrat partili Başkanı Cleveland da her hangi bir Cumhuriyet Partili kadar altın standardı taraftarı idi. 1894 yılının ara seçimlerinde Popülistler, asıl kuvvet noktaları Batının tarım kesimi olmasına rağmen tüm ülke çiftçileri ve sanayi işçileriyle geçici bir anlaşma zemini kurarak seslerini duyurdular. 1896 seçimleri yaklaşırken, gerek Cumhuriyet gerekse Demokrat Partiye muhalif olanları kendilerine çekerek, hasımlarının bir demagog olarak tanımladıkları, çok iyi bir hatip olan liderleri William Jennings Bryan'ın liderliği altında meydan okumaya hazırlandılar. Sonunda hiç beklemedik bir durum oldu. Demokratlar halk tarafından hiç sevilmeyen kendi başkanlarına sırtlarını çevirerek gümüş doktrinine inananların yanında yer aldılar. Küçük bir grup ise 'sağlam para' esasını savunun Cumhuriyetçiler le geçici olarak birleşti. Bryan ortada kalanları toplayarak Demokratlar ve Popülistlerden meydana gelen bir koalisyonun başında seçime Demok-

ratların adayı olarak katıldı ve öteki reformların üstüne bir set çekerek tüm seçim propagandaları boyunca gümüşün serbest bırakılmasını savundu. Kazandığı takdirde ekonomik bir yıkım getireceğine inandıkları bu demogogun karşısında tutucular müthiş bir mücadeleye girerek ellerinden geleni yaptılar. Seçim Kampanyaları, adayları McKinley olmasına karşın, çok zeki bir politikacı olan Mark Hanna tarafından yürütülüyordu. Mark Hanna *Demokratların meydan okumasına karşı, büyük işadamlarından* haklarını savunmak üzere yüksek miktarda paralar toplamaktan çekinmedi.

Sonunda "Serbest gümüşçüler" McKinley'e yenik düştüler. En azından gelecek dört yıl için para sorunu bir kenara itilerek, gözler ülkenin, Kübanın kötüye gitmesi gibi,çözüm bekleyen başka dertlerine çevrilmiş oldu. McKinley iktidara geçtikten sonra ekonomik durumda bir düzelme başladı. Gerek ekonominin belini doğrultması gerekse Batının akıcı siyaseti Mc Kinley'e muhalefetten gelen meydan okumada yardımcı olacaktı.Zaten 1896 seçimlerinde bir çok liberal görüşlü Doğulu McKinley'in tarafını tutmuştu. Mc Kinley'in aklı başında bir başkan olmasına karşılık,Hanna'da hem çok sevilen hem de sağ duyusu olan kültürlü bir maden ocağı sahibiydi. Kendi çıkarları kadar toplumun yararlarını da düşünen, sorumluluk duygusuna sahip bir kişiydi. "İşçilerini yarı yolda bırakan bir patron deli olmalıdır" sözünü sık sık tekrarlardı. Bütün bunlara rağmen Cumhuriyetçiler halkın desteğini kendi değerlerine değil karşı tarafın, özellikle Bryan'ın kusurlarına borçluydular. Reformun gerekli olduğuna inanan binlerce kişi Bryan'ın çözümlerini yetersiz bulmuştu. Bu adamın imtiyazlara son vereyim derken tüm ekonomiyi mahvetmesinden korkuluyordu. Aklındakiler ne olursa olsun, Bryan'ın seçim kampanyasında sınıfları ve bölgeleri karşı karşıya getirerek birbirlerine düşürecek bir eğilim vardı.Sapına kadar Batılı ve gereğinden fazla çiftçiyle işçinin sözcüsü olması onun iyi bir başkan olmasını engelleyecek nedenlerdi. Oysa Bryan bu kanıyı silmek için çok çalışmış tüm ülkeye hitabedeceğini sandığı bir seçim kampanyası hazırlamıştı. Göründüğü kadar tehlikeli bir adam da değildi. Ne var ki inançlarından ve mesleğinden ötürü kendine yeterli ölçüde taraftar sağlayamadı.

ULUSÇULUĞA ÇAĞRI

McKinley'de barış seven bir adamın özellikleri vardı. Dinamik ve yırtıcı bir lider sayılmazdı. Yumuşaklıkla yönetmenin yararına inanıyordu. Popülistlerin arzettiği tehlike ılımlı reformcuları tutucuların tarafına iteklemişti. McKinley'in başkanlık koltuğuna oturmasından sonra reformcular tekrar sahneye çıkarak sorular sormaya ve tekliflerde bulunmaya başladılar. Dört yıl sonra Roosevelt'in başkanlığa gelmesiyle aradıkları lidere

kavuşmuş olacaklardı. Roosevelt'in başkanlığından önceki olayların böyle kısaca özetlenmesi aslında ilerici akımı aydınlatmak bakımından yeterli sayılmaza da bazı genellemelere ışık tutacaktır. Öncelikle belirtilmesi gereken nokta, bu akımda ulusçu bir eğilim bulunduğudur. En eski zamanlardan beri Amerikalılar ülkelerinin bazı değişmez kurumlara dayandığına, İç Savaşın bile bu kurumları yıkamadığına inanırlar. Bryan'ın seçim kampanyası Amerikalıların ulusçu duygularına seslenmeyi ve altına dayalı para standardını uluslararası bankacıların bir tuzağı olarak göstermeyi amaçlamıştı. Onun çözüm yollarını tehlikeli bularak ona karşı savaş verenler de Bryan'dan daha az ulusçu değildiler. Üstelik Bryan'ı ülkeyi bölmek, birbirine düşman sınıflar ve bölgeler yaratmakla suçluyorlardı. Bütün bunlardan daha önemli olan, Bryan'ın duygularının ve politik düşüncelerinin gerisinde Avrupa'ya giderek yayılan ve Amerika'ya da sıçramak üzere olan sosyalizmin hayalini görmeleriydi. İlericilerin bir kısmının ötekilerden daha radikal olmasına, hatta aralarında Amerikalı sosyalist liderlerin de bulunmasına karşın, tüm ilericiler ve reformcular yapılacak reformların ülkenin geleneksel kurumlarıyla uyum içinde olması konusunda birleşiyorlardı. Sosyalizme boyun eğmek her şeyden önce "Birliğin" ruhuna ve amacına ters düşmek olurdu. Siyasal yönlerini seçmiş adamlar için ilke değiştirmek din değiştirmek kadar olanak dışıydı. Reformun amaçlarından biri sosyalizmi önlemekti. Şu halde ilerici akım bir yerde tutucu ve uluscu niteliklere sahipti. Fakat İlerici akımın ulusçuluğu basit ve değişik bir hava taşıyordu. Bryan gibi tehlikeli kişiler ülkeyi bölerek zayıf düşürmeyi amaçlıyorlardı. Dünyanın karmakarışık olduğu şu dönemlerde Amerika böyle bir tehlikeyi göze alamazdı. Alman İmparatorluğu görülmemiş ölçüde güçlü ve saygın bir düzeye ulaşırken, Rusya ve Çin de ondan aşağı kalmıyordu. Bugün Amerika'nın bu devletlerin gücünü abartmış olduğu ve sanıldığı kadar çabuk ulusal güçler haline gelmelerinin olanak dışı kaldığı gözler önündedir. O günlerin duygusallığı içinde. Amerika'nın bunu görebilmesi olanaksızdı. Dünyanın böyle tehlikeli olmaya başladığı bir dönemde, Birleşik Devletler'de reform hareketleri geciktirilmemeliydi. Gerçekte İlerici akımın asıl amacı ulusal gücü arttırmaktı. Hükümet güçlü ve yetenekli olmalı, ekonomik gelişme büsbütün hızlandırılmalıydı. Başka devletlerin dünyanın bazı bölgelerini ellerine geçirerek bunları Amerika devletlerine karşı kullanmaları engellenmeliydi. Ordu böyle bir tehlikeye karşı hazır ve güçlü, hükümetse bu tehlikeyi önceden sezebilecek uyanıklık ve nitelikte bulunmalıydı.

TR ve doğabilimci John Muir, Yosemite vadisinde.

ÇOĞUNLUĞUN DESTEĞİ

İlerici akımı yalnızca ulusçulara ve tutuculara bağlamak yanlış olur. Bryan gibi Batıdan kopup gelen vahşi bir adamın karşısında McKinley'in tarafına sığınmış olan liberaller de aslında reformun geçiktirilmemesini arzuluyorlardı ve durumun düzeldiğini görür görmez reformcuların yanındaki yerlerini aldılar. Reformcular kendilerine göre değişik reformlara öncelik vererek tarih yazarları için zor bir zemin yaratacaklardı. Ne var ki bu zorluk bile ilerici akımın özü hakkında bir gerçeği ortaya çıkartmaktadır. İlerici akım tamamen halktan gelen bir harekettir. Tek bir kişi veya bir grup adam tarafından hazırlanarak halkın onayına sunulmuş değildir. Tam tersine bir çok değişik kaynaklı isteğin ve değişik karakterlerdeki insanların düşüncelerinin biraraya gelerek bir akım,bir hareket yaratmasıdır. İşte bu oluşum türlü ülkelerde görülen reform dönemlerinin özelliğini gösterir. Açık toplumlardaki politikacılar, istekleri yaratmaktan çok onlara çözüm ararlar. Onların görevi her zaman için ulusal bir seçimi kazanmaya yetecek kadar yeterli halk desteğini biraraya getirebilmektir. Bunu başarmayı da ancak reformcular umar. Aydınlar ve düşünürler bu akımın esasını bir temel felsefeye oturtabilmek için çok çaba harcamışlardı ama onların bu çabaları akım içinde ikinci planda kalacaktı.

İŞ ÇEVRELERİNİN GÜÇLÜ DEVLERİ

Kaynakları oldukça değişik olan bu akım, reformcuları, ilkeleri üstünde değil de, reforma karşı koymak isteyenlere karşı yapılacaklar konusunda birleştirdi. Amerika'da neyin yanlış olduğu düşünüldüğü zaman birbirinden çok değişik cevaplara varılıyor, bunların tartışmasını yapıp içinden çıkmak olanak dışı kalıyordu. Oysa herkesin birleştiği ortak bir nokta vardı - Bazı Amerikalıların gereğinden fazla güçlü olduğu. Amerika da çok güçlü adam bir yerde çok zengin adam demekti. Bunlar genellikle toprak sahipleri değil, büyük endüstrilerin başında bulunan işadamlarıydı. Demiryolları, demir-çelik, petrol gibi endüstrilerin üstüne dev tröstler dikmişlerdi. İşte ilerici akımın hareket noktası burası olacaktı: Amerikan endüstrisinin birkaç kişinin eline bıraktığı servet yığınlarıyla ve enerjilerini, zekâlarını ve paralarını daha da zengin olmak için harcayan bu adamlarla başa çıkmak! Sorun çok ince hazırlanmış bir yolsuzlukla mücadele etmek oluyordu. Bazı kişiler kendi çıkarlarını korumak uğruna milyonlarca Amerikalı vatandaşının çıkarlarını zedeleyebilecek kadar güçlenmişlerdi. Burada suç rüşvet alandan rüşveti verene kadar uzanıyordu. Rüşveti veren çoğu zaman bunu yasalara uygun biçimde yapıyor, daha da öteye yapmamazlık edemiyordu. Sorun Tudor İngilteresi'nin 'Çok kudretli Kullar' sorununa benzemeyebaşlamıştı. Üstelik sorunun var ol-

duğu kabul edilmekle beraber, hiç bir çözüm yolu bulunamıyordu. Bugünün modern tarihçilerine göre İlericilerin bir kısmı oldukça korkak bir kısmı da tutucu bir yaklaşım içindedir. Asıl zorluk, Amerika'nın politik felsefesinin temelinde, iş hayatındaki rekabetin, ticaretin esası olduğu, bu yarışta başarı gösterenlere ödüller verilmesi fikrinin yatmasıdır. Nitekim tröstlere karşı kullanılacak koz da tröstlerin çok fazla güçlenerek ticaretteki rekabeti engellemeleri olacaktı. Tröstler karşılarına çıkacak herhangi bir rakibi, kendini toparlamaya vakit bulamadan parçalayabilecek güçteydiler. İşte bu haksızlıklara zemin hazırlıyor ve onları 'çok kudretli' kılıyordu. Öte yanda Tröstler ticaret hayatındaki rekabetin sonuçlarıydılar. Onlara saldırmak, ticaret savaşında başarı kazanmış adamların ödüllerini ellerinden almak olurdu. Bu haksızlık sayılmaz mıydı? Üstelik böyle bir davranışın tehlikeleri de vardı. Amerikalılar uzun bir siyasal yaşam tecrübesi içinde iyi niyetle düşüncesiz davranmanın arkasından, kötü niyetle düşüncesiz davranmanın geleceğini öğrenmişlerdi.

YASALARA BAŞ VURUŞ

19. asırda rekabet fikri Toplumsal Darwinism denen bir doktrine oturtulmuştu. Doğada olduğu gibi toplum içinde de çarpışmanın, fikir ayrılıkları sürtüşmesinin, zayıf ve yanlış olanların yok olmasına, güçlü ve doğrunun ayakta kalmasına olanak sağlıyacağına inanılıyordu. Tröstlere karşı koymak isteyen reformcuların önce bu doktrini yenmeleri gerekiyordu. Kısa zamanda reformcular bu yasanın çok geçerli olduğunu görerek, ulusal bir düzeyde çalışmaları gerektiğini öğrendiler. Ulusal ve eyalet hükümetleri gibi iki güçlü rakip hükümetin halkı etkilediği federal bir sistem içinde, ikisi arasında karar verebilmek için bir araca ihtiyaçları vardı. Amerika Birleşik Devletleri'nde bu araç Yüksek Mahkemenin yorumladığı anayasa idi. Bu yüzden birçok şey Yüksek mahkeme heyetinin vereceği karara dayanıyordu. İç Savaştan sonraki yıllarda bu mahkeme liberal bir tutum içine girmiş toplumsal yararları olacağı gerekçesiyle örneğin Granger yasalarını desteklemişti. Buna karşın seksenlerin ortalarına doğru yargıçlar ilk önce verdikleri kararların tam tersine kararlar almağa, iş hayatını kısıtlayıcı tedbirleri geri çevirmeye başlayacak tutucu bir döneme girmişlerdi. Tutucuların elinde iki önemli silah vardı. Anayasa Meclise eyalet içindeki ticareti denetleme ve diğer eyaletler için zararlı olabilecek

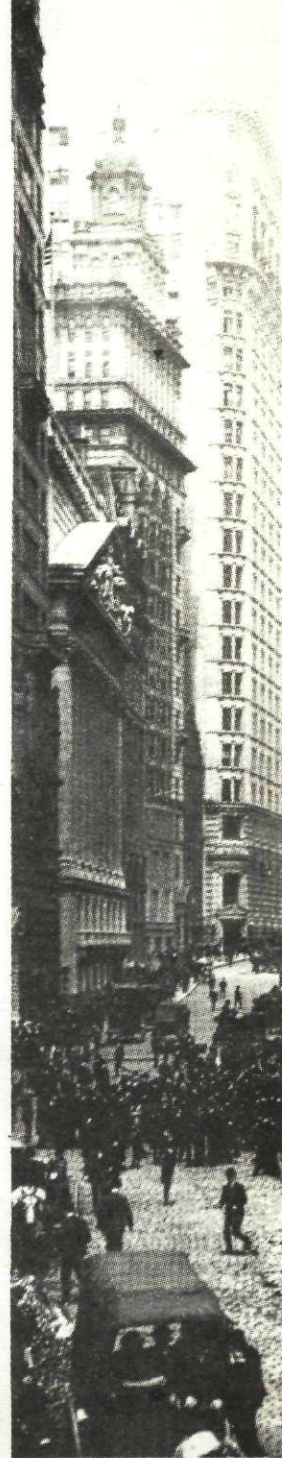
Yükselen politikacı. Roosevelt Devlet memuriyeti yaptığı sırada Spoils sistemi (seçimi kazanan parti üyelerine memuriyet verme sistemi) simgeleyen azgın bir atı yola getirmeye çalışıyor. (üstte) TR 1897-98 yılları arasında Donanmada çalışırken. (altta)

1902 yılında ilericilerin 'tröstlere' karşı mücadelesini gösteren bir karikatür. Kongre çalışmaları, kapitalistlerin yolsuzluklarını acağa çıkartmaya çalışıyor.

BOOK

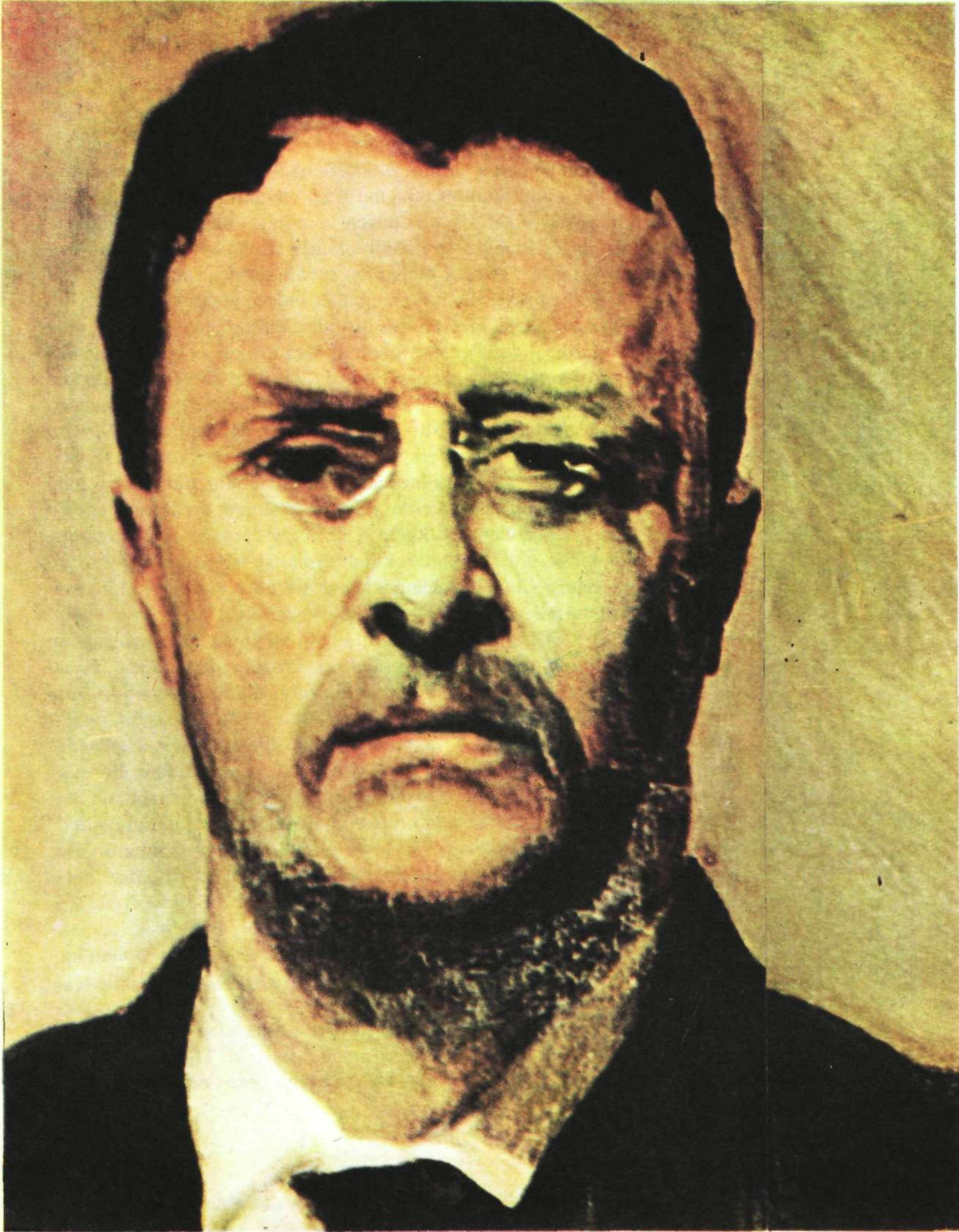
eylemleri yasaklama hakkı tanımıştı. Demiryolu yapımı ülkenin bir ucundan öbür ucuna uzanırken ticareti de beraberinde taşıdı. Demiryolunun her gittiği yörede bir süre sonra ticaret de canlanıyordu. Bu gelişmeden yararlanan zeki kanun adamları eyalet yasalarının ticarete karışarak Anayasanın ancak federal hükümete tanıdığı hakları kullanmaya başladıklarını iddia ettiler. Mahkemenin eyalet içindeki ticaret üstüne büyük yetkisi vardı ama, mülkiyet haklarını reformcuların saldırılarından korumak isteyenlerin de güçlü silahları vardı. İç Savaştan hemen sonraki yıllarda radikal Cumhuriyetçiler, Güney eyaletlerinde yaşayan zencileri korumak amacıyla üç Anayasa kararında değişiklikler yaptırmışlardı. On dördüncü maddenin değişen hükümlerinden birinde şu cümleye rastlanıyordu.'Hiç bir eyalet hiç bir kimsenin yasal işlemlere baş vurmaksızın canına,özgürlüğüne malına el koyamaz.' Maddede geçen 'kişi' sözcüğü yorumlandığı zaman 'kurum' anlamına da gelebiliyordu. Bu maddeye daha geniş bir anlam veren aslında 'yasal işleme başvurmaksızın' sözüydü. Bu sadece yasal işlemin sürdürülmesini değil, yargıçların bu işleme hak verme veya vermeme yetkisini de yansıtıyordu. Yüksek mahkeme yargıçları istedikleri takdirde yasaları yapabilme hakkına sahiptiler. Böylece Anayasanın Federal hükümet üstüne koyduğu kısıtlamaları, adlî yöntemler aynı ölçüde eyalet hükümetlerine uygulayabiliyor ve her iki hükümetin de çaresiz kalacağı durumlar meydana geliyordu. Justice Harlan "meclisin çıkaracağı bir yasayı beğenmediğimiz takdirde onu anayasaya aykırı bulmakta hiç zorluk çekmeyiz"dediği zaman her halde eyalet hükümetlerini düşünmüştü. Bu gibi yaklaşımlar çok yayılmış ve yer etmiş olmakla beraber değiştirilebilirlerdi. Nitekim bu tür düşüncelerin ortadan kalkmasında her ikisi de Yüksek Mahkeme üyesi iki değerli ve aydın aydının çabalarının büyük rolü olacaktı. Daha genç olan Louis Brandeis 1856 doğumluydu ve Yüksek Mahkemeye ancak 1916 yılında Başkan Wilson tarafından atanacaktı. Mesleğinin ilk yıllarından itibaren işçiler ve yurttaşların özgürlükleriyle ilgili davalarda büyük bir isim yapmıştı. En karışık konuları bile kolaylıkla çözümleme yeteneği olan Brandeis toplumsal gerçekleri üstünde durmaya değer birer sorun halinde sunabilmiş bir avukattı. Bu konularda ondan da önemli bir rol oynayan Oliver Wendell Holmes 1841 yılında Massachusetts'de aristokrat bir ailenin oğluydu. 1902'de Theodore Roosevelt tarafından Yüksek Mahkemeye atandı ve bu meslekte tam otuz yıl kaldı. Holmes'i üzen nokta meslekdaşlarının yasaları uygularken kendi önyargılarının etkisi altında kalmalarıydı. Büyük çapta ticaretin karşısında veya yanında olmadığı gibi işçilere karşı da lehte veya aleyhte bir duygu beslemiyordu. Konuşma özgürlüğüne inanıyordu ve on dördüncü maddenin hükümlerinin mülkiyet hakkını abartarak korumasına ve kişisel hakları küçümsemesine asla müsaade etmeyecekti.

ESNEK BİR DEMOKRASİ

Yüksek Mahkeme yargıçlarının yetkileri ne kadar geniş olursa olsun, sonunda her şey kamuoyunun onayına gelip dayanıyordu. Çoğu kez yargıçlar, halkın görüşlerine çok ters düşen kararlarını kamunun onaylayacağı biçimde değiştirmeyi tercih ediyorlardı. Ünlü karikatür tipi bay Dooley'in dediği gibi "Yüksek Mahkeme seçim sonuçlarını izlerdi." Kamuoyunun kararlı görüşlerine boyun eğenler sadece yargıçlar değildi. Politikacılar da hangi partiden olurlarsa olsunlar halkın genel görüşü içinde hizaya geliyorlardı. Bu nedenle Amerikan siyasetinde çoğu kez üçüncü derecedeki partiler bir türlü güçlenemiyordu. Normal zamanlarda iki ana partinin çok aşırı ideolojileri olmadığı için, büyük baskılar karşısında, istenilen yönde esneklik gösterebiliyorlardı. Üçüncü derecedeki partiler ise tam kişiliklerini ispat etmek üzereyken yarı yolda kalıveriyorlardı. Başka bir deyişle ana partiler yalnızca başkanlığı elde edebilmenin telaşı içinde idiler. Seçim arasındaki dönemlerde pek çok başkanın da farkına vardığı gibi parti disiplini yok denecek kadar azdı. Seçimlerin arasında Senatörler ve milletvekilleri ulusal çıkarları kendi eyalet ve bölgelerinin çıkarlarını zedelemiyecek biçimde dengelemekle meşgul oluyorlardı. Washingtondaki başarıları, engellemek ve işbirliği yapmak arasında yarı yarıya bölünmüş durumdaydı. Amerikalı bir siyaset adamı bir İngiliz politikacısından çok daha fazla diplomat ve laf ebesi sayılırdı. Tröstlere karşı açılan savaşta da en çok tartışılan konu rekabet kaldırıldığı takdirde yerine ne konması gerektiği olmuştu. Nasıl bir ayarlama isteniyordu? Nasıl bir ayarlama tehlikeli olmazdı? Nasıl bir ayarlama ahlâk ilkelerine ters düşmezdi? İlerici akımın idealistleriyle pragratistleri işte bu sorular üstüne uzun tartışmalara girdiler. (Böyle bir tartışma komünistler arasında mümkün olamazdı). "İlerici akımı daha önceki reform hareketlerinden ayıran nedir?" diye bir soru sorulacak olursa cevap şöyle olacaktır : Amerikalılar önceleri reformları üreticiler olarak istemişlerdi. Daha yüksek fiyatlar, daha yüksek ücretler ve iş için daha fazla fırsat istiyorlardı. Şimdi ise Amerikalıların reformlara tüketiciler olarak ihtiyaçları vardı. Çok değişik kaynaklı piyasa mallarını alabilmek ve kısmen hükümet tarafından sağlanan kısmen de hükümet tarafından denetlenen fakat kendi ellerinden gelmeyen hizmetlerden faydalanabilmek için reformlar gerekliydi. Şimdi politikacıya düşen görev çelişik çıkarların ve fikirlerin arasından en doğru yolu seçebilmekti. Sistemin doruğundaki adamı, Başkan Theodore Roosevelt'i, 1901'de işte böyle bir görevin sorumluluğu bekliyordu.

İlericiler için işlenecek bir konu- New York'un Broad Sokağındaki borsacılar.

Devlet adamı T. Roosevelt. Fred V. Wright'ın bir yağlıboya çalışması.

BÖLÜM:5

Olumlu bir başkan

Roosevelt 1901'de başkan olarak oldukça zor bir durumdaydı. Başkanlık koltuğuna kendi kişisel çabaları sonucu değil bir rastlantı sonucu oturmuştu. Bu yüzden siyasal kredisi düşüktü ve hiç kimse de kendini ona borçlu hissetmiyordu. Bu nedenle ortaya ilerici akımın lideri olarak çıkması zaman alacaktı. Üstelik Amerika devlet Başkanlığı henüz bugünkü merkezi niteliklerine sahip bulunmuyordu. Her iki meclis de politik kişilikleri çok güçlü liderlere ve bağımsızlıklarını koruyan üyelere sahipti. Beyaz Saray ile Kongre arasındaki işbirliği ileri bir düzeye eriştirilmemişti. Gelenekler ise fazla yakınlaşmayı desteklemeyecek şekilde yerleşmişti. Jefferson'dan beri hiç bir Amerika başkanı Kongre'de bir konuşma yapmamıştı ve bu gelenek Woodrow Wilson'a kadar bozulmayacaktı. Başkan'ın kanun teklifleri hatta bizzat kanun tasarıları yapabilmesine karşın, bu işlemleri için gördüğü destek yeterli olmaktan çok uzaktı. Her iki meclis de birbirlerinden çok değişik bir yapı içindeydiler ve aralarında canlı bir rekabet sürdürülüyordu. Milletvekilleri tek dereceli oylama ile halk tarafından seçiliyordu. Oysa senatörler, 1913 yılında ilerici akımın bu eyleme son veren reformlarından biri yapılana kadar, eyalet meclisi üyeleri tarafından seçiliyordu. Bu seçim Anayasanın tasarladığı gibi, bir ölçüde Senatoyu demokrasinin etkisinden kurtarmış oluyordu. Böylece ülkenin kudretli ve varlıklı kişileri politikanın alt düzeylerinde savaşmadan, rahatlıkla Senatoya girebiliyor ve orada fazla bir çaba harcamadan uzun yıllar kalabiliyorlardı. Küçük grupların büyük gruplara oranla çok değişik bir politik sistemleri vardı ve Senato da işte bu küçük gruplardan biriydi. Üstelik disiplinsiz bir gruptu. Senato üyesi olmayan Başkan Yardımcısının başkanlık ettiği bu grubun siyasal ve sosyal eşitliğe inanan bir geleneği olmasa gerekiyordu. Oysa iyi bir geleneği bozmak onu korumak-

Roosevelt parti lideri. 1904 yılında Cumhuriyet Partililer onu oy birliği ile ikinci kez aday göstereceklerdi.

tan daha kolay olacaktı.Birkaç nüfuzlu senatör aralarında anlaşarak bir baskı grubu oluşturdular. Bu gruba baş eğen ve kurallarına uyan kişiler birtakım çıkarlar elde edebiliyorlardı. Senatörler partizan değil kişiliklerini koruyan kimselerdi. Genellikle de tutucu idiler. Senatonun bu tutuculuğu yasama yoluyla reform yapılmasında büyük bir engel teşkil ediyordu.

'ÇAR' REED VE 'JOE AMCA'

Millet Meclisinin oldukça değişik bir yapısı vardı. Bir kere senatodan çok daha kalabalık olan üyeleri halk tarafından ve her iki senede bir seçiliyordu. Meclisin kuralları senatodakiler kadar gevşek olsaydı, bu kurum tam bir karmaşıklık içine düşüp hiç bir iş göremez hale gelirdi. Meclise üyelerin kendi aralarında çoğunlukla seçtikleri bir sözcü başkanlık ediyordu. Ana prensiplerin belirgin olmadığı bir devre olan savaş sonrasında parti düzeninin kurulması ve otokratik haklara sahip olmasında T.B. Reed ve John Cannan isimli iki meclis sözcüsünün büyük katkısı oldu. Maine den gelen ve halkın "Çar" diye tanıdığı Reed hem sözünün hem de çoğunluğu sağlayan partinin adayları olan komite başkanlarının yetkilerini arttıran yasaları hazırladı. Reed sözcülükten ve milletvekilliğinden istifa edince yerine İllios'li Joseph Cannon geçti. 1901'den 1911'e kadar sözcülük yapan Cannon, yetkilerini kullanmakta Reed'den de ileri gitti. Zamanın genel görüşüyle ters düşen tutucu fikirlerini kayıtsızlık içinde uygulamaktan çekinmedi. 1910'da Demokratlarla Radikal Cumhuriyetçilerin bir araya gelerek Meclis içinde yaptıkları bir başkaldırma olayı sözcünün yetkilerini büyük ölçüde kısıtladı ve o günden sonra hiç bir sözcü Cannon'un meclis içindeki gücüne sahip olamadı. 20. Yüzyılın ilk on yılı içinde ya Reed yöntemleri ve parti düzenini her şeyin üstünde tuttuğu için ya da Cannon başka fikirlere kapalı bir tutucu olduğundan Meclis reformcu yasaların çıkartılmasında hiç yardımcı olamamıştı. İlericilerin reform listelerinde Meclis içi reformunun başı çekmesi boş yere değildi.

Roosevelt'e gelince, yasama organına ne ölçüde güvendiği bir tartışma konusudur. Amerika gibi çok değişik çizgileri olan bir ülkede birtakım yasaların halktan ve ulusun çıkarlarından çok belirli bir zümreyi kayırdığı kolaylıkla söylenebilen ve yasama organını zedeleyen bir suçlamadır. Aslında bu suçlamaya Demokrat Parti her zaman Cumhuriyetcilerden da-

ha fazla duyarlık göstermiştir. Hele Roosevelt'ın başkanlığından önce, bir Başkanın zamanı çoğunlukla olumlu işler yapmaktan çok özel olarak çıkarılmış yasa tasarılarını Veto etmekle geçerdi. Roosevelt de tüm yaşamı boyunca dürüst insanlarla işbirliği yapmayı kanun tasarıları hazırlamaya tercih edecekti. Kaldı ki başkanlık koltuğuna oturduğu gün, önce Milletvekillerinin güvenini kazanması sonra da gücünü arttırması gerektiğini anlamıştı. Yasamayla uğraşmak Roosevelt'in gerçekleştireceği işlerin başında gelmiyordu.

İŞ ÇEVRELERİNİN DEVLERİ YOLA GETİRİLİYOR

Roosevelt'in politik başarısının temelinde, Başkanlık yetkilerinin esasını ve yararlanılabilen veya sömürülebilen niteliklerini ivedilikle kavramış olması yatar. Buna bir örnek olarak 1902'deki bir olayı anlatabiliriz. Şikago'dan başlayarak Kuzey batı doğrultusunda uzanan demiryolları kısa zamanda sağlam bir temele oturmuştu ve 1900 yıllarında iki büyük grup tarafından yönetiliyordu. Birinci grubun başında James J. Hill ve John Pierpont Morgan İkinci grubun başında da E.H. Harriman vardı. Hill ve Harriman demiryolu dünyasının en büyük iki ismiydi. Morgan paraca daha üstün bir durumdaydı. Her iki grubun arasındaki amansız mücadelenin sonunda bir anlaşmaya varılmış, tüm demiryolları The Northen Securities adlı holdingin idaresinde birleşmişti. Holdingi oluşturan iki şirket denetim ve kârları bölüşecekti. Aslında bu anlaşmanın bir sürü eski anlaşmadan hiç bir farkı yoktu. Onu değişik kılan mali gücünün çok büyük olması ve halk arasında çok sözü edilen iki şirkete ait olmasıydı. Roosevelt bu gerçeği görmekte gecikmedi. Üstelik iki büyük şirketin birleşmesi onların dokunulmazlığını daha da arttırıyordu. Bu gibi ticari birleşmeleri engelleyen bir yasa bulunmaktaydı. 1890'nın Sherman yasası Cleveland ve McKinley'in pasif başkanlıkları sırasında yerinde kullanılmamıştı. Roosevelt başsavcısına Northern Securities Company'e karşı bu yasayı uygulaması için emir verdi ve Yüksek Mahkeme'de küçük bir zafer kazandı. Yargıçlar dörte karşı beş oyla şirketin aleyhine karar verdiler. (Justice Holmes ünlü karşı koymalarının ilki olan ve azınlığın görüşlerini açıklayan bir mektup yazarak, Roosevelt ile olumlu başlayan bir dostluğa son vermiş oldu). Ticaret dünyası ateş püskürürken halk Roosevelti çılgınca alkışlıyordu. Bu kararın demiryolları üzerinde ne ölçüde etkili olduğu tartışmaya değer. Ayrıca demiryollarının bunu hak edip etmedikleri de bir görüş meselesidir. Çünkü Hill ve Harsiman herşeye rağmen kendilerini demiryolları işine adamış iki işadamıydılar. Morgan ise geleneksel banka-

cılığın tipik bir örneği idi. Üçü de birer korsan değillerdi fakat gereğinden fazla güçlenmişlerdi. Bu olayda Roosevelt'in tek kazancı, tröstlerin ulusal çıkarları gözetmeleri gerektiğini, ve cesur bir başkanın, onlara bunu ister istemez öğreteceğini kanıtlaması oldu.

Roosevelt davalarla uğraşmaya meraklı değildi. Onun asıl amacı başkanlık makamında oturduğu sürece tröstleri parçalamak değil sadece kontrol etmekti. Amerika büyük işadamlarının becerilerine ve enerjilerine dayanan bir ülkeydi. Roosevelt de bu gerçeği hakkıyla değerlendirebiliyordu. İşadamlarına karşı ne bir nefret ne korku ne de güvensizlik duyguları besliyordu. Sadece işadamları ve tröstlerin de denetlenmeleri gerektiğine,onların bu denetimi kabul etmekle yükümlü olduklarına inanıyordu. Bir başkanın görevleri arasında bu denetimi uygulamak da vardı. Roosevelt, bu denetimin politikanın içinde olmayan uzmanların oluşturacağı kontrol komisyonları tarafından yapılmasını arzu etti. İşte burada İlerici akımın ilkelerinden birini; hükümetin bilimsel olması gereğini yansıtıyordu. İşlerini iyi bilen kişilerden oluşmuş özgür komisyonların hem halk hem de sanayiciler tarafından saygı göreceğine ve uyum içindeki uzmanların endüstriyi denetleme işini en iyi yapacaklarına büyük bir inancı vardı. Toplumbilimcilerin (gerçekleri çoğaltmanın geniş fikirli aydınları uzlaşmalara vardıracağı) teorisi sonuçta kanıtlanıyordu.

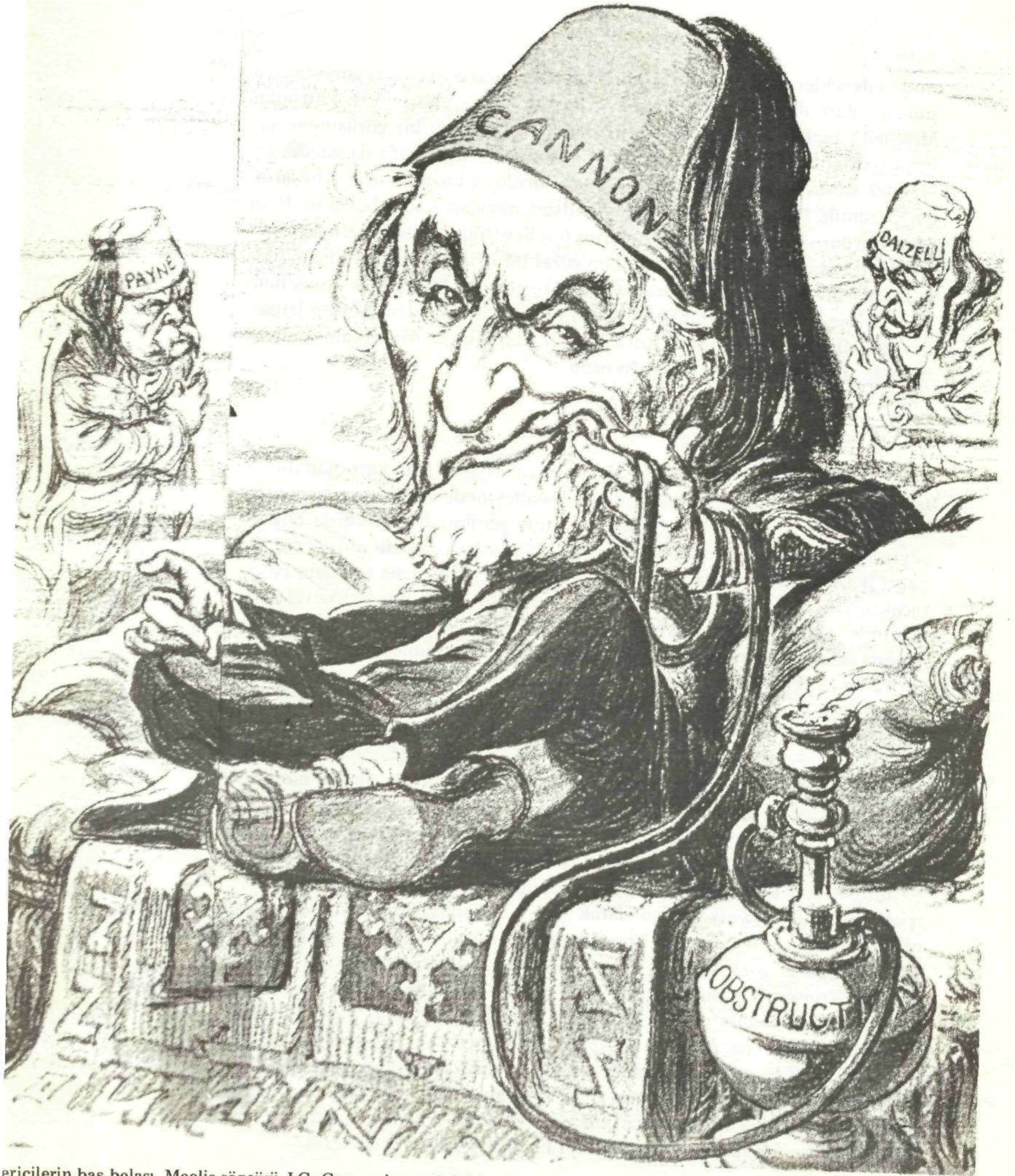
Roosevelt bundan sonra birtakım yasalar üstünde reform hareketlerine girişecekti. Çıkardığı bir kanunla işçi tazminatlarının tüm devlet memurlarına da verilmesini sağladı. (Devlet memurlarının grev hakkı olmadığı için onların çıkarlarını korumak gayesiyle özel tedbirler çıkartılmıştı. Kolombiya bölgesinde fabrikaları kontrol yetkisi tanıyan bir kararname, yine aynı bölgede işçi çocukları için başka bir kararname çıkarttı. Fakat kanunlar ancak kongre tarafından yapılabiliyor, Federal hükümetin yetkileri eskisi kadar kısıtlı kalıyordu. Buna rağmen Federal hükümetin eyaletler içindeki ticareti denetleme hakkına güvenerek demiryollarına güvenlik araçları konmasını öngören bir kanun daha hazırlatacaktı. Özellikle bu kanun her vatandaş demiryollarında yolculuk yaptığı için kamuoyunun çok ilgisini çekmişti.

Güney Karolina, Summerville'de TR zenci çocuklarla konuşuyor.

Roosevelt en çok yapmak istediği bir şeyde, büyük endüstrileri zarar vermeden denetleyebilmekte başarılı olamadı. Kendine bu hakkı tanımak üzere hazırlanan yasalar Senatonun sert bir kaya gibi yükselen tutuculuğuna çarpıp parçalanıveriyorlardı. Roosevelt'in tek yapabildiği şey Sherman yasasına sığınıp yolsuzluğa karşı gelmek oluyordu. Ara sıra kazanılan başarılara rağmen çok verimli bir yöntem değildi. Ne var ki sanayi hükümetten bir istekte bulunduğu taktirde yapılabilecek bazı şeyler vardı. Örneğin demiryolları çok nüfuzlu müşterilerinin, mallarını sevketmek için istedikleri ücret indirimlerinin karşısında çaresiz kalmışlardı. Varlıklı sınıfın indirim istemesi diğer müşterilerin de aynı istekte bulunmalarına yol açmıştı. Birçok demiryolu liderinin de desteği sayesinde 1903 yılında indirimleri yasaklayan Elkins yasası çıkartıldı. Bu yasanın çıkışı işadamları cephesinin dokunulmazlığı olmadığını kanıtlıyor ve halk için bir avunma kaynağı oluyordu. Üstelik bu yasanın gerektiğince etkili olmadığı görülünce, 1906'da onu etkili kılacak Hepburn kararnamesi çıkartılacaktı. Bir kararnamenin çıkması kendinden bir sonra çıkacak olana büyük kolaylıklar sağlıyordu.

Roosevelt'in kendi görüşleri de belirli bir kısıtlama içindeydi. Zamanına göre çağdaş sayılan düşünceleri ona maletmemiz doğru olmaz. Tutucular tarafından aşırı radikal sayılmasına rağmen, Senatör Beveridge'in çocuk işçilerin çalışma koşullarını ve saatlerini düzeltmek amacıyla, tüm ulusu kapsayacak bir kanun tasarısı için açtığı kampanyayı desteklememişti. Bu korkunç sömürüye karşı gelmek istememesi, böyle bir kanun çıkartmanın olanaksızlığı karşısında çok anlamsız değildir. Ülkenin çeşitli yerlerinde ve ekonomik gelişmenin değişik devrelerinde çocuk işçiler için onların haklarını koruyan etkili bir kanun geçirmek büyük bir ihtimalle olanak dışıydı.

Başkan Roosevelt tek bir kez bağımsızca çalışma olanağı buldu. 1902 yılında Pennsylvania'nın maden kömürü bölgesinde ve komşu eyaletlerde çok uzun süren bir grev olmuştu. Koşullar, 1926'nın meşhur Genel Grevini yaratan İngiliz kömür işçilerinin koşulları gibi uzlaşmaz bir durumdaydı. Madenler değişik anlaşmalarla bir araya gelmiş küçük patronların ve kömürü Doğu yakası pazarlarına taşıyan demiryollarının elindeydi. O güne kadar esaslı bir şekilde örgütlenememiş olan işçiler, Amerika Birleşmiş Maden İşçileri başkanı olan John Mitchell'in o bölgeye yerleşmesiyle yetenekli bir lider bulmuş oldular. Fakat maden sahipleri buna şiddetle

ericilerin baş belası, Meclis sözcüsü J.G. Cannon'u mutlak bir sultan olarak gösteren bir karikatür.

itiraz edeceklerdi. Roosevelt'in planı her iki tarafla ayrı ayrı görüştükten sonra onları davalarını halletmek üzere bir araya getirmekti. Patronlar Mitchell'i işçilerinin sözcüsü saymadıkları için böyle bir görüşmeye yanaşmıyorlardı. Roosevelt tartışma konusunu her iki tarafa da istedikleri gibi bir sonuç sağlayacak bir hakemler kuruluna çözümletmeyi başardı. Bu çözümde Roosevelt'e düşen pay yadsınamayacak kadar büyüktü. Hem grevi durdurmuş, sanayi tartışmalarını tercih ettiği gibi tarafsız hakemlerle hallederek sonraki anlaşmazlıklara güzel bir örnek yaratmış, daha önce işadamlarına olduğu gibi bu kez de işçilere gözüpekliğini ispat etmiş hem de kendine halkın çıkarlarını koruyan iyi bir sözcü ve tüm ulusun babası görünümünü kazandırmıştı. Roosevelt'in kişiliğinde Amerikanın ulusal bütünleşmesi değerlenmeye başlıyordu.

İlerici akımın düşünürleri birçok başarıya erişmek için şart olan ulusal bütünleşmeye ağırlık vermişlerdi. Bu bütünleşmede bir korunma unsuru da büyük rol oynayacaktı. Çabuk harekete geçilmediği takdirde birçok şeyin geri gelmemek üzere yitirilmekte olduğu açıkça belli oluyordu. Bu çağrı herhangi bir reformun başarabileceğinden çok daha fazlasını başaracaktı. Doğal kaynakları koruma hevesi hiç bir dönemde Roosevelt döneminde olduğu kadar heyecan yaratmamıştır. 19. yüzyılın sonlarında Amerikalılar ülkelerindeki doğal zenginliklerin tükenmez olmadığını ve ayrıca bu zenginliklere birtakım hasımların meydana çıkmakta olduğunu fark ettiler.Su ve orman en önemli problemleri oluşturuyordu. 1873 yılında Amerika Bilim Geliştirme Birliği ormanlık arazinin çarçur edildiğine dikkati çekmeye çalışmıştı. 1891'de çıkarılan kararnameyle Başkana bir miktar orman arazisini kamu yararına ayırıp koruma hakkı tanındı. Harrison Cleveland ve McKinley 45 milyon akr'lık bir araziyi kapattılar. Roosevelt 150 milyon akr daha kapatacak kısa bir süre sonra da buna Alaska ve Kuzeybatıda kaynakları hükümet tarafından incelenene kadar 85 milyon akr daha ekleyecekti. Ayrıca ulusal ormanların denetimini İçişleri bakanlığının yetkisinden alarak Tarım Bakanlığına veriyor ve böylece Orman Bürosunu modern koruyuculuğun kurucusu olan Gifford Pinchot'un bilimsel gözlemlerine teslim ediyordu. Burada da çoğu kez olduğu gibi Roosevelt kendi dalında uzman olan bir kimseyi desteklediğini, koruduğunu halka ilân etmiş oluyordu. Ne var ki arkasında kamuoyunun ilgisi olmasaydı, başarılarına erişmesi bu denli kolay olamazdı. Fakat Roosevelt halkın doğal zenginlikleri koruma duygusunu çok iyi değerlendirebilmişti. Roosevelt'in yerine geçecek olan başkanlar, hükümetin can damarı olan kişilerin yeterince atılgan olmadıkları sürece halkın ilgi ve desteğinin hemen dağılıvereceğinin iyi birer örneğini vereceklerdi.

Bir karikatür, : peygamber Roosevelt Eyaletlerarası Ticaret Komisyonu ayılarını woll street'in kötü çocuklarının üstüne salıyor (1907)

Su sorununu çözümlemek ormandan daha zordu. Ülkenin büyük kereste bölgeleri kereste sanayicilerinin eline düşmüştü. Bu sanayicilerin ülkenin güzelliklerine karşı hiç bir sorumlulukları olmamakla beraber kendi çıkarları için kestikleri ağaçların yerine yenilerini dikmeğe çalışıyorlardı. Kereste Şirketleri Çiftçilerden daha uzak görüşlü davranarak ilginç buldukları için ormancılığın bilimsel yöntemlerini öğrenmeyi iş edinmişlerdi. Yine de doğal zenginlikleri koruma akımı başlayana kadar kurak bölgelerde pek çok zarar ziyan yapılmıştı. Batının korunmaya her yerden fazla ihtiyacı vardı. Aksi gibi Batı, bölgeler arasında en uzlaşmaz ve bireyci olanıydı. Fakat bu bölgede birçok menfaat birbiriyle çarpıştığı için Roosevelt bir çıkış noktası bulmakta zorluk çekmeyecekti. Örneğin sürü sahipleri arazinin otlak olarak kullanılmasını sınırlıyan hükümete hiç güven beslemiyorlardı ama yine de onlara sulama işlerinde yardım edecek olan hükümetti. 1894 yılının Carey Land Kararnamesi bu su sorununa atılan ilk adımdı.Bu kararnameyle çöl arazisinde bulunan eyaletlere sulama ve zıraata elverişli hale koyma şartı altında topraklarını satma izni veriliyordu. Kararnamenin çıkarılması bu sorunun özel sermaye ile halledilemiyecek kadar büyük olduğunu gözler önüne serdi. Bunun üzerine Roosevelt Kamuya ait toprakların satışından elde edilecek kârların sulamada kullanılmasını öngören 1902 Tarımı Geliştirme Kararnamesini çıkartmakta vakit kaybetmedi. Batı Amerika'nın birçok eyalete su sağlayan büyük barajları işte bu kararname sayesinde inşa edilmişti. Roosevelt aynı zamanda ulusal parkların ve doğal zenginliklerin korunmasında çok titiz davranacaktı. Fakat bu konuda yaptığı en olumlu şey belki de bu işlerin kendinden sonra gelecek başkanlar tarafından aynen sürdürülmesini sağlayacak biçimde İçişleri ve Tarım Bakanlığı içinde bir mekanizma kurmuş olmasıydı. Başkanın doğal görevlerinden sayılan dış siyasete gelince Roosevelt bu konuda çok canlı bir tutum içinde olacak, ülkenin dış siyasetine büyük ilgi gösterecekti. Senato'nun yabancı ülkelerle imzalanan anlaşmaları onaylaması gerekiyordu ve Woodrow Wilson'un Versailles anlaşması sırasında fark ettiği gibi,bu yüzden dış ilişkilere parti politikası bulaşmış oluyordu. Fakat tüm dış ilişkiler sadece anlaşmalara dayanmıyordu ve Amerika Başkanının bu alanda hareket kabiliyeti oldukça sınırsızdı. Buna rağmen kendinden önceki başkanlar dış ilişkilere o kadar ilgisiz kalmışlardı ki, Roosevelt dış ilişkilere de damgasını vurmuş kabul edildi. Batı dünyasında, Avrupanın sesini çıkartmayacağı varsıyımı üzerine İngiltere ve Kanada hesabına sert çıkışlarda bulundu. Kendi kabul etmemekle beraber hiç şüphesiz Anglo-Sakson üstünlüğüne inanıyordu. Panama kanalı yöresinin Birleşik Devletler tarafından onaylanmasını sağlayarak yapımına başlattı ve İngiltere'ye bu kanalın denetim haklarından el çektirerek, kontrolunu Amerikaya bıraktırttı. Birleşik Devletlerinin dış ilişkilere o güne kadar uzak kalması onu milletlerarası politikada etki-

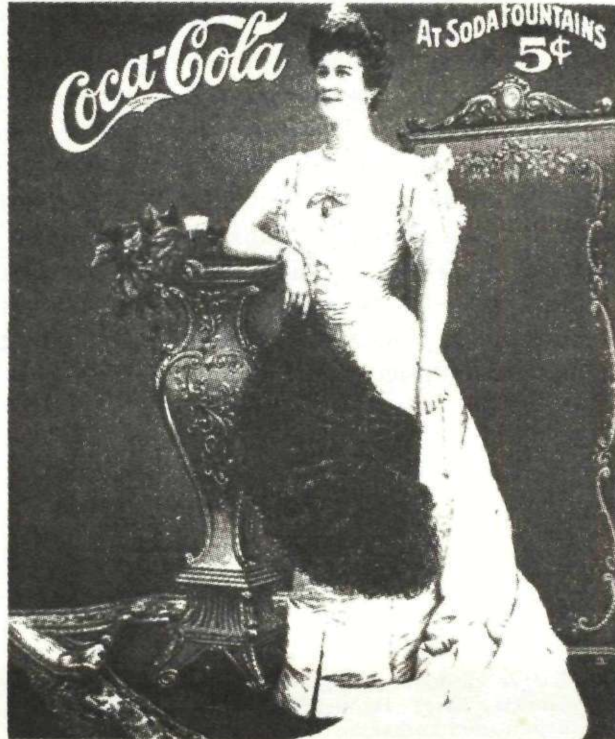

siz kılmıştı. Başkanın içişlerde hareket alanı çok sınırlı olmakla beraber, Roosevelt uluslararası arabuluculuk ve hakemlik gibi bir rolü üstelenerek dış ilişkilerdeki kişiliğini daha etkin kılabilirdi. Nitekim bu konuda elinden geleni yapacak, örneğin Rus-Japon savaşı sırasında bu iki devleti barış görüşmelerini sürdürmeleri için ülkesine davet edecek, her iki tarafa da öğütler vererek savaşın bitimini belgeleyen Portsmouth anlaşmasının imzalanmasına katkılarda bulunacaktı. 1905 yılında Fas konusunda çıkan anlaşmazlığa da, zorunlu olmadığı halde el atacak, yolladığı delegasyon, konferansta havayı yumuşatmayı başaracak ve Alman Kayser'i ile çok iyi ilişkiler içine girecekti. Roosevelt dış ilişkilerinde atılganlıklar yaparken hiç bir zaman ülkesini tehlikelere atmadı. Göze aldığı rizikolar her seferinde ülkesi adına değil kendi adına oluyordu. Bu tür atılımları onu Amerika'ya her geçen gün biraz daha kabul ettirdi.

Yine de Roosevelt uluslararası ilişkilerde başarısının gerçek olmamasıyla suçlanacaktı.Tüm çabaları sonucu elle tutulur bir şey bırakmamıştı geride. Roosevelt aslında başarıdan çok iyi ilişkilere inanıyordu. En ateşli konuşmalarında bile hiç bir zaman elde edilmesi çok zor işlere yönelmemişti. Kısacası söylenenlerde bir gerçek payı yok değildi. Ne var ki o günlerde Amerikan halkı ülkesinde bir değişim değil, ülkenin dünyada sesini duyurmasını istiyordu. Roosevelt Amerika'nın sesini dünyaya duyurabilmişti. O günlerde, George Washington tarafından gelenekleştirilmiş olan düzen bir başkanın iki devreden fazla başkanlık yapmasına izin vermiyordu. Bu gelenek henüz yasalaşmamıştı ve Franklin Roosevelt onu bozana kadar bir gelenek olarak kalacaktı. Theodore Roosevelt birinci döneminde tam süreyi doldurmamış olmasına ve seçimle gelmemiş olmasına karşın bu çok yerleşmiş geleneği yıkmaktan çekinecekti. Her başkan gibi o da süresinin sonuna yaklaştığı zaman gücünde bir azalma hissetti. Roosevelt'in son yılları ilk yılları gibi atak olmayacak yine de 1909 yılında Başkanlıktan çekilmesi Tutucuların rahat bir nefes almalarına neden olacaktı. Yalnız tutucular arasındaki rahatlama bile onun zamanı içinde bir reformcu olduğunu kanıtlamaya yeter.

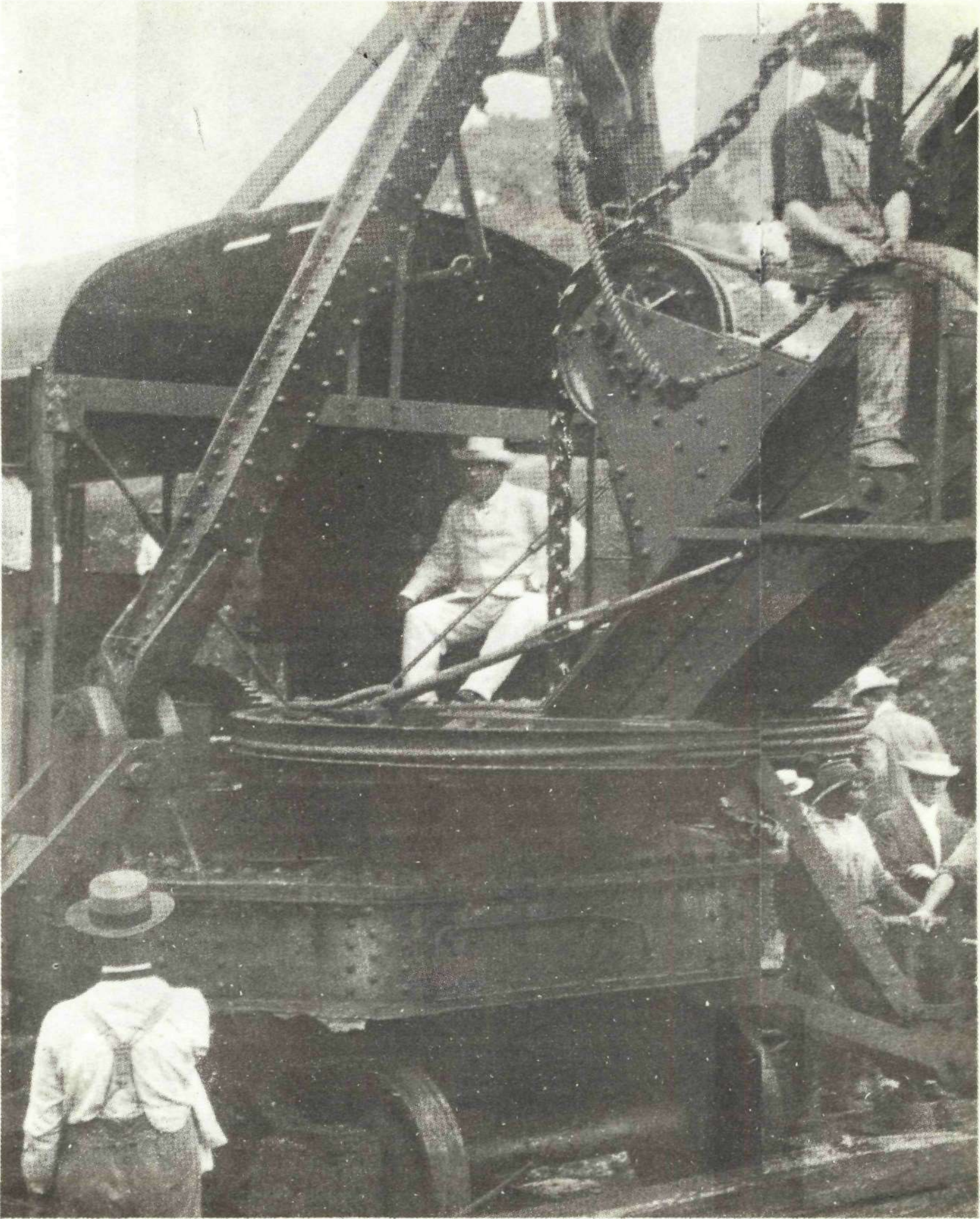
Bir İsviçre karikatürü: Herkül Roosevelt anarşizm boğasını yola getiriyor. Ne var ki bu arada hatalar da yapılacaktı. (üstte) Hamlet Roosevelt Gümrük vergilerini değiştiremediği için ağıt yakıyor ' Böylece gümrük hepimizden korkaklar yarattı' (altta)

Geleceğin çizgileri : Çağdaş Amerika'nın çizgileri Roosevelt döneminde şekillenmeye başladı. Edison'un ilk sinema makinesi. İlk kez 1894'de halka gösterilmeye başlandı. Fakat ilk sinema binası ancak 1902'de açılacaktı. Eski sinemalarda filmden önce günlük olaylarla ilgili kısa bir film daha gösterilirdi. Washington Tiyatrosu Tacomanın Boer Savaşıyla ilgili afişi (altta) Sinemadan sonra alkolsüz içkiler içilen bara gitmek özellikle 20. Yüzyılın başlarında moda olmuştu. (sağ üstte) Roosevelt döneminin en önemli toplumsal ve ekonomik olayı otomobillerin seri üretimi oldu. (sağ altta) Henry Ford'un öncülüğü ile Detroit'de 1908 yılında 60.000 araba imâl edildi. Amerika yollarında aynı yıl 200.000 motorlu taşıt dolaşıyordu. On yıl sonra bu sayı beş buçuk milyonu aşacaktı. (altta sağda)

ADMISSION
10
EDISON'S
MOVING
PICTURES
SCENES
OF INTERE
In the
SOUTH AFRICA

1906'da Büyük Kanal yapımında Roosevelt buharla çalışan bir yıkma makinesına biniyor.

BÖLÜM:6

Dünya ve Amerika

Tüm 19. yüzyıl boyunca Amerikalılar dış ilişkilerin üzerinde fazla durmadılar. Bağımsızlık savaşları bile bir yerde Avrupa'nın içine düştüğü kavgadan kendilerini kurtarabilmek için yapılmıştı. Bu savaşı kazandıktan sonra 19. Yüzyıl boyunca takındıkları tavır, Avrupa'nın hiç bir işine bulaşmamanın en iyi tutum olacağı inançlarını kanıtlamaktadır. Bundan sonra Birleşik Devletler Kuzeyde ve Güneyde kendi yarımküresi içinde kayıtsız koşulmuş en güçlü devlet haline gelecektir. Aslında yüzyılın büyük bir süresinde Avrupa gücleriyle karşılaştırıldığında zayıf gözükmektedir. Fakat onu Atlantik Okyanusu bir de Avrupa devletlerinin birbirleriyle olan rekabeti kurtarmaktadır. Avrupa'nın büyük güçleri karşısında bir tehlike arzetmemekle beraber, kimsenin saldırmayı göze alamıyacağı ölçüde büyümüştür ve herkes onunla iyi geçinmeye bakmaktadır. Bu arada Amerika'nın da dünya sorunlarına karışmaya gönlü yoktur. Amerikalıların elinde geliştirmekle görevli oldukları kocaman bir kıtaları vardır.Önce nüfuslarını ve ekonomilerini geliştirmeleri ve dünya olaylarında söz sahibi olmak için daha elverişli bir zamanı beklemeleri gerekmektedir. Üstelik İç Savaşla sonuçlanan bölgesel rekabet dış siyasetin saptanmasında bir engel oluşturmaktadır. İçişlerde olduğu gibi dış ilişkilerde de uygulanacak tutum bir bölgenin öteki bölgeden daha çok yarar sağlamasına yol açacaktır. İşte bu yüzden dış siyasette atılgan olmamanın bazı yararları var gibi gözükmektedir.

Yine de Amerika dünyadan tam anlamıyla, örneğin Japonya gibi, kopmuş değildi. Amerikalılar dünyanın istedikleri bölgesine seyahat etmekte istedikleri ülkelerle ticaret kurmakta, istedikleri yerlerde yatırım yapmakta veya yerleşmekte serbesttiler. Dünyada olagelen her türlü akımın için-

de ülkelerinin bir dış politikası olması gereğini düşünmeden, bireyler olarak yer alabiliyorlardı. Bir Amerikalı düşünürün tanımladığı 'serbest güvenlik' felsefesinin tadını çıkartıyor ve 19. yüzyılın ortak görüşü olan 'dünyanın uygarlığının giderek artacağına" inanıyorlardı. İnsanlığın yücelişinde Amerika bir gövde gösterisinde bulunmak yerine güzel bir örnek olmalıydı. Bütün bu düşünceler Amerika kıtası içinde bir genişleme fikriyle çatışmıyordu. Öteki devletlerle ilişkiler Amerikalılar tam anlamıyla geliştikten sonra saptanacaktı. Yine de birkaç kişi bu konuda daha atılgan ve ileri görüşlü davrandı. Bunların arasında en önemlileri şüphesiz Lincoln'un yardımcısı William Henry Sevard idi. Sevard 1867 yılında Alaska'yı Ruslardan satın almış ve Meclisi, 7.200.000 dolarlık ücreti ödemeye ikna edene kadar akla karayı seçmişti.

Yüzyılın sona ermesiyle Amerikalıların bu tutumlarında büyük bir değişme oldu. 1898 İspanyol-Amerikan savaşı, dünyayı Birleşik Devletlerin gücünden ister istemez haberdar edecekti. İspanyolların İmparatorluklarından arta kalan toprakları üstündeki güçleri giderek azalmaktaydı. Özellikle Kuba'da yönetimi son derece yozlaşmış, yetersizleşmişti ve pahalıya mal oluyordu. Sık sık başgösteren ayaklanmaları İspanyollar büyük güçlüklerle bastırabiliyorlardı. Sürekli çarpışmalar, adanın tek geliri olan ve büyük bir kısmı Amerika tarafından satın alınan şeker kamışı ekinini mahvetmişti. Açlık, hastalıkların yayılmasına hatta Amerika'ya da atlama tehlikesi göstermesine yol açtı. Birleşik Devletlere sığınan perişan bir göçmen topluluğu, ülkede İspanyol mezaliminden söz etmeye ve Amerikayı müdahalede bulunmaya zorlamaya başladı. Amerikalılar giderek İspanyanın adada uygar ve sürekli bir düzen kuramadığı takdirde haklarından vazgeçmesi gerektiğine inanmaya başladılar. Öte yanda İspanyollar da Amerikan müdahalesi haberlerinin ayaklanmalara sebep olduğunu, Amerikalıların bunu yalanlamadan adaya huzur gelmeyeceğini iddia ediyorlardı.

FATİHLER

Birbirlerine bu kadar karşıt görüşler arasında iki tarafın da ödün vermesi olanak dışıydı. Amerikan savaş gemilerinden biri olan Maine'nin Havanaya gereksiz bir ziyaret yapması sırasında bir patlamayla batması ve pek çok can kaybına sebep olması, beklenen sonu getirmiş oldu. Patlamanın gerçek nedeni hiç bir zaman anlaşılamamış olmasına ve İspanyolların bunun sorumlusu olmadıklarını kanıtlamak için ellerinden geleni yapmalarına karşın Amerika bu olayı bir savaşla temizlemeye kararlıydı. İki tarafın güçleri arasında öyle büyük bir fark vardı ki savaşı kimin başlatmak istediği ve kimin kazanacağı apaçık ortadaydı. Yine de Amerikan ordusu İç

Savaş'tan beri eriyip gitmişti. Kübanın kurtarılması için gerekli ordu, çoğunluğunu gönüllülerin teşkil ettiği toplama askerlerden alelacele oluşturuldu. Amerikan donanması ordudan daha iyi durumdaydı ve İspanyol savaş gemilerinin kolaylıkla üstesinden geldi. Fakat Amerikalıların kara ordusu da kendinden beklenmeyen bir çabuklukla zafere ulaşacaktı. Bu savaşta Amerikalılar için çok önemli olan bir nokta da Kumandan Devey'in emri altındaki küçük filonun Filipinler'deki Manila Limanında İspanyolların uzak doğu Filosunu perişan ederek geleceğe yatırım yapmasıydı.

Kuşkusuz Amerika bu savaşa çok insancıl nedenlerle, acı çeken insanlara yardım etmek için girmişti. Amaç Küba'yı istila etmek değil kurtarmaktı. Amerikalılar bu amaca ihanet etmediler. Savaşı başlatan kongre tutanağında Küba'ya çıkartmayı istila amacıyla yapmadıkları iyice belirtildi. Küba Birleşik Devletler'e tehlikeli bir yakınlıktadır ve o gün olduğu gibi bugün de Amerikanın adadaki dolaylı etkisi ne olursa olsun denetimi hiç bir zaman bir resmiyete dökülmemiştir. Filipinlerle de durum aynıdır. Savaştan önce hiç bir Amerikalının bu sorun aklına gelmemiştir. Bay Dooley karikatürlerinde olduğu gibi Amerikalılar Filipinler'in bir adalar grubu mu yoksa bir meyva konservesimi mi olduğunu ayırt edemeyecek kadar ilgisizdirler. Fakat barış görüşmelerinin başlamasıyla Amerikalılar İspanyolları şaşırtan bir tutumla bu adaları bedelini ödemek şartıyla kendilerine saklamaya karar verirler. Zaten tam bu sıralarda Hawai'de Amerikalı göçmenlerin çoğunluğu teşkil ettiği bir Cumhuriyet hükümeti yerli kraliçeyi devirerek başa geçmiş ve Amerika Birleşik Devletlerine katılmak istemişti. Amerika bu fırsatı da değerlendirerek bir gün nasılsa elde edeceğine inandığı Küba'yı dışarda bırakarak Asya kıtasının ucuna uzanan bir ada imparatorluğu kurmayı başarmış oldu.

Filipinleri alıp geri vermemesini, Amerika İspanyanın bu adayı da Küba gibi yönetemediğini ileri sürerek savunuyordu. Filipinlilere kendi kendilerini yönetmekten aciz oldukları için özgürlük vermeye olanak yoktu. Zaten Amerikan himayesini kabul etmese, sonunda Almanya, İngiltere veya Japonya gibi bir büyük devletin uydusu olacaktı. Bütün bu devletler Amerikayı rakip oldukları bir ülkenin Filipinlere el koymasına tercih ettiler. Böylelikle her devlet için Amerika kendinden sonra gelen ikinci en

Dış ülkelerle ilişkiler kurması ve canlı bir dış politika yürütmesi Başkan Roosevelt'e uluslararası bir ün kazandıracaktı.

iyi şık oluyordu. Bir de Amerika'nın bu adalara kendi kontrolu altında özgürlük tanıması ve adaları üçüncü bir devletin müdahalesinden koruması olanağı vardı. Filipinler tam olarak özgür sayılamıyacak Amerika da yönetmediği bir adanın sorumluluğunu taşıyacaktı. Bu da hiç kimsenin işine gelmivordu.

Amerikalılar bu tehlikeli işe atılırlarken kafalarını kurcalayan birçok soruya cevap bulamamanın rahatsızlığı içindeydiler. Cumhuriyetçi ve demokratik bir ülke olan Amerika kendi özgürlüğüne dişini tırmağına takarak kavuşmamış mıydı? Bir İmparatorluktan bağımsızlığını savaş vererek kazanan bir ülkenin şimdi bir imparatorluk kurmaya kalkması ne derece doğru olurdu. Bütün kuşkular aslında Filipinler için değil Amerika içindi. Amerikalıların büyük bir çoğunluğu eğer Filipinler bir devlet tarafından yönetilecekse bu devletin Amerika olması gerektiği görüşündeydi. Belki de haklıydılar. Fakat Amerikanın bir imparatorluk kurmaya başlamasının sakıncaları neler olacaktı? Demokrasiye ve eşitliğe inanan ve kurumlarını demokrasi ve eşitlik üstüne kurmuş bir ülke emperyalizm mekanizmasını benimsemeye başlıyordu. Bunun bir neticesi olarak şimdi Amerika büyük ordular, bürokrasi ve sınırsız yönetim yetkilerini, kısacası emperyalizmin tüm simgelerini benimsemek durumunda kalmayacak mıydı? Ayrıca bir imparatorluğu idare etmenin ve korumanın getireceği sorunlar Amerikayı, Avrupanın içinde bulunduğu kavgaların ortasına atmaz mıydı? Bu, ülkenin yüz yıldan beri titizlikle koruduğu karar verebilme özgürlüğüne gölge düşürmez miydi?

İlk bakışta bütün bu korkular biraz abartılmış gibi geliyordu. Amerikan emperyalizmi hiç bir zaman içişleri etkileyebilecek ölçüde gelişmemişti. Ne emperyal bir iç hizmetler örgütü ne de emperyal bir ordusu vardı. Başkanın yetkilerinin arttırılması ise göze batmayacak bir ölçüde olmuştu. Amerika'nın içişlerinde ve hükümet düzeninde meydana çıkan kusurların nedenlerini ancak yine iç yöntemlerde aramak gerekirdi ve bu yeni sorunun ortaya çıkması da içişlerindeki problemlerin çözülmesinde olumsuz bir etken olamazdı.Fakat gözden kaçmaması gereken bir nokta daha vardı Kübanın çok idealist eğilimlere bağlı olarak alınmasına ve Filipinler alınırken sonucun ne olabileceği düşünülmemiş olmasına karşın Amerikan emperyalizmi ortaya birdenbire çıkmış değildi. 1890'larda bile ülkenin daha etkin bir dış politika uygulamasını isteyenler ve ülkenin bunun gereksindiğini düşünenler vardı. Böyle bir politika izlenmesini istemek emperyalizme yönelik olmak demek değildi ama ne kadar ürkekçe ve kararsızlıkla başlamış olursa olsun Amerikan emperyalizmi dünyanın kendini tehdit etmesine bir cevap olarak doğmuştu. Birleşik Devletler'in uluslararası ilişkilere girmesi bir korunma gereksinmesinden, bir karşılık

TR'nin başkan olma hırsıyla alay eden bir karikatür (1907)

verme ihtiyacından dolayıdır. Yoksa o da İngiltere gibi 19. Yüzyıl ortalarında dünya dengesini olduğu gibi korumayı kesinlikle yeğ tutardı.

GELİŞEN EKONOMİNİN RİZİKOSU

Dış politikanın dünyaya açılmasında ekonomik çıkarların büyük payı oldu. 1890'lardan önce de fakat özellikle 1893 bunalımında Amerikan ekonomisi kaygı verici bir durum yarattı. Bazı gözlemciler sürekli bir aşırı üretimin arkasından işsizlik ve huzursuzluk getireceğini sezdiler. 19. Yüzyılın liberalizminde yetişmiş bir kuşağa bu durumu düzenleyebilecek bir hükümet denetimi kabul ettirmek de kolay değildi. Tek çare aşırı üretime dünya piyasalarında pazar aramaktı. Amerika böylece dünya ticaretine giderek daha fazla güvenmeye başladı. Ne var ki Birleşik Devletler dünya çapında ticaret yaparken kendi çıkarlarını korumaya hazırlıklı değildi. Örneğin ticaret filosu tahta yelkenlilerin kullanıldığı günlerden kalmıştı. İvedilikle modern bir ticaret filosuna ihtiyacı vardı. Amerika gerek duyduğu zaman hükümetten yardım talep etmekten de çekinmiyordu. Amerikan ticaret filosu modernleşip büyüdüğü takdirde onun korunması için bir de donanmaya ihtiyaç duyulacaktı. Bu yüzden donanma da büyütülmeliydi. Dünanmanın büyümesi için önemli bir neden daha vardı, Amerika'nın korunması. Birleşik Devletler'in gücü tek bir Amerikalı tarafından bile küçümsenmeyedursun, gerçek korunma gücü küçücük bir Güney Amerika devletininkiyle bile karşılaştırıldığında gülünç denecek kadar etkisiz kalıyordu. Bir Şili filosunun bile birgün Amerikan sahillerinde belirip kentleri top ateşine tutuverme ihtimali tüyler ürpertebilirdi. Amemerika'ya bir sahil savunma filosu gerekiyordu. Burada iki karşıt görüş ortaya çıktı. İyice silahlanmış savaş gemileri mi edinilmeliydi yoksa sırf savunmayla yükümlü hafif ve hızlı gemiler mi? Sonuç olarak günün genel görüşü, yani Amerika'nın bir düşman saldırısına karşı koyabilecek güçte tam teçhizatlı savaş filosuna ihtiyacı olduğu ağırlık kazandı. Bundan sonra kıyı savunma ve ticaret filoları gelişmeye başladı. Bu arada çok miktarda olmasa bile (henüz denizaltılar keşfedilmemişti) birkaç ticaret gemisi denizlerde kaybolacaktı. İngiltere'nin göz diktiği bir teori Amerika için gerçekleşiyordu. Ülke bir savaş filosu yaratmaya başlamıştı.

Birçok geminin kömür yakarak işlediği ve kömürlü gemilerin yine de yaygın olmadığı bir dönemde bir filonun iyi yerleştirilmiş kömür iskelesine ihtiyacı vardı. Böylece adalar emperyalizmi kaçınılmaz oluyordu. Bu gereksinme hemen bir dış politika saptanmasını gerektirdi. Yabancı güçler Batı yarımkürede askeri tesisler bulundurmamalıydılar. Aslında bu 1823'de Başkan Monroe tarafından ortaya atılan ve Batı yarımkürenin kolonilere kapalı olması gerektiğini savunan eski bir Amerikan doktrini-

Okyanuslar birleşiyor. Panama kanalının Lie tarafından yapılmış bir resmi.

nin yeniden geliştirilmesiydi. Bunun arkasından Amerika çabucak şu kararı da aldı : Atlantik ve Pasifik okyanuslarını birleştirmek üzere yaptırılacak herhangi bir kanal inşaatını kesinlikle Amerika denetliyecekti. İngiltere, 1850 yılında imzalanan Anglo-Amerikan anlaşmasının kendine verdiği kanal denetleme haklarından vazgeçirildi ve birçok planlar çizildikten sonra Kanal Bölgesi Panama Cumhuriyeti'nin elinden alınarak Panama Kanalının yapımına başlandı.

Atlantik ve Pasifik okyanuslarının kanal aracılığı ile birleştirilmesi her iki okyanusta izlenecek Amerikan politikasının saptanmasında yardımcı oldu. Atlantik kıyılarında üs kuracak elverişli bir yer yoktu. Eğer eskiden olduğu gibi Amerika dünya ile ilgisini kesip tek başına yaşamayı arzu ederse bu koca deniz saldırganların çok zorlukla aşabilecekleri bir engel teşkil edecekti. Eğer Amerika Avrupa'ya saldırmak isterse, okyanus yine aşılması gereken bir engeldi. Oysa Pasifik'te durum bambaşkaydı. Amerika burada Okyanusta başlayıp Filipinler'de biten bir üsler zincirine sahip oluyordu. İki okyanus arasında önemli bir değişiklik daha vardı. O sıralarda dünyanın en büyük güçleri Avrupa'da toplanmış bulunuyordu. Amerika'nın Avrupa'ya müdahalesi yalnız zor değil son derece de pahalıya malolurdu. Öte yandan Amerika Asya'da, Anayurtlarındaki üslerinden çok uzakta bulunan İngiltere Almanya ve Fransa ile aynı koşullara sahip olmuştu.

PASİFİK BÖLGESİ

UZAK DOĞUDA İKİ TEHDİT

Bu genellemenin tek istisnası toprakları uzakdoğuya kadar uzanan Rusya idi. Fakat Rusya'dan da ilginç, büyük bir güç olma yolundaki bir Asya devleti olan Japonyaydı. Filipinlerin alınması Amerikan-Japon ilişkilerinde giderek belirginleşen bir sorun olmuştu. Filipinleri Japonyaya karşı savunabilecek güçte bir Amerikan donanması aynı zamanda Japonya'ya bir tehlike arzedecekti. Aynı nedenlerle Japonya'yı savunabilecek bir Japon donanması ise Filipinler için çok huzur kaçırıcıydı.

Fakat uzak doğuda en saldırgan ve büyük gücün Rusya olması, Japonya ve Amerika arasında ortaya çıkabilecek bir anlaşmazlığın hep ikinci plana atılarak uyutulmasına yol açtı. 1903-1904 Rus-Japon savaşını Japonların kazanması bile bu durumu bir süre değiştiremedi. Savaştan çok yorgun çıkan Japonya Kore ve Mançurya üstündeki haklarını genişletme sevdasından vazgeçmemesine rağmen, uluslararası ilişkilerinde o dönem son derece dikkatli davranıyordu. Öte yanda başkan bulunan Theodore Roosevelt bu tehlikenin farkındaydı ve Japonların Asya üzerindeki haklarını kabul etmeyi tercih ediyordu. Kendinden sonra gelen başkanlar da

gerek onun öngördüğü nedenlerle, gerekse o sırada daha güncel sorunlarla uğraştıklarından aynı politikayı devam ettirdiler.

Aslında Japonların da Amerika ile dalaşmaya hiç niyetleri yoktu. Japonlar ne Çin üstünde bir amaç besliyorlar ne de Mançurya'da Amerikalıların işlerine burunlarını sokmak istiyorlardı. Dünyanın tüm ilgisini o sıralarda uzakdoğuya yayılmış Çin çekmekteydi. Bu koskocaman viran ülke hâlâ dayanıyordu. Fakat öylesine geri ve her türlü reforma kapalıydı ki uzun süre ayakta kalması beklenemezdi. Herkesin aklının köşesinde Çin'in birgün parçalanıvermesi vardı. Böyle bir parçalanmadan en çok Rusya'nın yararlanacağı, Asya'daki dominyonlarını genişleteceği bekleniyordu. Fakat bu yıkıntıdan payını almaya çıkacak başka ülkeler de olacaktı. Nasılsa kaçınılmaz olan bu parçalanmanın şimdilik ertelenmesi bir çok devletin daha işine gelmekteydi. Nitekim 1900'de baş gösteren Bokser ayaklanmasını bastırmak üzere tüm devletler kendi vatandaşlarını koruma maskesi altında Çin'e ordular yolladılar. Ayaklanma bastırıldıktan sonra yalnız tek bir ordu ülkesine geri dönmedi, Rus ordusu. Bu orduların yerlerine dönmelerine sebep iyi niyetleri değil, o sırada Çin'de gereğinden fazla ülkenin askerlerinin toplanmış olmasıydı. Hiç bir ordu ortamı uygun bulmamıştı.

1898 ATLANTİK BÖLGESİ

'AÇIK KAPI'

Birleşik Devletler Çin'in yönetimini üstelenerek ülkede tüm yeri olan devletlere eşit haklar dağıtılmasını sağladı. Bu tür siyasete 'Açık kapı' siyaseti demek adet olmuştu. Amerika Dışişleri Bakanı John Hay, Çin'de yer edinmiş devletlere mektuplar yollayarak Çin'in bütünlüğünün korunması ve her ülkeye eşit ticaret koşulları sağlanması için hepsinin onayını istedi. Rusya'nın dışındaki devletler olumlu cevaplar verdiler. Rusya'dan gelen cevap o kadar ayrıntılarla doluydu ki, ne ifade ettiğini anlamak olanak dışıydı. Fakat öteki devletlerin olumlu cevap vermesinin sebebi de Amerikadan korktukları için değil, Çin'i parçalamayı henüz erken buldukları içindi. Amerikan donanması artık heybetli bir deniz filosu olmuştu, ama Amerikan kamuoyu şimdilik ülkesinin Çin uğruna herhangi bir Avrupa devletiyle savaşa girmesini destekleyemezdi. Tüm Avrupa devletlerinin birbirlerinin emellerini dondurduğu şu anda Amerika resmen hiç bir devletin arkasında gözükmese bile, onun tutar gözükeceği taraf ağırlık kazanacaktı.

903

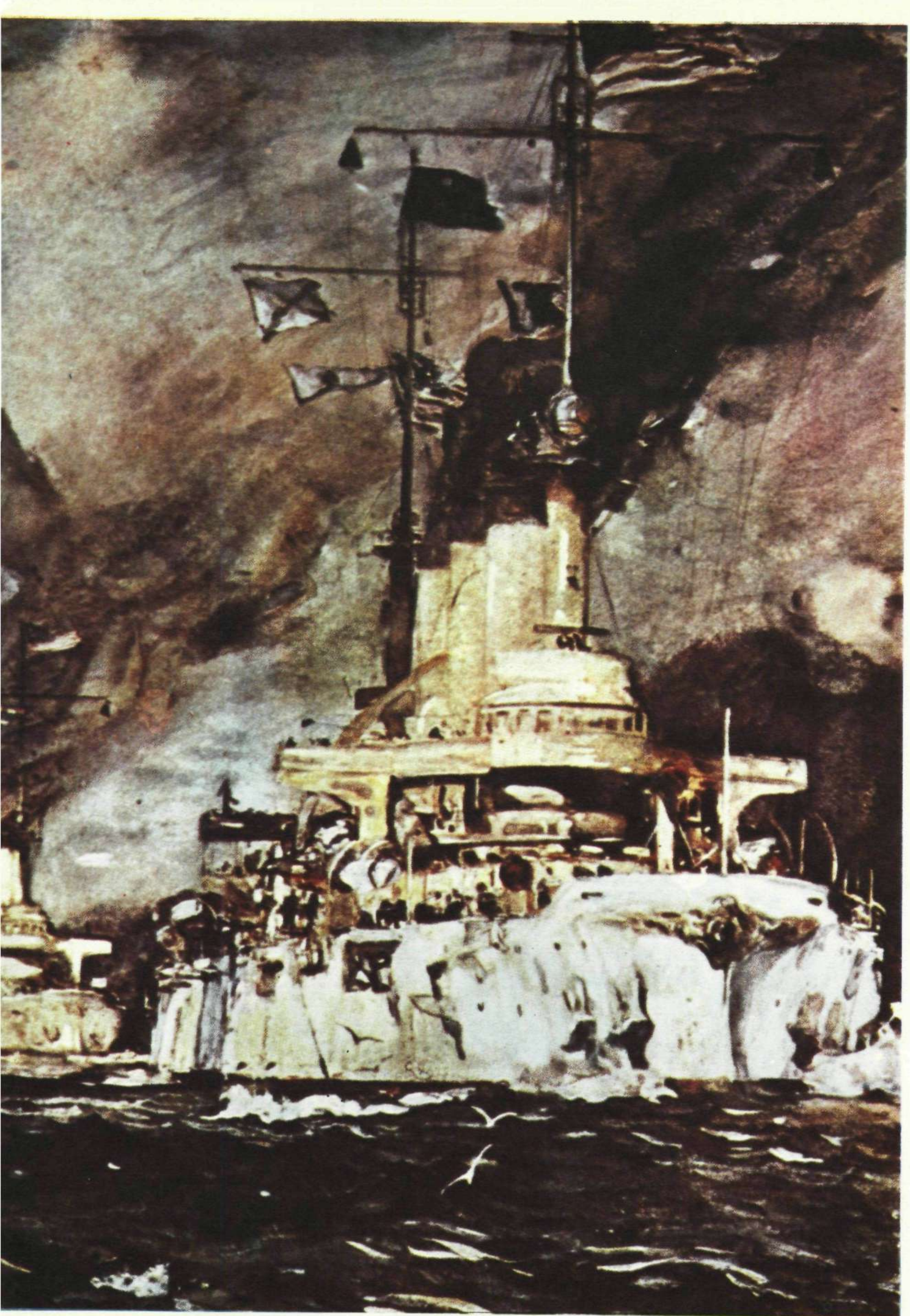

916

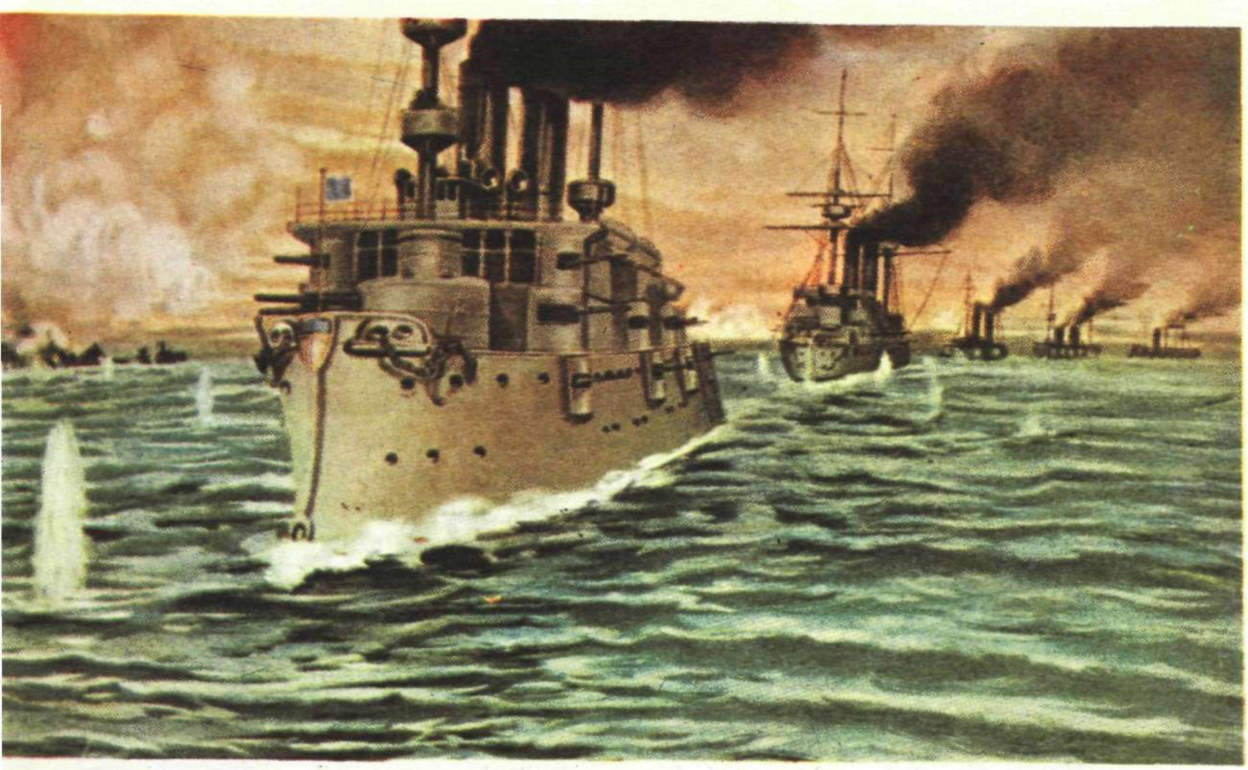

Amerika'nın 'büyük beyaz donanması' San Fransisco sularında. Amerika'nın denizlerdeki gücünü dünyaya tanıtmak amacıyla donanma 1907 yılında bir dünya turu yapacaktı.

Çok Yıldızlı imparatorluk : Yıllar süren bir içine kapanıklıktan sonra, 19. yüzyılın sonlarına doğru, yıkıntı halindeki İspanyol İmparatorluğuna karşı kazandığı zaferle, Amerika birden bire uluslararası alana bir çıkış yapacaktı.Birleşik Devletler ordusu Küba'ya çıkacak (altta) donanması 1 Mayıs 1898 yılında Manila körfezinde İspanyol donanmasını perişan edecekti. Fakat ordunun çarpıcı zaferlerinin mutlu kılmayacağı Amerikalılar da olacaktı. Birçok kişi savaş kışkırtıcılığı ile çocukca bir ulusçuluk arasındaki işbirliğinden memnun kalmayacaktı. (Sağ üstte) Aslında Amerikalılar özgürlüğüne İngiltere İmparatorluğuna baş kaldırarak kavuşmuş bir ulusun ilkelerine ihanet ederek emperyalizme yönelmesinden korkuyorlardı. Bu korkuların bir kısmı ilerki yıllarda gerçekleşecekti. Amerika İspanyol İmparatorluğunun yıkıntılarının bir kısmına sonradan sahip çıktı. (sağ üstte) Amerika'nın Latin Amerika üstündeki baskısı ise emperyalist boyutlara erişecek ölçüdeydi.

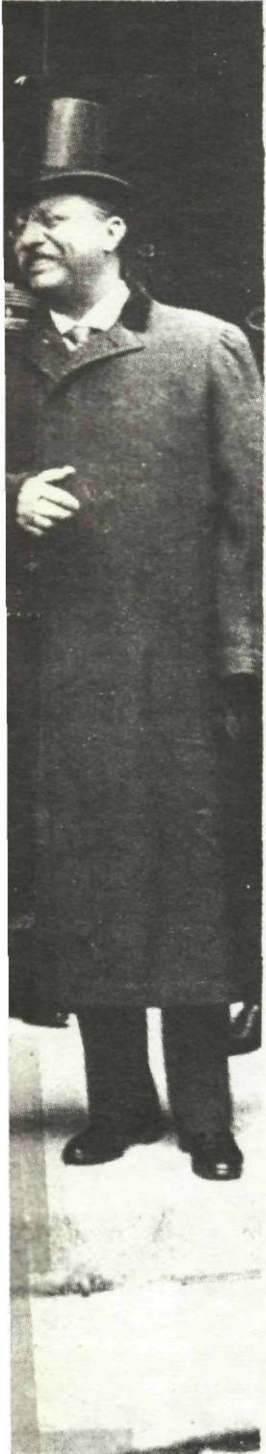

Amerikanın uzakdoğudaki yabancı kalma ve korunma politikası Avrupa için büsbütün kesinlik kazanacaktı. Avrupa devletleri gözlerini uzak doğudan kendi kıtalarına çevirdikleri sırada Amerika tamamen içine kapandı.Amerikalılar Birinci Dünya Savaşının başlatılmasını ellerinden birşey gelmeyeceğini bilerek dehşetle seyrettiler. Savaşı başlatan nedenlerın haklılığı üstüne de bir fikirleri yoktu. Geleneksel bir Amerikan tutumu içinde Avrupa'nın tüm güçlerini savaşı başlattıkları için ayrım yapmaksızın suçladılar. Avrupa devletleri eski çağlardan kalma derebeylik askerlik ruhu, hanedan kıskançlıkları gibi kötülüklerden kurtulamamışlardı. Ne mutlu Amerikaya ki bu tür yozlaşmış geleneklerden arınmasını bilmişti. Amerikalılar ahlâk açısından bile hangi tarafı tutacaklarını kestiremiyorlardı. Öte yandan savaşın ilk günlerinde Amerika'nın kendi çıkarlarını korumaya haklı olduğu görüşü, savaşan devletler tarafından da kabul ediliyordu. Kendi çıkarlarını düşünmesi de Amerikanın tarafsız kalmasının bir nedeniydi. Bir de bu ülkenin insanlarının Avrupa'nın değişik ülkelerinden gelmiş olması sorunu vardı. Alman asıllılar ister istemez Almanları tutarken, İrlandalılar özel nedenlerle İngiltere'ye cephe alıyorlardı. Rus asıllı Amerikalıların ise kendi imparatorları için büyük bir sevgi besledikleri iddia edilemezdi. Değişik kaynaklı halkıyla Amerika'nın herhangi bir Avrupa devletini tutmaya kalkışması kendi ülkesi için de çok büyük kargaşalıklara yol açabilirdi. Belirli bir ulusal görüşü de olmadığına göre Amekika'ya düşen en akıllıca davranış tarafsızlık politikası olacaktı.

AMERİKA İÇİN EN DOĞRU YOL

Savaş sırasında kesinlik kazanan tarafsızlık politikası aslında savaş öncesi Amerikasında da en geçerli siyasetti.Theodore Roosevelt'in kendinden önceki başkanlara oranla Avrupa devletleri arasındaki dengeye daha fazla ilgi gösterdiği söylenir. Aslında bunu kanıtlayacak uzun boylu bir girişimi yoktur. Ne var ki onun başkanlığı sırasında ortaya Avrupa devletleriyle ilişki kurmasını sağlayan birkaç fırsat çıkmış, Roosevelt de bu fırsatları değerlendirmesini bilmiştir. Bu fırsatları değerlendirirken de hem başkanlık yetkilerini iyi kullanmanın hem de Avrupa'nın kendine gösterdiği büyük saygının keyfini sürmüş, tadına varmıştı. Fakat Avrupayla hiç bir temas kurmamış olsaydı bile olaylar daha değişik bir manzara göstermeyecekti. Roosevelt ülkesinin tehlikeye atılmaya ve pahalı bir bedel ödemeye hazır olmadığını biliyordu ve bu zorlamaya hiç bir zaman girişmedi. Avrupa'da savaş başlayınca, biraz da nefret ettiği Woodrow Wilsonun tarafsızlık politikasına karşı çıkmak için, müttefiklerin tarafını tutmayı önerdi. Aslında Amerika için en iyi yol Roosevelt'in değil Wilson'un gösterdiği yoldu. (Hiç beklenmeyen Rus Devrimi'nin güçlü müttefik kuvvetleri tarafından tarihten silinebileceğini öne süren bir karşı

görüş de yok değildir.) Bu dönem Amerikan siyasetinin yanlış bir açıklamayla asıl amaçlarından saptırıldığı bir dönemdir. İlerici akımın liderleri iç ve dış politikayı bir bütün haline getirmenin gereğini duymuşlardır. İçirde disiplini, düzeni ve birliği sağlamakla dışarda da aynı sonuca varacaklarını sanmışlardır. Fakat böyle bir şeyi mümkün kılmak hem çok zor hem de uzak bir ihtimaldi. Amerikan liderleri kendi ülkeleri için iyi olan şeylerin başka ülkeler için de iyi olacağına inandıklarından, sonraları için büyük bir hayal kırıklığına uğrayacaklardı. Bazıları harekete geçmek için çok geç kaldıklarının karamsarlığına düştüler. Oysa Latin Amerika gibi bölgelerde hareket kolaylığı vardı. Latin Amerikalıların tüm şikâyetlerine karşın Amerika oralarda çok ılımlı bir siyaset uygulamıştı. Amerikan siyasetinin zorluklarının gerisinde, ülkenin çok fazla güçlenmeye başlaması ve çoğrafi durumu gibi çarpıcı ve çelişkili gerçekler yatıyordu. Büyük boyutlara erişmiş olan gücü, bugün değilse bile bir gün Amerikanın da eyleme geçeceğinin bir kanıtıydı. Hareket noktasına aslında çok yavaş ve dikkatle erişilecekti. O an gelinceye kadar harekete karar vermek oldukça zordu. Latin Amerikanın dışında, Amerikanın herhangi bir atılımda bulunması, durumundan dolayı çok büyük bir adım atmasını gerektirecekti. Adımını atmaya karar verdiği an Amerika kendini Okyanusun öbür ucunda, başka bir kıtada bulacaktı. Amerika gibi doğal zenginliklere sahip bir ülkenin 'kale' siyasetini gütmesi kesinlikle daha cazipti. Amerikayı Dünyanın başka bir ucunda savaşla almaya zorunlu bulunduğu bir toprak parçası olduguna inandırmak o sırada olanak dışıydı. Bu yüzden "kendi içine kapanma" Amerikanın hak etmediği bir niteleme olur. O yıllarda güdülen tarafsızlık politikası, baştaki liderlerin düzenli ve belirli bir siyaset gütmeyi arzu etmelerinden dolayı değildi. O yıllarda Amerika kendine güçlü bir donanma kurmuştu ve harekete geçmek için sadece en elverişli zamanı bekliyordu.

Eski baskan Roosevelt, Paris'in askeri Valisi General Dalstein ile. Roosevelt dış ilişkilerinde dürüst bir ara- bulucu rolünu benimsemişti.

Kutsal dolara tapınmak. İlericilerin 'dürüst toplum' rüyaları karşısında, insanın paraya doymak bilmeyen açlığı yıkılmaz bir kale gibiydi.

BÖLÜM:7

İlerici akımın sonu

Roosevelt 1909 yılında görevini, yerine başkanlığa seçilen William Howard Taft'a devretti. Taft 1908 yılındaki seçimlerde William Jennings Bryan'ı yenerek Cumhuriyetçilerin yine başkanlığa gelmesini sağlayan eski bir 'İlerici' idi ve Roosevelt'in de hem iş arkadaşı hem de yakın dostuydu. Daha önceleri Filipinlerdeki valilik görevini başarıyla yürütmüş, Roosevelt'in ikinci dönem başkanlığında Savunma bakanlığı yapmıştı. Demokrat Partili hasımları tarafından bile saygıyla anılan ve doksanlarda Başkan Harrison tarafından başsavcılığa atanmış bir kimseydi.O da öbür Cumhuriyet Partili Başkanlar gibi Ohio'dan geliyordu. Roosevelt başkanlıktan çekilince meydanı tamamen arkadaşına bırakabilmek için en iyi dileklerini sunduktan sonra, Afrika'ya avlanmaya gitti. Roosevelt'in ayrılması pek çok kişiyi mutlu edecekti.İnsanlar politikacılardan çabuk bıkarlar ve Roosevelt de karakter bakımından oldukça yorucu bir kişiliğe sahipti. Sekiz yılın sonunda enerjisi çılgın bir hal almış, öğütleri çekilmez olmuştu.

Yerine bıraktığı yeni başkan Roosevelt'ten oldukça değişikti. Bir kere fizik olarak iri yarı bir adam olan Taft güler yüzlü ve nazikti. İyi bir politikacıdan çok, yetenekli bir idareci ve arabulucuydu. İlerici olmasına karşın tutucu nitelikleri ağır basıyordu. Üstelik eğitim olarak bir kanun adamıydı. Arkadaşlarından biri Roosevelt için şöyle söylemişti "Theodore blöf yapmayı severdi. Genellikle yaptığı blöfün üstüne üstüne giderdi. Üstelik konuşmalarını yaparken çoktan kararını vermiş olurdu ve sonradan halkın nasıl olsa onu destekleyeceğine inanırdı."

Taft tam tersine yaptığı işin en doğrusu ve yasalara da uygun olduğundan emin olmayı yeğleyen bir tipti. Örneğin 1906'da Kübada iç savaş

başlayınca Amerika anlaşmalar gereğince bir müdahale yapma durumunda bırakılmıştı. . Taft harekete geçmeden önce Adalet bakanından yazılı bir belge ve Meclisten bu eylemi destekleyen bir onay alma yoluna gitmişti. Roosevelt ise bu işlemlere hiç gerek duymadığını söylüyordu.Roosevelt'in o anda en önce düşündüğü, çıkartma hareketi tahmin ettiği gibi başarıyla sonuçlanacak olursa, gelecek başkanlara bu örneğe dayanarak daha güvenli bir koltuk bırakmıştı. Roosevelt için en büyük amaç kendisi ve partisi iktidarda kaldığı sürece Amerikan başkanlığının yetkilerini mümkün olduğu kadar arttırıp, bu mevkiyi güçlendirmekti. Taft'ın böyle bir amacı yoktu.

GÜMRÜK VERGİLERİNİ İNDİRME KAVGASI

Aradaki bu farklılık kısa zamanda kritik bir durum doğurdu. Taft başkanlık koltuğuna oturduğu sırada her iki meclisin de çoğunluğunun kendi partisinden oluşması gibi bir avantaja sahipti. Ne var ki parti uzlaşmaz bir durumdaydı. Taft'in partinin her iki kanadına tarafsızlıkla davranmak istemesi, tutucu grubu daha güçlü kılmıştı. İlerici kanadın protestoları yükseldikce Taft bağımsızlığını koruyamayarak tutucuların etkisine giderek daha fazla kapılacaktı. Bunun en büyük kanıtı da Cumhuriyet Partisinin seçim kampanyaları sırasında söz verdiği gümrük reformunu sağlayamamış olmasıydı. Bu reformun belirgin bir açıklaması yapılmamış olmakla beraber gümrük reformu aşağı yukarı daha ucuz tarifeler demekti. Üstelik ucuzlatılmış tarifeler Taft'ın kendi fikriydi. Seçim propagandaları sırasında mevcut gümrük fiyatlarını belki de akılsızca, fakat cesaretle davranarak şiddetle eleştirmiş ve başkan seçilir seçilmez meclisi bu konuda tartışmak üzere özel bir toplantıya çağırmıştı. Ne var ki 1909 Payne - Aldritch Gümrük kararnamesi mevcut fiyatları daha da yükseltiyordu. Meclis bazı indirimler hazırlamıştı. Senato çoğunu kabul etmediği gibi Bütçede öngörülen Veraset vergisini de bir kalemde silip atacaktı.

Her iki meclisin aralarında geçen uzun tartışmalardan ve dalaveralardan sonra Gümrük kararnamesinin nasıl kabul edilip yasalaştığının öyküsüne burada uzun boylu girecek değiliz. Fakat tutucuların kurnazlığı ve özellikle senatör Aldritch'in çabalarının ve İlericilerin de beceriksizliklerinin bir sonucu olarak çıkarılan bu kararname tarifeyi indirebilmek için elinden geleni yapmış olmasına karşı Taft'ın Senatodaki tutucularla birlik olduğu kanısını uyandıracaktı. İlerici grup parlamenter yönden beceriksiz olmakla beraber halkla ilişkiler konusunda son derece ustaydı. İlericiler kararnamenin çıkartılmasını ekonomik bir nedene veya bir bölgenin başka bir bölgeyle çıkar çatışmasına hatta hammadeyi sağlayan bölgelerin çıkarlarının sanayi bölgesinin çıkarlarına yenilmesine bile bağlamadılar. İlericilerin halk arasında yaymayı başardıkları kanı; Wall street gazetecilerinin başkanla bir olarak bir oyun oynadıkları ve başkanın da zayıf ve vefasız olduğu için bu ihanete kapıldığı inancı idi. Böyle bir kav-

gada Taft çok çaresiz kalıyordu. Bu tür oyunlara katılmak ve bu söyleşilerle mücadele etmek ona çok ters gelen bir şeydi. Belki de Partinin çıkarlarını kendi kişisel çıkarlarının üstünde tutuyordu. Sonuçta her ikisini de kaybedecekti.

Taft'ın güven verdiği başka bir alanda destek toplamaktan yine yoksun kaldığını görüyoruz. Oysa tröstleri parçalamakta Roosevelt'den daha ileri gitmişti. Roosevelt Sherman kararnamesini çıkartırken işe yarayacağından çok, halkı memnun edeceğini düşünüyordu. Oysa Taft kararnamenin doğruluğuna inanmıştı.Ayrıca hem rekabete hem de yasalara büyük saygısı vardı. Tröstleri parçalamak amacıyla açtığı davaların sayısı Roosevelt'i de geçiyordu. Fakat kendine bu alanda da gereken ünü sağlıyamayacaktı. Üstelik bir dava onu çok hırpaladı. Taft'ın en büyük tröstlerden biri olan Birleşik Devletler Çelik Şirketi'ne karşı açtığı davayı kaybetmesi sırf hükümeti küçük düşürme açısından değil, Roosevelt ile arasında giderek artmakta olan anlaşmazlığı bir nefrete çevirdiği için Taft'ı çok üzecekti. Adı geçen davanın bir bölümü, Şirketin 1907 yılında Roosevelt in Başkanlığı sırasında küçük bir demir şirketini satın almasını kapsıyordu. Bu alış veriş Roosevelt'in gözünden kaçmıştı. O zamanlar Taft ve Roosevelt bu konuyu tartışmışlar ve Roosevelt arkadaşının bu mesele üstünde neden bu kadar uzun boylu durduğunu anlayamamış hatta ona içerlemişti. Bu alışverişin bir dava konusu olması Roosevelt'i çok kızdırdı. Taftın şerefsizce hareket ederek kendi dürüstlüğüne gölge düşürmeye çalıştığına inandı.

Davanın sürdürülmesi Amerika'nın ekonomik yaşamını fazla etkilemeyecek fakat Roosevelt-Taft anlaşmazlığında halkın sempatisini Roosevelt in üstüne çekecekti. Zaten Taft'ın en büyük şanssızlığı, Meclis'te ve Senatoda çoğunluğu teşkil eden parti ileri gelenlerinin halk tarafından sevilip tutulmamasıydı. Demokratlar 1910 ara seçimlerinde 1895'den beri ilk defa olarak Temsilciler Meclisinin denetimini ellerine geçireceklerdi. Üstelik de reformcu bir parti niteliğine bürüneceklerdi. 1912'de Cumhuriyetçi reformcuların kendi başkanlarına itiraz edecekleri belli olmaya başladı. Cumhuriyetçiler için ikinci şık, Batı bölgesinin ortalarından gelen ve partinin ileriçi liderlerinden olan Wisconsin'li Robert La Follette idi. Fakat La Folettenin hasıraltı edilmeyecek kusurları vardı. Bir kere çok fazla kendi bölgesinin adamı olması bölgesinin dışında kabul edilmesini zorlaştırıyordu. Başlangıçta birçok kişi baş kaldırarak Roosevelt'i isteyecekti. Fakat Roosevelt gerçekten bu sefer bir Demokratın kazanması gerektiğine inanıyordu. 1912 seçimlerinde Cumhuriyetçilerin Başkan adayı kim olursa olsun kesinlikle Demokratlar kazanmalıydı. Roosevelt için ömrünü

TR'nin yetiştirdiği ve yerine geçirdiği Başkan Taft, 1906'da zenci önder Booker T. Washington ile.

adadığı partisinin çıkarlarına karşı gelmek kolay olmamıştı. Fakat Taft'ın açtırmış olduğu çelik davası kalbini o kadar kırmıştı ki Taft ve La Follette'nin aday gösterilmelerine hiç itiraz etmedi. Seçimleri Taft kazandı. Roozevelt ise bir kızgınlık sonucu, İlerici Partinin lideri olarak bağımsız kalmaya karar verdi. Cumhuriyetçilerin seçim sonuçları Taft'ın halk tarafından tutuculukla nasıl suçlandığının iyi bir örneğidir. Roosevelt'in en güvendiği adamlarından birinin nasıl olup da böyle tutuculukla suçlandığı anlaşılır gibi değildir.Her halde bunda Roosevelt'in çok etkin kişiliğinin de bir rolü vardır. Roosevelt Taft'ı ilerici olmaya kandırabilecek güçte olmasına rağmen bunu yapmamıştır. Roosevelt'in desteğini kaybetmek Taftı büsbütün tutucuların pençesine sürüklemiştir. Yalnız tek sebep de bu değidir. Aslında İlerici Akımın çok değişik ilkelere sahip olması da Taft'ın başarısızlığını etkilemiştir. Taft bir noktaya kadar gerçek bir İlerici sayılırdı. Fakat vardığı noktadan sonra ilericiliğin artık durması gerektiğine inanıyordu. Taft durmuştu fakat akım durmadı. Akım ortaya yeni ve daha köklü istekler çıkararak ilerledi. Üstelik Taft çok temel bir görüşte de tutucu sayılırdı. O reformlarını yaparken bile geleneksel yöntemlere sadık kalıyordu. Belki de mahkemelerin en tarafsız hareket organları olduğuna inandığı için böyle davranıyordu. Öteki Cumhuriyetçi adayı La Follette bu açıdan tutucu olmamakla beraber onun da temsil ettiği reformcular gözlerini geriye, eski geleneklere dikmiş kimselerdi. Üstelik La Follette'in tarzı da oldukça demodeydi ve Orta - Batı bölgesinin özelliklerinden bir türlü kurtulamıyordu.

Roosevelt'de bu dezavantajların hiç birisi yoktu. Tam tersine İlerici akımın geleceğe dönük, bilime, tekniğe ve hükümetlerin bilimsel bir teknikle çalışması gerektiğine inananların lideri olmuştu. Gelecekteki dünyanın geçmişteki dünyadan çok daha farklı ve karmaşık olacağını görebiliyordu. Böyle bir dünyada çok daha geniş ve yetkili bir hükümet gerekecekti. Afrika'dan döner dönmez bu düşüncelerini su üstüne çıkartmaya başladı. 1910'da yaptığı ünlü konuşmasında kullandığı 'Yeni Ulusçuluk' sözü sonraları Roosevelt'in kampanya sloganı olacaktı.

Roosevelt Cumhuriyetçilerin adaylığını kaybederek İlerici Partiyi kurarken, Demokratlar da akademik kariyerden gelen ve New Jersey Valisi olarak siyasal alanda ün yapmış reformcu yeni bir adayı Woodrov Wilson'u ortaya çıkartıyorlardı. 1912 seçimleri üçlü bir çekişme olacaktı-Taft Roosevelt'e, Roosevelt Wilson'a karşı. Aslında çekişmenin Wilson ve Roosevelt arasında olacağı kısa zamanda belli oldu. İkisinin arasında Taft çok silik kalmıştı. Roosevelt ve Wilson açıklamalarını yaparken Roosevelt'in 'Yeni ulusçuluğu' ile Wilsonun 'Yeni özgürlüğü' arasındaki farklar en ince ayrıntılarına kadar ortaya konmuş oldu.

'Yeni özgürlük' aslında La Folletein İlericiliğini damgalayan bir Doğu

Koltuğundan olan Teddy çalışmalarına herşeye rağmen devam ediyor.

1912 Seçimlerinin üçüncü adamı, Woodrov Wilson.

Yakası uygulamasıydı. Bir Demokrat olarak Wilson Güneyli seçmenlere güveniyordu. Güneyli seçmenler arasında ise eski Amerika'nın geleneksel havasını ve kırsal bir ülkenin özelliklerini isteyenler çoğunluktaydı. Wilson da aslında sınırlı bir reform programı takip etmek, yolsuzlukları düzeltmek, aşırılıkları kısıtlamak ve hükümeti eskiden oynadığı role, yetkileri çok geniş olmayan eski yerine döndürmeyi düşünüyordu. Cumhuriyetçilerin aralarında bölünmeleri sayesinde Wilson'un başkanlığa yükselmesi çok zor olmadı. Oyların çok az bir kısmını almış olmasına rağmen her iki meclis içinde de büyük bir çoğunluk sağlayacak ve rakip partinin sadece bölünmüş değil çözülmek üzere olması reform programına bağımsızların da oyunu kazandıracaktı. Roosevelt ve Wilson çok değişik karakterde iki kişiydiler ve birbirlerine duydukları antipati nefret derecesine varıyordu. Muhalefetin yasal yolda uygulanması Roosevelt'in tüm iyi taraflarını ortaya çıkarttı. Hasımlarına özel tartışmalarda ileri giden sözler sarfetmesine karşın, Roosevelt meclis konuşmalarında son derece akıllı ve ölçülü davranıyordu. Wilson muhalefetin karşısında ezilmeye başlamıştı. Üstelik giderek daha inatçı daha sert ve ölçüsüz oluyordu. Fakat Wilson'da Taft'ın hiç bir zaman elde edemediği Roosevelt'in niteliklerinden biri vardı. Başkanlığının ona sağladığı yetkilerden sonuna kadar yararlanmaya kararlıydı. Görevinin ilk yıllarında bu özelliğinden dolayı birtakım başarılar elde ettiği görülecekti.

'YENİ ÖZGÜRLÜK' SAHNEDE

Wilson'un, başkanlığının ilk yıllarında yapmış olduğu reformların sayısı oldukça kabarıktır. 1913 yılında çıkarılan Underwood Gümrük kararnamesi ile gümrük vergilerinde bir indirim yapmayı başarmıştı. Federal Reserve System'in kurulması ile hükümet bankacılık ve piyasadaki para üstüne bir denetim kazanmıştı. Ayrıca Federal Trade Commission (Federal Ticaret Komisyonu) nun kurulması ve Clayton Anti-Trust kararnamesi tröst düşmanlarına büyük şirketleri mahvetmek için eski Sherman kararnamesinden çok daha güçlü silahlar veriyordu. Gelecek için bütün bunlardan daha önemli olan başka bir girişim de 1913'de Anayasanın 16. maddesinde yapılan değişiklikle Meclisten bir gelir vergisi kararı çıkartmak olmuştu. Yine de bu programın eskiye dönük bir yaklaşımı vardı. Bankacılık kuralları kaynağını eski demokratların geleneksel ilkeleri olan, para kaynaklarının bankalar tarafından değil hükümet tarafından denetlenmesine dayanıyordu. Gümrük sorunu da oldukça eskiydi ve demokratlara iktidara gelince bu vergileri düşürmekten başka çare kalmıyordu. Ayrıca Wilson'un tröstlere karşı takındığı tavır, onları denetlemekten çok parçalamayı amaçlamaktaydı. Kısacası Wilson Amerika'yı eski günlerin artık kayıplara karışmakta olan küçük işadamları ve özel yatırımcılarla dolu günlerine geri götürmek istiyordu. Wilson siyasal hayatının ilk günlerinde toplumsal reformlara ilgi duymayan bir politikacı idi. Hatta partisi

ve bölgesi içinde güvensizlik beslediği bazı özel uygulamalar bile vardı. Çalışma saatleri, ücretler ve çalışma koşulları Wilson'un bir zamanlar umurunda bile değildi. Fakat 1816 yılında kamuoyunun ısrarlı tutumu üzerine, kendi ilgisi yoğun bir şekilde Avrupa'daki savaşa çevrildiği sırada köklü reformların yapılmasına göz yumacaktı.

İSTEKSİZ SAVAŞÇI

Birinci Dünya Savaşı sırasında Amerika'nın başında Wilson'un bulunması çok tuhaf bir rastlantıdır. Gerek partisinin gerekse kendi özgeçmişinin ve eski görevlerinin dış olaylara kapalı bir tutumu vardır. Kendi dünyasının dışında olup bitenlere ve yabancılarla ilişkilere hiç ilgi duymayan biriydi Wilson. Öyle ki Latin Amerika'nın iyi bir hükümet elinde ilerlemesini istemesi bile Amerikanın dış politikadaki ulusal çıkarlarını düşündüğü için değil, bir misyoner ruhuyla hareket ettiği içindi.Her halde Amerika'nın içine kapalı eski günlerini ülkede yeni yeni uyanmaya başlayan dünya ile temas eğilimine tercih ederdi. Ne var ki Başkan özellikle 1914'den sonra denizlerdeki savaşın çok kızıştığı sıralarda olayların akışından kurtulamıyarak Avrupa kıtasını saran savaşla yakından ilgilenmeye başlıyacak ve başlıca endişesi ülkesini tarafsız kılmak olacaktı. Büyük savaş sırasında tarafsızlık politikası gütmek eski fakat uygulaması çok zor bir işti. Bunu becerebilmek Amerikan devlet adamlarını ta Napolyon devrinden beri meşgul etmiş sonunda İngiltere ile 1812'de girişilen savaş kaçınılmaz olmuştu. Üstelik bu kez denizaltının keşfi savaşa yeni boyutlar kazandırıyordu. Amerika denizaltıların savaşta kullanılmasına göz yumarsa müttefiklerin tarafını tutmakla suçlanacak, protesto ederse Almanların tarafında olduğu kanısını uyandıracaktı. Ayrıca bu sırada İngilizlerin koyduğu sınırlayıcı kurallar Amerikalıların canlarına değilse bile ticaret hayatlarına öldürücü bir darbe vurmuştu.

Wilson içinden çıkılması çok zor olan olaylar labirentinde büyük bir sabır ve sağduyu ile yürümesini bilecekti. Almanya'nın Amerika'yı savaşa sokma ihtimalini göze alarak kendini zafere götüreceğine inandığı kayıtsız şartsız savaşma usullerine yönelmesine kadar da bu savaşa bulaşmamaya gayret edecekti. Zira Wilson'un savaş dışı kalma çabalarının gerisinde birkaç çok önemli neden yatıyordu. Öncelikle herhangi duygulu bir adam gibi Wilson da savaşın vahşetinden korkuyor, vatandaşlarını bu felâketten korumaya çalışıyordu. İkincisi halkının özgeçmişlerinden dolayı değişik kaynaklardan geldikleri için karışık ulusal duygular içinde olduklarını biliyordu. Üstelik Amerikan ulusunun savaşa girmek istemediğinin de farkındaydı. Zaman zaman başgösteren kızgınlık gösterilerine rağmen genel hava oldukça durgundu. 1916 seçimleri sırasında Wilson için açılan kampanyada kendi istememekle beraber sloganı "Wilson bizi savaştan korudu" olacaktı. Halkın savaşa karşı olması sırf getireceği felâ-

ketler yüzünden de değildi. Amerikalılar verimlerinin artmasını reformlarının sürdürülmesini istiyorlardı. Bunlar ise ancak barış içinde mümkün olurdu.

Bu arada Cumhuriyetçi Parti 1912 bölünmesinin etkisinden henüz kurtulamamıştı. İşsiz ve amaçsız kalmanın yıprattığı Roosevelt,Wilson'a giderek daha ağır saldırılarda bulunuyordu. Savaşın ilk günlerinden beri Amerika'nın müttefiklerin yanında savaşa katılması gerektiğine inandığı için Wilson'u korkaklık ve beceriksizlikle suçlamaktaydı. Onun fikrince Wilson Amerika'nın çıkarlarını gözetmekten acizdi. Roosevelt savaşın analizi yapılacak olursa belki haklı çıkabilir. Fakat o günlerin içinde sonucu kestirmek zordur. Hatta sonuca rağmen Amerika savaşa katılmalıydı demek bile zordur. Kesinlikle belli olan Roosevelt'in o günler içinde kamuoyunun görüşlerine giderek ters düştüğüdür. 1916 seçimlerinde aday olmak isteyecek fakat Cumhuriyetçi Partinin ileri gelenleri yerine başka bir aday göstermeyi tercih edeceklerdi. Charles Evans Hughes Yüksek Mahkeme başkanıydı ve çok temiz bir dosyaya sahipti. Cumhuriyetçilerin adayı sağlam gözükmekteydi. Wilson ise Güneyli Demokratları, Bryan'ın sözcülüğünü yaptığı radikal çiftçileri, örgütlenmiş emekçileri ve 1912'de Rooseveltle çalışmış olan İlerici Akımın en saygıdeğer liderlerini birleştiren bir koalisyonun başındaydı. Üstelik ülkesini savaşa sokmamayı başarmıştı. Bütün bunlara karşı iyi bir adam olmasının dışında Hughes, yalnız normal zamanlarda Cumhuriyetçi Parti'nin hep iktidarda olmasına güvenmekteydi. Wilson'u başa getiren bu partinin 1912'de bölünmüş olmasıydı. 1916'da tekrar birleşmiş olması acaba Wilson'u tepetaklak edebilecek miydi? Az kalsın ediyordu ! 1916 seçimlerinin oylamaları öylesine başabaş gitmişti ki ilk elemelerin sonunda her iki aday da evlerine yatmaya gittikleri zaman seçimi Hughes'in kazandığını sanıyorlardı. Hughes o geceyi Başkanlık hayalleri içinde geçirdi. Sabah uyandığında başkan olamadığını öğrenecekti.

Wilson'un zaferi barışın ve reformun zaferi oldu. Fakat Wilson bile bir gün savaşa girmenin kaçınılmaz olacağını seziyor ve ülkesini o güne hazırlamaya çalışıyordu. Ve yine önceden sezdiği gibi reformlar savaşın ilk kurbanı olacaktı. 1917 yılı İlerici dönemin sonu oldu. Savaş sırasında Federal Hükümet gücünün ve yetkilerinin ister istemez artmış olması ve verilen yetkilerin hiç bir zaman aynı ölçüde geri alınamıyacağı gerçeği bile savaş sonrası hayal kırıklığının, İlericilerin eserleri üzerine düşürdüğü gölgeyi silmeye yetmeyecekti.

1912 'Bull Moose' konvansiyonu ve kürsüde TR.

1914'de bir Amerikan devrimcisi. İlerici Akımın sona ermesiyle daha katı felsefeler görülecekti.

SONSÖZ:

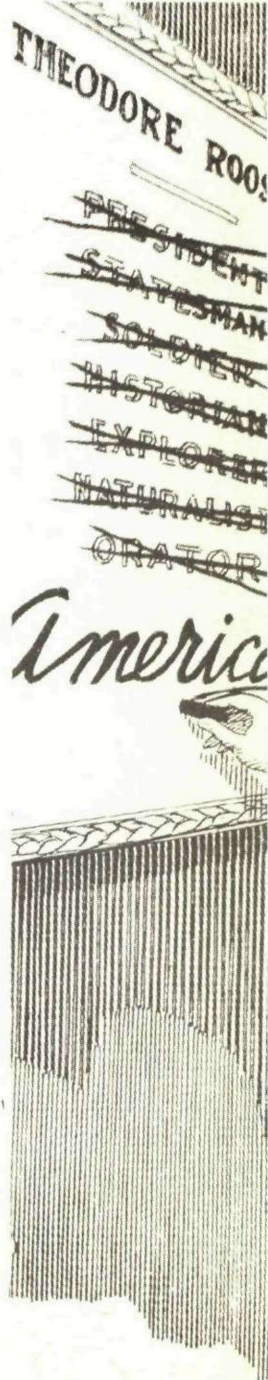
Amerikan toplumuna bırakılan miras

İlerici Akım, kabataslak bakıldığında 1900 yılından Amerika'nın Birinci Dünya Savaşına girdiği günlere dek sürmüştür. Akıma ana şeklini veren, birçok kimselerin yanı sıra aslında iki önemli politikacıdır. İlerici Akım kendi çizgileri içinde kuşkusuz her akım gibi ilginçtir. Fakat önemli olan Modern Amerika'nın kurulması olayı sırasında oynadığı rol ve etkinlik derecesidir. İlericilerin zaferlerinin yanı sıra bozgunları da olmuştur. Amerikan yaşamına getirdikleri canlılık ve hız 1920'lerde ölecektir. İlericilerin öyküsü bir savaş, bir devrim hatta bir bağımsızlık mücadelesi gibi tarih içinde bir fışkırma değildir. Onlar açık bir toplumun gelişmesinde pek çok hatalar işlemiş ve pek çok hataları düzeltmiş bir dönemin yaratıcılarıdır. Ayrıca Gelişim Döneminin çok önemli bir görevi daha olmuştur. Birçok Amerikalı toplumsal gelişmelere politikanın da ayak uydurması gerektiğini bu dönemde öğrenmiştir.

Gelişim döneminin özel sorunlarını bir önceki yüzyılın olayları saptamıştır. Bugün bizler için büyük önem taşıyan bir konu, bu dönemden önceki ve sonraki yirmi yıl içinde nasıl ihmal edildiyse, bu dönem içinde de göz önüne alınmayacaktı. Bu sorun Zenci sorunuydu. O günlerde ne zenciler ulusal bünyenin içindeki bireyler olarak kabul ediliyorlar ne de problemleri önemli sayılıyordu. Bu ihmal için o günün adamlarını suçlamak yanlış olur. Her devrin adamı gibi onlar da kendi sorunlarıyla uğraşıyor ve zencilerin durumunu bir sorun olarak görmüyorlardı.Zenci sorunlarını bir kenara bırakacak olursak İç Savaş Amerikan tarihinin üstüne kocaman bir kırmızı çizgi çekmişti.

Hükümetin yetkilerinin giderek çoğalması kaçınılmazdı. Fakat bu artış kaynağını kölelik mücadelesinden alan bölgesel çatışmalarla daha çetrefil

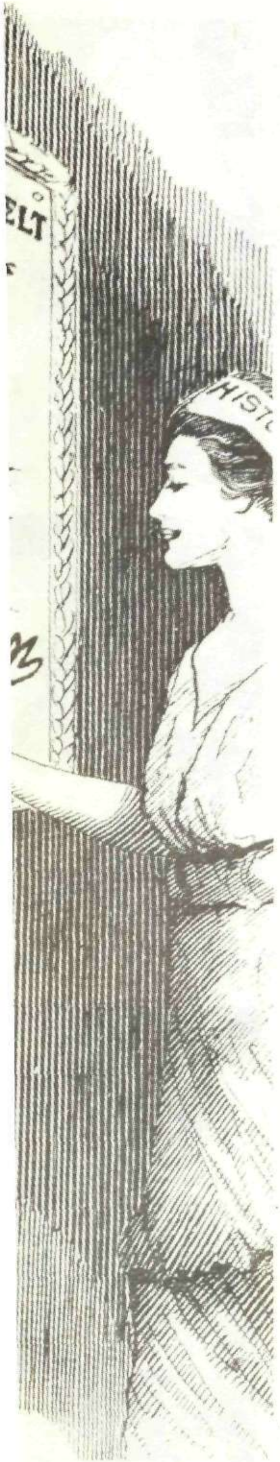
bir durum almasaydı bambaşka bir yol izleyecekti. İç Savaştan yirmi yıl öncesi ve otuz yıl sonrası içinde Federal hükümet hiç bir Batı ülkesinde görülmesi mümkün olmayan bir durgunluğa ve yetkisizliğe itilmişti. Bu yüzden reform ihtiyacı bir baskı haline dönüşüp doruğuna eriştiğinde bu gün bize abartılmış gözüken boyutlara ulaşarak bir çılgınlık noktasına varacaktı.

İlericiler arasındaki görüş ayrılıklarını şöyle özetleyebiliriz. Birinci grup reformu hataları düzeltme yolunda atılacak bir adım olarak alıyor, toplumun eski yapısını olduğu gibi korumayı amaçlıyordu. İkinci Grup ise dünyanın hızla değiştiğini görüyor, bu değişen evrene ayak uydurabilmenin tek yolunu yaratıcılıkta buluyordu Roosevelt kendini ikinci grubun lideri ilan etmişti. Amerika'nın en çok ve tek muhtaç olduğu şeyin dürüst ve enerjik adamların elinde etkin bir devlet hizmeti olduğuna inanıyordu. Aslında Roosevelt gerçek bir demokrat sayılmazdı. Ona asıl desteği sağlayanlar yurtsever Amerikalılardı. Amerikanın demokrasi anlayışı ve alışkanlıkları Roosevelt'i bile belirli bir hizaya sokacaktı oysa. Roosevelt İlerici akımı olumlu ve sürekli bir güç olarak kabul etti. Bu görünüşünde de yalnız kalmadı. İşte bu dönemden başlayarak Yüksek Mahkemenin Anayasayı yeniden yorumlayarak giderek gelişen toplumun gereksinmelerini karşılamaya başlaması bu dönemde başladı. Değişim tam Roosevelt'in önerdiği gibi oluyordu.

Nasıl Disraeli ve Gladstone İngiliz tarihinde birer temel taşıysa, Roosevelt ve Wilson da Amerikan tarihi için aynı ölçüde önemlidirler. Birbirinden ayrılması mümün olmayan iki karşıt gibidirler. Fakat Roosevelt Wilson'dan daha etkindir. Çünkü Wilson varoluşunu bir yerde Roosevelt'e borçludur. Hatta. "Roosevelt olmasaydı Wilson da olmazdı" denebiir. Roosevelt Başkanlık koltuğuna oturduğu zaman Cumhuriyetçi Parti uzun zaman iktidarda kalmayı umman bir çoğunluk partisi görünümündeydi. Roosevelt partiye ilerici ve reformcu bir ruh getirerek, halkın tutucu eğilimlere sırt çevirdiği bir dönemde partisine kamuoyunu da kazandırıp sürekli iktidar ihtimalini daha da güçlendirmişti. Ne var ki önce kendi yerine bırakacağı ikinci adam olarak Taft'ı seçmekle, sonra Taft ile arasını açmakla ve 1912'de İlerici Partinin başkanı olmakla Wilson'a iktidar yolunu yine Roosevelt açacaktı.

Wilson birçok bakımdan Roosevelt'den daha eski kafalı bir reformcudur. Roosevelt onun için "tutucu bir köylü" deyimini kullanırdı.Gerçekten de Amerika'yı ve bu ülkenin dünya üstündeki yerini görüş açısı, Roosevelt'inkinden çok daha dardı. Eğer Avrupa'da bir dünya savaşı başlamasaydı Wilson başkan olarak ne ölçüde başırılı olurdu, bunu kestirmek oldukca zordur.Savaş tıpkı Roosevelt'i de yaptığı gibi önce onu da bir

kahraman yapmış, sonra da mahvetmiştir. Fakat Wilson'un son başarısızlığı onun politikacı olarak kişiliğini küçümsetmemelidir. Roosevelt'in süregelen saygınlığının ve yine Roosevelt'in 1910'dan sonra çoğalan hatalarının yardımıyla vardığı sonuç bugüne kadar sapasağlam kalmıştır. Wilson reformculuğu Cumhuriyetçi Partilerin elinden alarak Demokratlara vermeyi başaran adamdır. Sonradan Franklin Roosevelt'in başkanlık edeceği koalisyonun temelleri de Wilson sayesinde atılmıştır. Birçok bakımdan Theodore Roosevelt'den Franklin Roosevelt'e geçirilen iktidar ilkeleri hemen hemen aynıdır. Değişik olan sadece bu iki başkanın başka partilerden gelmesidir. Bunun başarısızı da Wilsona aittir. Versailles Antlaşmasını reddettiği için Wilson'u suçlayan Cumhuriyetçilere, sonradan halk tutucu damgasını vurmuştur. Roosevelt ise o günü göremeden ölecektir.

ÇAĞINA DAMGASINI VURAN ADAM

Açık bir toplumda kişilerin etkisini ölçmek kolay değildir. Bir adamın yapmış olduğu işleri başka bir adamın yapamıyacağını iddia etmek oldukça zordur. Olumlu sonuçlar açısından bakacak olursak Roosevelt'i Amerika'nın en büyük başkanları arasında sayamayız. Hatta yeri Wilson'dan bile sonra gelir. Oysa yine de gerek hatalarından gerekse meziyetlerinden dolayı ülkesini çok etkilemiş bir başkandır. Bir an için Roosevelt'in 1912'de partisini parçalamadığını varsayalım. Acaba Cumhuriyetcilerin gerçekleştireceği reformlar Demokratların reformları gibi mi olurdu? Cumhuriyetçilerin Güneyden oy toplamadıkları için Güneylilere hiç bir vicdan borçları yoktu. Hatta Roosevelt'in İlerici koalisyonu başarılı olsaydı iki parti sistemi süregelebilir miydi? Belki de Demokrat parti kendi içindeki sürtüşmelerden dolayı silinip giderdi. Bütün bunlar varsayımlardır. Aslında Roosevelt kendi kişisel hatalarından dolayı kurmaya başladığı toplumu gerçekleştiremeden kendini yitirmiştir. Fakat bu toplumu hiç kimse Roosevelt kadar berrak bir gözle görememiş, hiç kimse, halkı bu topluma itelemekte ve yaklaştırmakta Roosevelt kadar etkili olamamıştır. Amerikan tarihi 19. yüzyılda kölelik ve Güneyin birlikten ayrılmasıyla hırpalanmamış olsaydı ülkenin Roosevelt gibi bir lidere hiç ihtiyacı olmayabilirdi. Yine Roosevelt'in hataları olmasaydı 20. yüzyılın Amerikan tarihi bugününden çok değişik olabilirdi. Yüksek Mahkeme'de otuz sene hizmet etmiş, önemli bir kişi olan Oliver Wendell Holmes bir gün şöyle demişti : "Büyük adam bir toplumun sinir sistemi içindeki lenf bezesi gibidir. Tarihin akışı içinde, bulunduğu yerinden saptırılma-

Çağdaşlarının Roosevelt hakkındaki hükümleri (TR 1919'da öldü)

malıdır. Çünk büyüklüğünü çoğu kez olayların içindeki YERİNE borçludur." Roosevelt belki de bu benzetmeden hoşnut kalmazdı. Çünkü bu benzetme kişinin başarılarını sınırlamaktadır. Zaten Roosevelt'i hem başarılı kılan hem de onun mezarını kazan işte ondaki bu sınırsızlık dürtüsüdür. Öyle veya böyle Roosevelt kendini herkesten daha üstün bir şekilde göstermesini bilmiştir. Roosevelt çağına damgasını vurmuştur. Ve eğer toplumsal gelişme Roosevelt'in çabalarını ve başarılarını bugün çağ dışı olarak niteliyorsa, yaşasaydı, ilerlemeye öncelik verdiği için ve ilerlemenin asla durmayacağına inandığı için bu görüşe o da katılır ve herkesten daha çok hak verirdi.

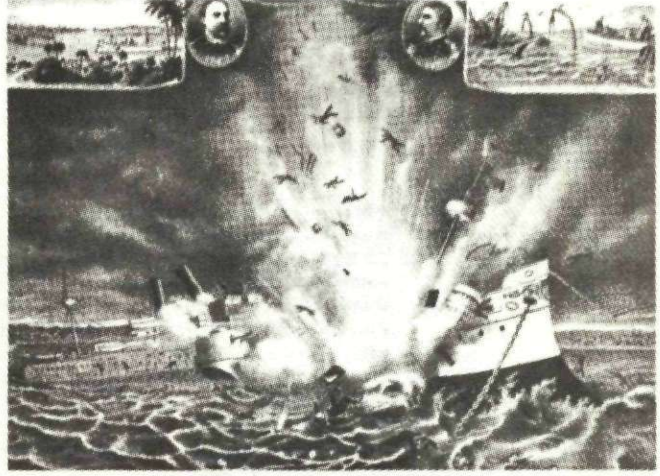

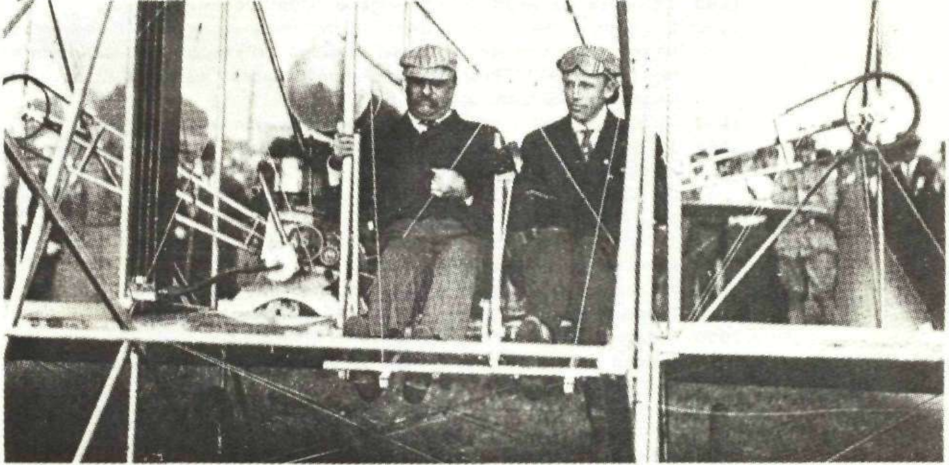

Üstte Roosevelt Panama polis örgütündeki konuşması sırasında, (ortada) (1907) konferansında ve hırcınlaşan eski başkan (altta)

1905'de Japon - Rus savaşının bitimini noktalayan New Hampshire konferansında Japon delegeleri ile (sol üstte), İspanya Amerika savaşına sebeb olan Havana limanında patlayan savaş gemisi Maine batıyor (sağ üstte) 1910'da bir uçan makine denemesinde (ortada) Kral Theodorev'i simgeleyen bir resim (sol altta) ve sosyalist lider Gene Debs (alt sağda)

OLAYLAR KRONOLOJİSİ

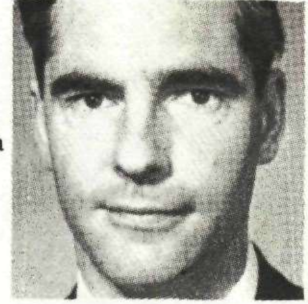
1860 Abraham Lincoln Başkanlığa seçiliyor.
1861 Kuzey ve Güney arasında İç Savaşın başlaması
1862 22 Eylül : Lincoln bir bildiri yayınlayarak 1 Ocak 1863'den itibaren başkaldıran eyaletlerdeki kölelerin özgürlüklerine kavuşacaklarını ilân ediyor
1865 Güney büyük bir yenilgiye uğruyor. Birlik varlığını koruyor. 14 Nisan : Lincoln, John Wilkes Booth adlı biri tarafından vuruluyor. Ertesi gün ölecek ve yerine Andrew Johnson geçecektir.
1868 24 Şubat - 26 Mayıs : Başkan Johnson'un Kongre'ce yargılanması. Johnson beraat ediyor.
1869 26 Şubat : Zencilere oy kullanma hakkı tanıyan Anayasanın 15. maddesinde yapılan değişiklik kongre tarafından kabul ediliyor.
1873 Credit Mobilier Skandalı
1889 Theodore Roosevelt Devlet Hizmetleri Komisyonuna atanıyor.
1890 2 Temmuz : Sherman Anti-tröst kararnamesi yasalaşıyor. Bu kararname ile şirketlerin ticarete engel olacak şekilde birlişmeleri yasaklanıyordu.Aslında şirketleri kontrol edebilmek için çıkartılan bu yasa sonraları sendikalara karşı kullanılacaktı.
1897 Roosevelt Donanma Başkan yardımcılığına atanıyor.
1898 15 Şubat : Maine adlı savaş gemisi anlaşılmayan nedenlerle Havana limanında havaya uçuruluyor.
25 Nisan : Meclis 21 Nisan'dan beri Amerika ve İspanya arasında savaş başlamış olduğunu bildiriyor.
1 Temmuz : Küba'da San Juan Hill çarpışması. Çarpışmaya Roosevelt kendi yetiştirdiği birliği ile katılıyor.
10 Aralık : Savaş, Paris Antlaşmasıyla sona eriyor. İspanya Küba'dan çekilerek Porto Riko, Guam ve Filipinleri Amerika'ya bırakıyor.
1900 6 Kasım : Roosevelt Başkan McKinley'e yardımcı seçiliyor.
1901 6 Eylül : Bir anarşist tarafından vurulan McKinley 14 Eylül'de ölünce yerine Roosevelt Başkan oluyor.
1903 18 Kasım : Hay-Bunau-Varilla Anlaşması ile Amerika'ya Panama kanalının her iki tarafında 5 mil genişliğinde bir alan veriliyor.
1904 8 Kasım : Roosevelt ikinci kez Başkan seçiliyor.
2 Aralık : Roosevelt Batı dünyasının devletlerine hata yaptıklarına inandığı takdirde işlerine karışmak zorunda kalacağını bildiriyor.
1905 Roosevelt Rusya ve Japonya'nın anlaşmasını sağlamak amacıyla arabuluculuk teklif ediyor. 9 Ağustos'ta New Hapshire Portsmouth'da başlayan görüşmelerin sonucu olarak, 5 Eylül'de barış imzalanıyor.
1908 3 Ekim : William H. Taft Başkan seçiliyor.
1912 24 Şubat : Roosevelt Cumhuriyetçilerin başkan adayı olmayı kabul edeceğini açıklıyor.
22 Haziran : Cumhuriyetçi Parti aday olarak Taft'ı gösteriyorlar.
7 Ağustos : Roosevelt İlerici Parti'den başkan adayı gösteriliyor.
5 Kasım : Woldrov Wilson Başkan seçiliyor.
1917 6 Nisan : Amerika Birleşik Devletleri Almanya'ya savaş ilân ediyor.
1919 6 Ocak : Roosevelt'in ölümü.

İÇİNDEKİLER:

20. YÜZYIL DOSYASI

YÜZYILIMIZI YAPAN BÜYÜK OLAYLAR,
BÜYÜK FİKİRLER VE KİŞİLER

KİTABIN YAZARI:

A E CAMPBELL
1929'da Newttawen'da doğdu. Çağdaş tarih okulu üniversitelerde ders verdi. "Büyük Britanya ve ABD" yazarıdır.

DİZİNİN EDİTÖRÜ:

J.M. ROBERTS.
Oxford Üniversitesi profesörü "Avrupa 1880-1945" yazarı, B.B.C. konuşmacısıdır.

Ön kapak resmi:

76 Ruhu isimli ünlü bir resim karikatürü. Her kılığa giren Theodore Roosevelt.

Arka kapak resmı:

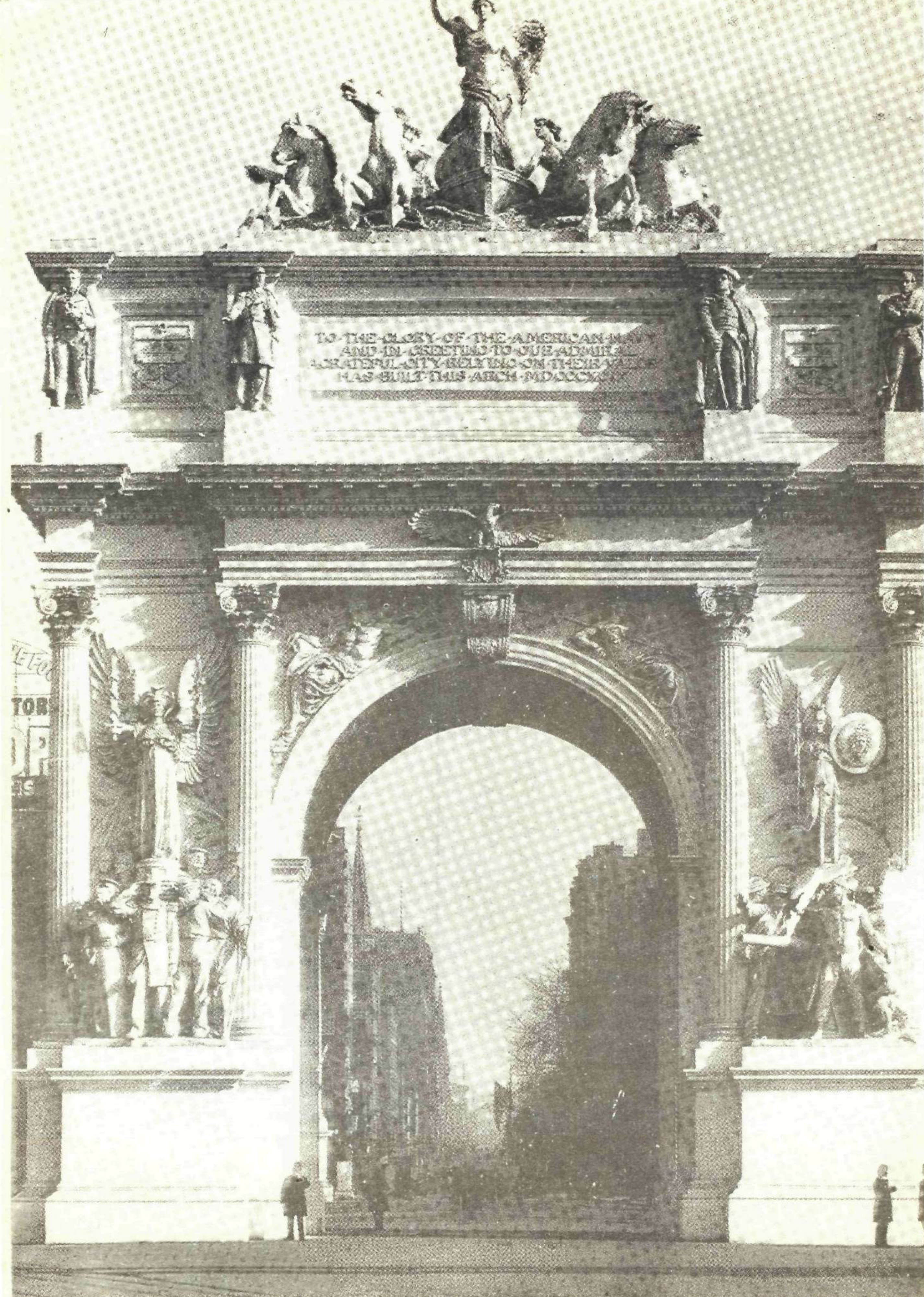
Amerikan donanması gösteride

Ön iç kapak resmı:

Çağdaş bir Fransız karikatürü. Roosevelt'in Amerika'sında doğan güneş ve eski dünyanın solan hasmeti.

Arka iç kapak resmi:

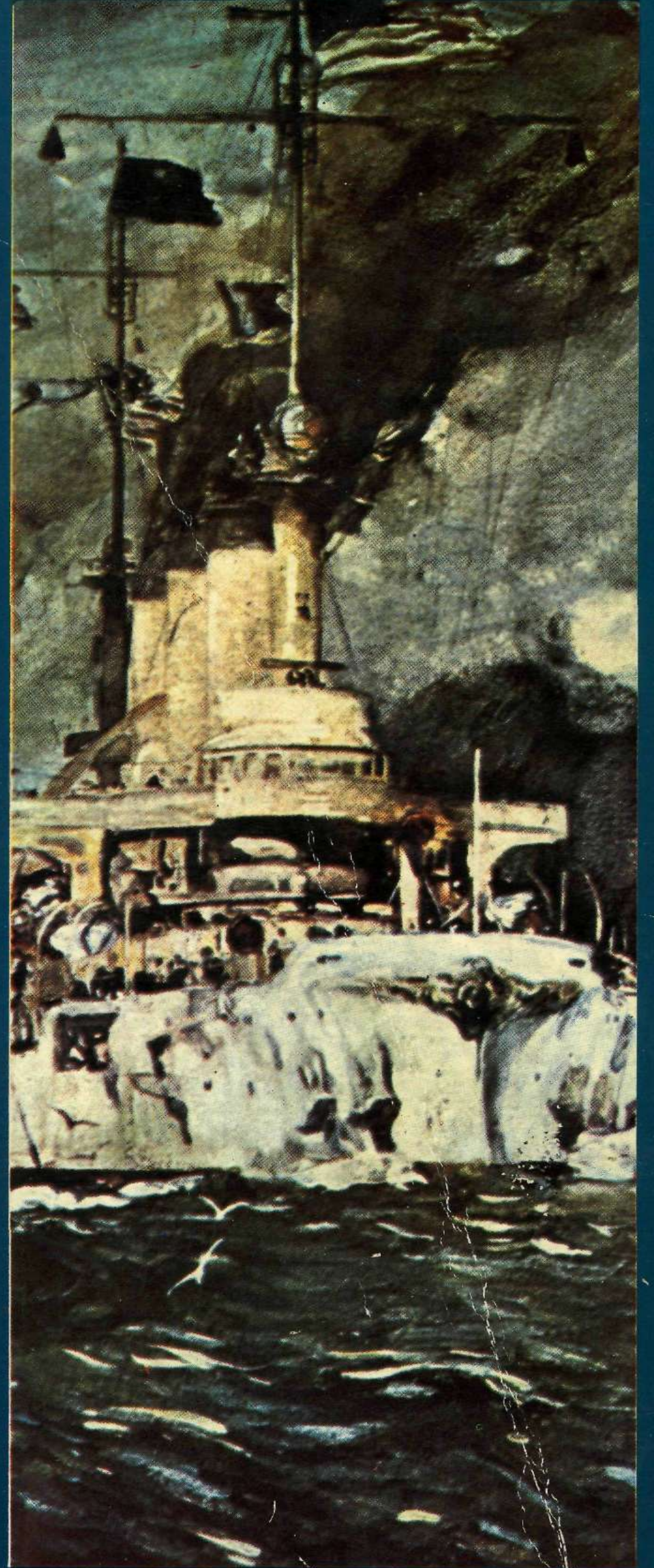
İspanyol-Amerikan savaşında başarı kazanan Amerikan donanmasının şerefine, New York'un Washington meydanına dikilen anıt.

TO·THE·GLORY·OF·THE·AMERICAN
AND·IN·GREETING·TO·OUR
CITY·RELYING·ON·THEIR
HAS·BUILT·THIS·ARCH

20. YÜZYIL DOSYASI

Yüzyılımıza şekil veren büyük olay ve fikirlerin, kişilerin bol resimli öyküleri

AMERİKA SAHNEDE

İç Savaş'tan sonra gerek varlık, gerekse güç bakımından olağanüstü gelişme gösteren Amerika, 20. yüzyılın başlarında Avrupa'nın büyük devletleriyle boy ölçüşebilecek düzeye gelmişti. Ekonomik gücünü bütün dünyayı etkisi altına alacak şekilde kullanma yolundaydı.

İşte bu dönemde Amerikalıların pek çok özelliğini benliğinde toplamış bir kişi Amerika'nın önderliğini yapmaktaydı: Theodore Roosevelt...

YİRMİNCİ YÜZYIL DOSYASI'nın bu kitabında A.E. Campbell, Birinci Dünya Savaşı'ndan yarım yüzyıl gerilere uzanarak bu ilginç kişinin yaşamını ve Amerika Tarihi içindeki yerini veriyor.

Beşinci kitap: BİR İMPARATORLUK ÇÖKÜYOR